

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TÜSTAV

TİP

VE SOSYALİST STRATEJİ

D. AVCIOĞLU

TIP ve tenkidler

Bütünüyle yergiler ya da övgülerle beslenmiş, hiç değişme kısırlığıyla, bilinçli diyebileceğimiz entelektüellerin heyecan potansiyelini belli bir noktaya toplayabilmiş, bunun yanı sıra reaksiyoner güçlerin hücumlarını üzerinde toplayan bir politik kuruluşun bilimsel tenkidleri ile toplumdaki etkisinin çoğalacağı muhakkaktır. Ne var ki, bugüne kadar çoktan açıklığa kavuşması gereken sorunlar yeni yeni ortaya çıkmaya başlamıştır. Biraz da zararlı olabilir vehmiyle geciktirilen tenkidlerin ve bunun yanısıra nispi klâsik özgürlüklerin, rahatlığa yeni yeni kavuşmuş olması ile bilimsel potansiyelin belli bir seviyeye ulaşmamış olmasından dolayı gereğince var olmayan toplumsal yapı incelemelerinin sebebi ve sonucu olarak bugün kulaklarda kalan çoğunlukla popülist sloganlardır.

Diğer taraftan 5 Haziran 1966 seçimlerinden sonra Yön Dergisinin büyük bir mütevazilik içinde başladığı tenkidlerde, söz konusu olacak olan sorunlar genellikle 1963-1965 in sorunlarıdır. Üstelik tenkide konu olacak olan sorunların açıklığa kavuşması için gerekli olan iyiniyet'in ya da peşin hükümlerden uzaklaşma eğiliminin var olup olmayacağına şim dillik anlamak mümkün değil. Ancak ilk belirtiler, bilimsel tenkidlerin yapılabildiği bir ortamın henüz uzağında olduğumuzu gösteriyor. Temel bilgilerin yokluğunu bir kenara bırakalım, en basit düşünme - tartışma kurallarından habersiz kişiler rahatlıkla, bazı sorunları en yetkili biçimde ortaya koyma, tartışma eğilimine kapılmakta hiç bir sakınca görmemektedir. Fakat, herşeyden önce, nedeni tenkid yokluğuna dayanan sorunlar, tenkidler çoğalınca aydınlığa kavuşacaktır. Bizim bu yazıda ortaya koymak istediğimiz sorunlar, doğrudan doğruya TIP tenkidine girmeyerek, tenkidlerin kaynağı, mahiyeti ve hedefi bölümlerinde ortaya koymağa çalıştığımız, çoğunlukla genel sorunlardır.

TENKİDLERİN KAYNAĞI

Yakın zamana kadar, yalnızca çeşitli edebiyat - sanat eserleri ile düşüncelerini zenginleştiren, toplum gerçeklerinden habersiz, haktan uzak, üstelik yürürlükteki düzenin şartlandığı kısmen metafizik-idealist düşüncenin etkisindeki entelektüeller, sosyalist literatürün ortaya çıkması ve daha önemlisi herşeyden önce TIP nin toplumu bir hüviyetle karşılarına çıkmasıyla biraz da hazırlıksız, gafil avlandılar. Artık işin duygusal, kolay safhası sona ermiş, bilimsel safhası ortaya çıkmıştır. Bu durumda, bir bocalama, hayret hatta bunalımın var olması pek tabiidir. Pek tabii ki bugün başlangıç noktasında değiliz. Entelektüellerde bir şaşkınlığın dahi var olması önemli bir merhaledir. Başlangıca göre, önemli çabalar sarfedilmiş, önemli yollar alınmıştır. Fakat bugün hala önemli bir eksikliğimiz gibi gözükken, tenkidlere tahammülsüzlüğümüz, tenkidlerin tenkidi gerektiğinde işin kolayına kaçarak, subjektif hükümlere, dayanaklara sığınmamız keyfiyetidir. Bırakınız subjektif inceleme ve tenkidleri, zaman zaman entelektüeller, sosyalistler arasında ortaya çıkan hayret verici suçlamalarla karşı karşıya kalmışlardır. Bütün bunlar gerçeğin bir yanı, önemli bir yanidir. Bu gerçekte bizi bazı noktalara ulaştırıyor. Bu noktaların en önemlisi ise, tenkidlerin rasyonel bir biçimde arzu edilen hedeflere nasıl ulaştıracağı sorunudur.

Herşeyden önce tenkidlerin objektif ve bilimsel olması için kaynaklarının, araştırma mahsulü bilimsel incelemelere dayanması gerekir. Bunun hem rasyonel bir

fonksiyonu olacak hem de somut faydalar sağlayacaktır. Söz konusu olan bilimsel incelemelerin konusu, genel olarak, geri ülkelerin genel koşulları ile buna bağlı olarak toplumumuzun, genel koşul ve imkânları başlangıç noktasından hareketle, toplumumuzun ekonomik toplumsal - psikolojik - politik durumunun, evrimi içinde incelenmesi olup bu hususta objektif sonuçlara ulaşılmıştır. Fakat bırakınız söz konusu olan bilimsel incelemelerin, yokluğunu, yetersizliğini, bugün hâlâ, düşün alanında, yıllarca önce yazılmış, batı ülkelerinde, sürekli yeni basıkları, tenkidleri yapılmış olan klâsik eserlerin dahi hâlâ önemli bir kısmının mevcut olmadığı bir toplumda bulunuyoruz. Bu durumda tenkidlerin mahiyetinin ne olacağı sorunu karşımıza çıkarıyor.

TENKİDLERİN MAHIYETİ :

Kaynaklardaki yetersizlikten bizi biran için tenkidlerden uzaklaştırarak gibi görünmesi mümkündür. Fakat kaynaklardaki yetersizliklere rağmen bazı konular var ki bunlar bütünüyle realiteye dayanmaktadır. Örneğin, TIP'nin halk ile ilişki ve ilintisi ne durumdadır? Teşkilât bu ilişkiyi sağlayabilecek güçte midir? Bu hususta parti üst kademeleri ne düşünümektedir? Buna bağlı olarak halkın sorunlarına ne ölçüde yaklaşılmıştır? Sorunların halli kısa sürede mümkün gözükmekte midir. Bununla alakalı olarak bazı aşamalar kabul edilmiş midir? Bu hususta somut incelemeler yapılmış mıdır ya da yapılması düşünülmekte midir?

Diğer taraftan, teşkilâtın alt kademelerinin eğitim durumu nasıldır? Eğitim ile sağlanması ön görülen kısa ve uzun süreli amaçlar nelerdir? Bu amaçların gerçekleşmesi için şimdiye kadar ne gibi tedbirler alınmıştır? Teşkilâtın çeşitli kademelerinde metafizik ve buna bağlı olarak skolastik düşünce yürürlükte midir? Parti üst kademeleri ile alt kademeleri arasında boşluk var mıdır? Boşluk var ise bu boşluğun giderilmesi düşünülmekte midir? Nasıl? Bu boşluğun varlığı bulanık düşüncelerin oluşmasını sağlamaz mı? Böyle bir oluşum var mı? Ayrıca teşkilâtın işleme ile yapılması hususunda kısa ve uzun süreli çizgiler tespit edilmiş midir? Yoksa bu tip bir işlem daha sonraya mı bırakılmıştır? Nedenleri?

Bu sorunlar daha çok somut meselelere dayanmaktadır. Bir de bizler TIP nin bilimsel sorunlarla ne derece ilgilendiğini, ne gibi çalışmalarını yapıldığını henüz bilmiyoruz. Örneğin, Dünya ekonomik - toplumsal konjonktürünün ve aynı zamanda emperyalist sanayi ülkelerinin, geri ülkelerin ekonomik ve toplumsal düzenleriyle ilişkisi gereğince araştırılıyor mu? Bu husustaki somut gelişmeler zamanında izleniyor mu? Genel olarak geri ülkelere özel olarak da toplumumuza ait ekonomik - toplumsal yapı incelemelerinin yapılabilmesi için neler düşünülmektedir?

Bu sorunlar sadece TIP ve toplumumuzun geleceğine ait birkaç mesele. Bu meselelerin yanında daha bir sürü mesele var ki, bu güne kadar bunların hiçbirini gereği gibi tartışılıp incelenmemiştir. Örneğin, bugün gerçekten yurtsever, düşünce gücü bakımından toplumun en olumlu kişileri ve gençliğinin bir kısmı bir türlü TIP ne bağlanamamakta bir kısmı da yalnızca TIP ni oylamakta fakat destek olmamaktadır. Bu durumun nedeni nedir? Sorumluluğu acaba yalnızca TIP de mi ya da nedenleri toplumsal koşullarda mı aramak gerekir?

Açıkça görülmektedir ki bütünüyle realiteye dayanan somut sorunlar henüz açıklığa kavuşmamıştır. Açıklığa kavuşması için de uzun, sabırlı incelemelere, tenkidlere ihtiyaç vardır. Ayrıca top

lum ile doğrudan doğruya ilişkisi bulunmayan güçlü bir yazarın zeka ve sezgisi ile ortaya atıldığı ve bizim «Halktaki mistik sapmaların diyalektik vetresi» biçiminde özetlediğimiz sorunların toplum ve halkı iyi tanıyan sosyologlar tarafından derinliğine incelenmesi gerektiğini burada bilhassa belirtelim.

TENKİDLERİN HEDEFİ :

Oyle sanıyoruz ki tenkidlerin başlaması ve olumlu bir yönde ilerlemesi, yalnızca bazı sorunların açıklığa kavuşmasını sağlamaya yacak aynı zamanda gerekli alt ve üst yapı incelemelerinin hiç değilse başlangıca ulaşmasını sağlayacaktır. İncelemelerin başlangıca ulaşması ise tenkidlerin kalitesini etkileyecektir. Söz konusu olan, bu konuda bir karşılıklı etkinin doğmasıdır. Diğer taraftan bu konularda yol alınması bazı önemli sorunların da aydınlanmasına yol açacaktır. Örneğin, ulusal bağımsızlık meselesi nin dışında, önümüzdeki kısa sürede, toplumumuzda radikal tedbirler ile oluşturulacak zorunlu aşamalar ve herşeyden önce bir düzen - metot değişikliği mutlak olarak gerekli midir? Eğer gerekliyse düzen ve metot değişikliğinin ki bu şüphesiz kapitalist olmayan yoldur. Topluma fayda ölçüsü nedir? Parlementer usul esas olduğuna göre parlamenter klâsik demokrasinin kaidelerine göre işleyen bir siyasî kuruluş önümüzdeki kısa sürede hangi güçlere dayanılarak yürütülecektir? Gibi sorunlar rahatlıkla aydınlığa kavuşacak ve topluma etkisi bir merhalede çok güç olan soyut sorunların etki alanı genişleyebilecektir.

Ancak tartışmaların bilimsel bir plâformda olabilmesi peşin hükümlerin komplekslerin dışında, hiç değilse bazı kurallara uyulmasını gerektirecek. Gönül ister ki TIP yetkilileri, bugüne kadar süregelen sessizliğe uymasınlar ve geliştirici tartışmalara katılmasınlar. Oyle sanıyoruz ki bugün için önemli olan, filân tarihli seçimler de, filân siyasî kuruluşun aldığı oy sayısından, oranından çok bilimsel tenkidlerin, incelemelerin başlamasıdır.

Aydın RIFAT

Tiyatro TÖS

üzerine açıklama

Yön'ün geçen haftaki 7 Ekim 1966 tarihli sayısında «Tiyatro TÖS» üezrine bir rökuyucu mektup çıktı. Mektup, «sorumluların ve okuyucuların dikkatini çekmek», Tiyatro TÖS konusunda bir tartışmayı «başlatmak» amacıyla yazılmıştır. Mektubun yazarı, tartışmanın geç kaldığına üzülmemektedir. Tiyatro TÖS'ün kurulan zamanında bir açıklama yapılmamış, kimsenin düşüncesini sormamışlardır. Bundan dolayı «niyet ve amaçlar iyi olsa da» Tiyatro TÖS başarıya ulaşamayacaktır. «Kanımızda yanılmayı istemiyoruz, ama şüphe ve karamsarlığımızda haksız değiliz. İlgi ve sorumluları yukarıda açıkladığımız sorularda açıklamaya çağırıyoruz.»

Bu iyiliksever, fakat karamsar yazıda yer alan sorulara karşılık vereceğim. Bu açıklamam, Tiyatro TÖS konusunda telâşlı olan «İlgililerin» ve okuyucuların kafasında yer alan soruların da karşılığı olacaktır. Bize bu olanağı yarattığı için mektup sahibi İ. Güvenc sağ olsun.

Tiyatro TÖS, Türkiye Öğretmenler Sendikasının üyeleri, meslektaşları ve büyük merkezlerden uzaklarda yaşayan halkımız için başlatıldığı bir hizmettir. Temeli, sendikamız ile değerli oyun yazarı ve yönetmen Sermet Çagan arasında yapılmış bir anlaşmaya dayanmaktadır. Anlaşma bir yıl için yapılmıştır. Taraflar birbirlerinden hoşnut kalırlarsa işbirliğini uzatacaklardır. Başarısızlık halinde Sermet Çagan sendikaya «tazminat» ödeyecektir. Sendika bu işte yan çizmez de Sermet Çagan

Mizah

AP MİLLETVEKİLİ ORHAN SEYFİ ORHON, OTOKRİTİK YAPIYOR!..

Bu koltuklarda oturmak için her türlü müdahaneyeye, uysallığa, durmadan tâvizler vermeye mecbur olamayız. Halkın güveniyle iktidarda olalım da Hükümet Teşkilâtına sözümüz geçmesin. İdari tasarruflarımızı mütemadiyen Danıştay red etsin. Çalışacağımız insanları seçemiyelim. Hükümet olarak bir grevi erteleyemiyelim, radyo aleyhimize neşriyat yapsın, Yargıtay Başkanı bize karşı konuşsun, bize zulmedenleri kahraman sayalım. Onlara milli törenler yapalım, memlekette yeniden bir ihtilâl havası dalgalsın, sevdiklerimize saygı göstereyim, sevmediklerimize elpençe divan duralım, mâtem günümüzü bayram yapalım, bayram günümüzde yas tutalım. İtibarsız bir iktidar, korku içinde demokratik bir hürriyet rejimi, aleyhimize çıkarılmış kanunlar yürürlükte, aşırı sol serbest, halkın dini vicdanı baskıda.. Böyle şey olamaz!

Yavaş yavaş onların ithamlarının bize nüfus ettiğini görüyoruz. Nurculuk tehditleri altındayız. Diyanet İşleri Başkanını biz değil. Halk Partisi azlediyor. Yerinde tutmaya gücümüz yetecek mi, şüpheli! Solcularla mücadele edemiyoruz. Doğudaki deprem, şimdiye kadar yaptığımız yardımlara rağmen, aleyhimize propaganda vesilesi oldu.

Ticaret Bakanı, Halk Partisi tarafından 141 inci, 142 nci maddeye göre suç işlemekle itham ediliyor. Ne duruma düştüğümüzü anlayın. Akis dergisi: «Diyanet İşleri Başkanını aleyhindeki kararı tasvip etmemeye imkân yok!»

Diyor.

Bir gün başımıza bir felâket gelmeye görsün! Zanneder misiniz ki yaptığımız güzel işler bizi müdafaa eder, onlar bizi kurtarır. Varto'da olduğu gibi, hepsi aleyhimize çevrilerek kullanılacaktır.

Siyasi hayat aczi, gâffeti asla affetmez. İktidara geçtiğimiz halde, iktidara sahip olamayışımızı kimse affetmeyecektir. Hükümetimizin nüfus ve itibarını koruyamazsak, siyasetimizi memleketle hâkim kılamazsak, başımıza bir felâket geldiği zaman bu hizmetlerimiz partimizi değil, canımızı bile kurtarmaya yetmeyecektir.

Biz iktidara 27 Mayısçılara hizmet etmeye mi geldik? Bizi bu milletin vicdanına bağlayan köprüler birer birer yıkılıyor. Seçim günü halka nasıl döneceğimizi düşünüyoruz!

Orhan Seyfi Orhon - (Son Havadis)

ğani ve arkadaşlarını ortada bıraktırsa yapılacak bir şey yoktur. Sonradan farketmişim bu durum bence elimizdeki anlaşmanın, bu kuk yönünden tek «çürük» yanidir.

Mektup sahibi bu konuda kimseye danışmadığı ve çok acele davranıldığı sanısında yanılmaktadır. Tiyatro TÖS düşüncesi bir üyemiz tarafından sendika Genel Merkezine getirilince, konu adım adım öğretmenler, sanatçılar ve aydınlarla tartışılmış, düşünce oluşturulmuş, sendikamızın birinci genel kurul toplantısında temsilci lere duyurulmuş, sonra yetkili Yönetim ve Yürütme Kurullarında görüşülüp karara bağlanmıştır. Anlaşmada yer alan koşullar sendika hukukçular tarafından incelenmiş. Sendikamızın çıkarları sağlam dayanağa oturulmuştur. Ama dediğim gibi, Sermet Çagan in durumu unutulmuştur. Yapılan anlaşma çoğaltılarak geniş bir genel ve soru listesiyle o zamanki 270 şubeye postalanmış, düşüncelerini bildirmeleri istenmiştir. Basına «vaktinde» bilgi verilmeyişi, hazırlıkların kesin olarak bitirilmediği nedenine dayanıyor. Ama günü gelince bu da yapılmış, Tiyatro TÖS hakkın da geniş haberler çıkmış, umulmadık derecede çoksun yazılar yazılmıştır.

Bir sıra «söylentiler» üzerine oturtulmuş mektubun en ilginç yönü, Tiyatro TÖS'ün mali portesi ile ilgilidir. Bay Güvenc'in elinde «yeteri kadar bilgi yoktur» ama bu iş için yatırılan «7,8 yüz bin» liranın ziyan olacağını söylemekte ve sendikamızın «yıkımı» demek olan bu hata için tasalanmaktadır. Bizim saptadığımız amaçlar için «7-8 yüz bin» liranın hiç sözü olmaz. Ama yatırdığımız miktar 40 bin liranın altındadır. Bu işi, biz parayla değil, yürekle yapmaktayız. Sendika şubelerinin zincirleme yürüteceği

turne, onbir aylık çetin bir yolculuğu ilk anda göze alabilen bir küme sanatçının ülkücülüğü ile olmaktadır. Bay Güvenc'in mektubu okuduğum gün Burhaniye, de Tiyatro TÖS'ün açılışı vardı. O günkü, ondan sonraki günler de Anadolu'daki salonların halini görmek gerekir. Burhaniyeliler bir seyirci «Benim saçlarım kıraldı, ama böyle temsil görmedim» diye sevincini belirtmiştir. Aydınların ve yüksek yetkililerin tavrı, tepkisi ne olacak bilmem. ama Tiyatro TÖS her gittiği yerde «sade halk» tan bu ilgiyi, bu sevgiyi görecektir. Benim «7-8 yüz bin» liram olsaydı samimi söylüyorum. hep bu işe yatırırdım. Değerdi.

İ. Güvenc, Tiyatro TÖS'ün erken başlatılmış bir «heves», bir «özenti» olduğunu söylerken yanılmaktadır. Türkiye Öğretmenlerinin 118 yıl sonra ciddi bir tiyatroları olmaktadır. Yolu izi bulunmayan kasabalara, köylere ilk defa böyle bir hizmet gitmektedir. Daha fazla geç kalsak ne olacaktır? Demokrasi geç başladı, ne oldu? Toplumculuk geç başladı, ne oldu? Bekledikçe geciktikçe bilmediğimiz yerlerden büyük yöneticiler, dâhi oyuncular mı çıkacak? Biz buna yokuz işte. Bu türlü aydınların gönlü oluncaya kadar Anadolu kültürü açılığında ölür.

Sözün özeti söylüyorum. Bilmeden, öğrenmeden, söylentiler üstüne dikilip iyi niyetle de olsa dedikodu üretmek, elibos aydınların işidir. Mektubu yazan İ. Güvenc'e onu basan Yön'e teşekkür ederim. Tiyatro TÖS iyi başlatmıştır. Fincancı katırları ürkmeyeze iyi işleyecektir. Bay Güvenc bize yardım etmek istiyorsa, zahmet edip herhangi bir kasabada gelip oyunumuzu görsün o zaman Yön'e bir mektup daha yazsın. Saygılar.

Fakir Baykurt
TÖS Genel Başkanı

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu - Mümtaz Soysal - Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

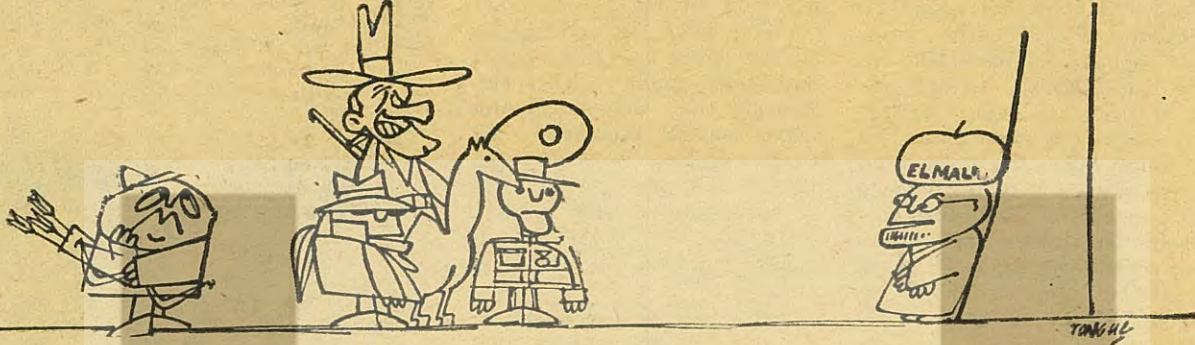
Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenisehir - ANKARA. Telefon: 176989 - İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu - İstanbul. Telefon: 229570 - Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.- T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.- T.L. dir. Yurt dışı

abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütunda santimi 25.- T.L.'dir Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

Maymunluğa son vermeli!

Türkiyemizin Tanzimattan bu yana Batılılaşma çabası içinde olduğu sık sık yazılır. Şüphesiz kökleri daha da gerilere doğru uzanan bir harekettir bu. Ve şüphesiz Türkiye'ye özgü bir akım da değildir. Çin'in yüz yıldan beri içinde bulunduğu oluş, bazan Batılılaşma, bazan modernleşme kelimeleriyle anlatılmaktaydı. Az gelişmişlikten kurtulmak, Asya ve Afrika halklarının özlemidir. Bu özleme kavuşmak için çabalamaktadırlar yoksul milletler.

Türkiyede bu çabanın uzun bir geçmişi vardır, ama Türkiye ne kalkınmasını gerçekleştirebilmiş, ne de hattâ bu konuda bir «vuzuh» a varabilmiştir; sadece bu yolda Batının vesayetini kabul etmiş görünüyoruz. Yardım Konsorsiyumu ve Amerikan Yardım Teşkilâtının güdümünde Ortak Pazara katılmak emelindeyiz. Eğer bir yandan Amerikayla ilişkilerimizi sıklaştırır, öteyandan Ortak Pazar'a girebilirsek, mutlu olacak ve kendimizi Batılılaşmış sayacağız. Türk insanı Batılılaşma yolunda kendini Batılı insanın yönetimine teslim etmiştir. Batılı insanın öncülüğünü ve liderliğini kabul etmişiz. Kalkınmamızın felsefesini düzenleyen odur, metodlarını düzenleyen odur, hazırladığımız nice projeyi gözden geçirip istediklerini kabul eden istemediklerini etmeyen odur. Devletimizin ve hükümetimizin her katında gözü, kulağı, dili olan odur. Zorluklarımızı ona danışır, onun öğütlerine göre karar veririz. Çocuklarımızı Amerikan, İngiliz, Fransız okullarına yollarız. Ve millî eğitimde Amerikalı uzmanların dileklerine göre tedbirler alırız. Batıya ve Batının lideri saydığımız Amerikaya adetâ kayıtsız şartsız teslim olmuşuz. Büyük şehirlerimizden kasabalarımıza yayılan bir taklitçilik genç ihtiyar hepimizi mestetmiştir. Batılılaşma ve bugünlerimize daha da uygun bir deyişle Amerikalılaşma yolunda bütün hızımızla ilerliyoruz.

Ama ne çare ki Amerikalılaşma yolundaki gayretlerimize rağmen kalkınmıyoruz, çağdaş medeniyet düzeyine erişemiyoruz. Tersine zengin milletlerle aramızdaki mesafe gittikçe açılmaktadır. Biz zengin Amerikalıların, zengin Avrupalıların fakir bir mukallidi olmaktan öteye gidemiyoruz.

Bu acı gerçek, Türk aydınlarını son

yıllarda Batılılaşma sorunu üzerine yeniden eğilmeye itmiştir. Emperyalizme karşı yoksul milletlerin açtığı millî kurtuluş savaşlarının ilk ve en büyük öncüsünün bıraktığı emanete layık olmak ve eserini tamamlamak, bizim kuşağımızın görevidir. Bu görev bizzat Atatürk'ün söylevleriyle yeni Türk kuşaklarının aydın gençliğine verilmiştir.

Bu görevi iyi yapmak için tarihin gelişmesindeki anlamı kavramak, toplum olayları arasındaki ilişkileri bilmek, ve bu düşünce sistemi içinde Atatürk ihtilâlini yerli yerine oturtmak gerekir. Bu konuda başvuracağımız çeşitli kaynakların en başında da Atatürk'ün konuşmaları gelmektedir. Ne var ki Atatürk'ün birbiriyle çelişen konuşmaları yok değildir. Bu çelişmeler, bir aksiyon adamı olan Atatürk'te değil bilim adamlarında da raslanılan şeylerdir. YÖN'ün son yayını olan «Asyada Marksizm ve Milliyetçilik» yazarları, Marks hakkında diyorlar ki:

«Genç Marks ile Kapital'in Marks'ı arasındaki çelişme, bazan söylenmek istediği kadar tam değildir. (...) Ama bazı belli sorunlarda Marks'ın tutumu gerçekten değişmiştir. Öyle ki, Marks'ın eserlerine atıflar yaparak birden fazla «Marksist» görüşü, haklı göstermek mümkün olabilmektedir.»

Marks gibi bir kütüphane adamında bulunabilen aykırılıklar, bütün hayatı eylemlerle gelmiş kişilerde elbette fazlasıyla vardır. Nitekim Atatürk birbirine zıt şeyler söylemiştir. Bu zıtlıkları eylem içinde değerlendirmek, millî kurtuluş hareketinin akışında ortaya çıkan gerçek anlamı yakalamak zorundayız. Sözlere ve olaylara yüzeyden bir bakış, bizi şaşkınlığa sürükleyecektir. Nitekim (Batılılaşma) diye tutturduğumuz yolun, bizi çağdaş medeniyet düzeyine çıkaracak yerde Batı maymunluğuna sürüklediğini tecrübeyle gördük. Bugün utanılacak bir toplum halindeyiz. Kendine güveni kaybetmiş, kendini Amerikanın güdümüne mahkûm etmiş bir alay okumuş, ve alfabetik bir büyük çoğunlukla dünya içindeki yerimiz övünülecek gibi değildir.

Oysa Batılılaşmanın maymunluk olmadığını Atatürk 29 Ekim 1930'da bir Amerikalı kadın gazeteciye verdiği demeçte çok kesin biçimde ifade etmiştir.

Türk Kültürü dergisinin Kasım 1965 tarihli 37'nci sayısında kaynak gösterilerek yazıldığına göre Amerikalı gazeteci Bayan Ring, Cumhuriyet bayramı günü Türk Ocağında verilen baloda Atatürk tarafından kabul edilmiştir. Bayan Ring Türkiye'nin Amerikanlaşması konusunda sözü açınca Mustafa Kemal'in cevabı kesin olmuştur:

«Türkiye bir maymun değildir ve hiçbir milleti taklit etmeyecektir. Türkiye ne Amerikanlaşacak, ne Batılılaşacak, o sadece özleşecektir.»

Atatürk'ün Batılılaşma kelimesini kullandığı zamanlar da vardır. Ama yukarıdaki kesin fikir, Batılılaşma kelimesini kullandığı anda dahi Batılılaşmadan neyi kastedtiğini anlatmaktadır. Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşmak, modernleşmek, (Mustafa Kemal'in devrindeki deyişle, asrileşmek) Türkiye için seçilen hedefi çok daha iyi anlatmaktadır.

Bu hedefe gidilirken Türk milleti bağımsızlığından en ufak bir fedakârlık yapmayacaktır, kendi kendinin öncüsü olacaktır, vesayet ve himaye altına girmeyecektir. Batılı insanın liderliğini veya güdümünü kabul etmek söz konusu değildir. Mustafa Kemal bu konuda âdetâ mutaassıptır. Nitekim 29 Ekim 1923 yılında Fransız yazarı Maurice Pernot ile yaptığı konuşmada «Türk milliyetçilerinin yabancı düşmanı olup olmadıkları» konusunda sorulan suale şöyle cevap vermiştir:

«Yabancı düşmanlığı noktasına gelince: Şu bilinsin ki, biz yabancılara karşı herhangi bir düşmanca duygu beslemediğimiz gibi, onlarla samimi münasebetlerde bulunmak arzusundayız. Türkler bütün medeni milletlerin dostlarıdır. Yabancılar memleketimize gelsinler, bize zarar vermemek, hürriyetlerimize zorluklar çıkarmamak şartıyla burada daima iyi kabul görecektir.»

Maksadımız yeniden yakınlıklar kurmak, bizi başka milletlere bağlayan bağları çoğaltmaktır. Memleketler eşitlidir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin ilerlemesi için de bu biricik medeniyete katılması gereklidir. (...)

Eğer yabancı düşmanlığından o kadar pahalı elde edilen bir istiklâle zarar verecek herşeyden nefret anlamı çıkarılırsa, evet, bizim yabancı düşmanı olduğumuz söylenebilir. (...) Herşeyden önce Türkiye'de yabancı teşebbüslerinin yabancı maksatlarının bize telkin ettiği endişeler bütün bütün ortadan kalkmış değildir. Eğer bazan ihtiyatlı hareket ediyorsak, aşırı derecede şüpheli davranıyorsak, bize çok pahalıya malolan hürriyetimizi kaybetmek hususundaki korkumuzdandır. Bu hürriyetin bir kısmını sakat etmekten, hepsini birden feda etmeyi tercih ederiz.»

İşte Atatürk bağımsızlığa bu kadar düşkün, bu kadar hassas, ve Batılıya karşı bu kadar kuşkuluydu. Türkiye için çağdaş medeniyet —ki o medeniyet birdir, biriciktir— düzeyine varma yolunda lider ve öncü Türkten başkası olmazdı. Lider olarak Amerikalıyı tanısak çıkacağımız yol bizi maymunluktan ötede bir noktaya ulaştıramazdı.

Bugün de Ortak Pazarda kaynamayı amaç edinip Ortak Pazar ülkelerinin tepeden baktığı bir yoksul ülke olmak, Amerika'nın güdümüne girip Amerikan pazarı olmak, çağdaş medeniyete götürmez bizi.

Batılılaşmak Türkiye'de Batının yeğinde yürümek, Batı karşısında düşünce ve eylem bakımından sömürgeleşme anlamında yürütülmüştür. Ve böylece Atatürkçülük fayından çıkarılmıştır. Bu gidişe direnen geleneksel ve muhafazakâr çevrelere de «medeniyet düşmanı» gibi bakılmıştır. Bu iki yol da çıkmazdır. «Bir ve biricik olan medeniyet»e erişmek, yani modernleşmek yolu, Batı karşısında bağımsız düşünce ve eyleme kavuşabilmek yoludur. O yolun da metodları da artık ışığa kavuşmuştur, ve bellidir. Öylese ilk adım bugün Türkiye'de Batının lideri sayılan Amerikaya karşı bağımsızlaşmak ve Amerikanlaşmak akımına karşı durmaktır. Bu medeniyet görevinin ve bu millî görevin mantık, felsefe, kültür, iktisat dayanaklarını Türk milliyetçileri yorulmak bilmeden duyurmaya çalışmalıdırlar.

İlhan Selçuk

KONGRELER MEVSİMİ BAŞLADI

CHP'de NELER OLUYOR?

Kongreler mevsimi, bu haftanın sonunda YTP Büyük Kongresi ile başlamaktadır. Alıcan çekilse de, partinin başında kalırsa da kongrenin bir önemi yoktur. YTP artık, varlığı Doğuda-ki bir kaç nüfuzlu kişiye bağlı «mahalli ufak bir parti» hâline gelmiştir. Bu kişiler durdukça ve seçim kanunu değişmedikçe YTP ufak bir parti olarak sürebilir. Bu nüfuzlu Doğulu kişilerin, söylentilere rağmen, Türkiye'nin partisi ile birleşmeyi kabul etmeyeceği aşîkârdır.

YTP'den sonra, sırayla CHP, TIP ve AP büyük kongreleri yapacaktır. AP Kongresinde Elmalı'dan yana «milliyetçi, mukaddesatçı ve nurecu» azınlık, biraz gürültü çıkarsa bile fazla etkili olamayacaktır. Demirel, hâlen iç ve dış iş çevrelerinin tam desteğine sahiptir. Bu kudretli destek varolduğu sürece, «mukaddesatçılar» Demirel'in durumunu değiştiremeyecektir. Nitekim Elmalı işinde, bir iki milletvekili ve senatörden gayri-si susmayı tercih etmiştir. Bilgiç ve Bilgiçi gazete Sabah, Elmalı işinde çok yumuşak gitmektedir. Tercüman, Elmalı haberlerini çok ufak vermeye başlamıştır. Görünüşü odur ki, Bilgiç ve arkadaşları Genel İdare Kurulundaki yerlerini kurtarmaktan öte bir çaba içinde değillerdir. Genel Başkan Yardımcısı Prof. Osman Turan ise, mevkiini kaybedecektir.

TIP'e gelince, TIP'te de önemli bir değişiklik vuku bulmayacaktır. Genel Başkan Aybar rakipsizdir ve Aybar'ın çok yakın çalışma arkadaşları da, 40 kişilik Genel Yönetim Kurulu üyeleri arasında önemli değişiklikler olsa bile herhalde seçileceklerdir. TIP Kongresi, sosyalist strateji bakımından partiyi bir vuzuha kavuşturduğu ölçüde önem kazanacaktır. Temenni olunur ki, Kongre, kişisel çekişmeleri ve milletvekillerinin aldıkları kredi v.s. gibi ikinci derecede konuları bir kenara bırakıp bu temel mesele üzerine eğilsin ve sosyalist bir partiye yarasır biçimde, ana konularda yöneticilere ışık getirsin.

Kongreler arasında, getirebileceği değişiklik bakımından en önemlisi şüphesiz CHP Kurultayı olacaktır. İzmir Kongresinden sonra, artık açıktır ki, Kurultaydan «ortanın solu» tezi eziç bir zaferle çıkacaktır. İzmirde iş çevrelerinin para desteği ile, sağcılar aylardır ısrarlı bir çalışma yapıyorlardı. Mehmet Kavala'nın İzmir Müdürü ve Tütün İzcıları Derneğinin Başkanı olan eski Maliye Bakanlarından Şevket Adalan, iş adamı Dündar Soyser, Transtürk gibi şirketlerle yakın ilişkileri olduğu anlaşılan Arif Ertunga ve Mustafa Uyar, başarıya ulaşacaklarından emindiler. Şevket Adalan, söylentilere göre, Heybeliada'ya da gitmiş, «yoksa parti parçalanır» gibi sözlerle Paşa'ya gözdağı vermeğe çalışmıştı. Paşadan, tabiatıyla gereken tekdiri işitmiştir. Ama bu zat, kendisi gibi iş çevrelerinin temsilcisi arkadaşlarıyla birlikte kasaba kasaba dolaşarak, İnönü aleyhinde bir kampanya yürütmüştür. «İnönü'de artık iş kalmadı. İnönü işe varamaz» temasını işlemiştir. Ne var ki bu zat, İnönü'nün İzmir ziyaretinde verilen ziyafete İnönü'nün tam karşısına düşmüştür ve Paşa'nın alaylı konuşmalarına muhatap olmuştur. Büyük iş çevrelerinin adını Adalan, biraz da gençlerin ısrarı ile, durumunu beirtmek zo unluğunu duy-

muştur: «Biz, Avrupada olduğu gibi, kapitalist zemin üzerinde sosyal adaletçi bir orta düşünüyorduk. Ama madem ki Genel Başkanımız ortanın solu diye reformculuğu adlandırıyor, bu deyimini de pekâlâ benimsemek mümkündür». Ama Nazilli Başkanı Adalan ve arkadaşlarına, «Siz değil miydiniz, bizlere İnönü'de artık iş kalmadı, onu istihata göndermenin zamanı geldi tavsiyesini yapan? Neden bunları şimdi söylemiyorsunuz?» deyince, CHP sağcıları suspus olmuşlardır. Dönen büyük paralara rağmen de, İnönü'nün büyük tarihi kişiliği, normal şartlarda rahatlıkla başarı sağlayacak sağcılarının yenilgisine yol açmıştır. İnönü de, 11 Kongresi konuşmasında iş çevrelerinin bu para oyunlarını söz konusu yapmıştır: Her şeyden önce, vatandaş önündeki seçimde ve parti içinde ön seçimlerde, bir hastalığımız belirmiştir. O da türlü şekilde para sarfı ile gerek seçmenlerden, gerekse delegeden rey temin etmek gayretidir... Parti içindeki seçimlerde de, bu ihtiyaç kendi ölçüsünde belirmiştir. Bu hastalığın çok zararı vardır. Vazife hissini ve vazife ahlakını bozar. Ve parti içinde onulmaz yaralar meydana getirir. Parti içinde para ile seçim temini hastalığını önlemek için, genel ve ortak bir derf olduğundan dolayı, gene kanunî fedbir almak kuvvetlidir. Fakat bu netice hasıl oluncaya kadar, parti ahlakı ile, parti kuralları ile bu usulü ve hastalığı mahkûm edeceğimiz ve çare bulacağız».

Parababalarının etkili çalışmalarını, İzmir'de İnönü'nün ağırlığı bozmuştur. Bu, Adana zaferiyle başı dönen ve isteseler de istemeseler de 76'ların mecburî lideri olan Gülek'in imkânlarının sınırlılığını göstermiştir. Akis dergisinin yazdığına göre, «AP Büyük Kongresindekine benzer yardımlar» ile İnönü'ye karşı bir Gülek zaferi, CHP içinde de denemektedir. Ama İzmir Kongresi göstermiştir ki, bu «dış oyunlar», Paşa karşısında etkisiz kalmaya mahkûmdur. CHP için asıl tehlike, Gülek ve taraftarları değil, İsmet Paşanın usta bir manevrasıyla Gülek'e karşı birleştirildiği «ortayolcular»ın çaresiz solculuk taslamalarıdır. Samimiyetsiz bir kadronun elinde, ortayolculuk bütün anlamını yitirecektir. 76'lardan ünlü Hasan Tez bile, Paşa'nın İstanbul Kongresi konuşmasından sonra ortanın soluna iltihak etmiştir! Feyzioğlu — Paksüt —

Kırca ekibi, «ortanın solu» deyimine gönülsüz rıza göstermişlerdir! 1964 yılında AP ile koalisyona giderek reformculuk yapılabileceğini ileri süren Feyzioğlu ve arkadaşlarının maceralarını, ortanın solundan yana olanlardan Orhan Birgit, durumunun gerektirdiği ihtiyatlılıkla şöyle anlatmaktadır: «Vakta ki Sayın İnönü'nün fiilî politikadan çekilme söylentileri kuvvetli bir şekilde yayıldı; politikada oportüniteyi başvurulması gereken tabii metodlardan biri olarak görenlerce, seçim yenilgisinin tek sebebi ile birlikte Genel Başkanlıkta İnönü'ye halef olabilmenin yolu olarak, ortanın soluna çıkmak kaçınılmaz bir lazıme bilindi. Aradan geçen süre, parti içinde hızlı bir şekilde bu düşünceye sahip olanları, hiç değilse ileriye görme ve samimilik alanlarında yenilgiye uğratmıştır.»

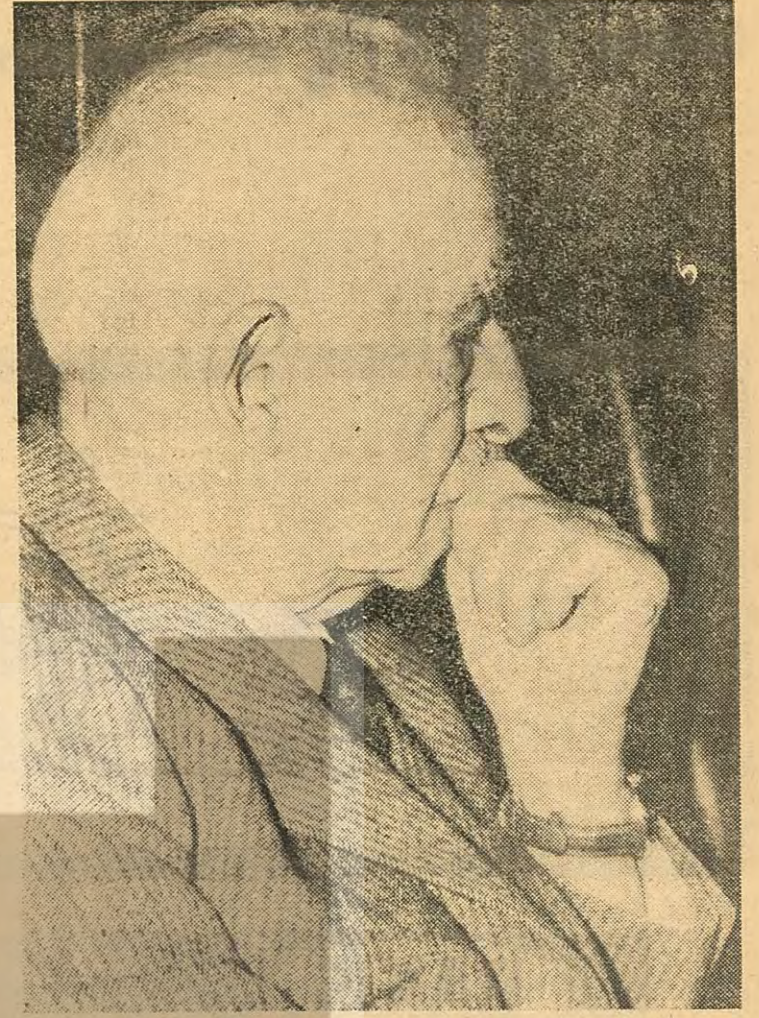
Şimdi samimilik alanında yenilgiye uğrayanlar, mecburen ortanın solcusu takımına yamanmışlardır!

CHP'nin «Doğrucu Davud» u olan Prof. Turan Güneş, tam bir açık kalplilikle, bu durumu Parti Meclisinde açıklamıştır. «Görüşmelerden anlaşılıyor ki, bu parti içinde üç grup vardır. Bunlar, ortanın solunun karşısında olan 76'lar, ortanın solunda olanlar ve (biz ortanın solunu da yaparız) deyip, 76'ların da yanında olmayan devlet adamları deposu. Devlet adamları deposu, şöyle hesap yapılmaktadır. Nasıl olsa, 76'lar Kurultayda bir sonuç alamazlar, onlara yüz verilmez. Ortanın solu grubu da İnönü'nün yolunda, biz de İnönü'nün yolunda olduğumuza göre, Kurultayda yine Parti Meclisine gireriz.»

Turan Güneş, İzmitte de «CHP idarecileri arasında, arka hesabı olmayan tek adam Bülent Ecevit'tir. Ona arka hesaplar izafe etmek, ahlâka sığmaz!» demiştir.

PARTİ MECLİSİ AKROBASİLERİ

Son dakikada, İnönü'nün rüzgârıyla ortanın solculuğuna boyun eğen «devlet adamları deposu» nun Parti Meclisinde yaptığı cambazlıklar, «ortanın solu politikası» nın nasıl dejene-re edilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Kurultaya sunulacak Parti Meclisi Raporu, bir orta yolculuk örneği olmuştur. Prof. Turan Güneş, tam bir samimiyetle, bu samimiyetsizliğe dikkat çekmiştir: «Partinin iki genel sekreter yardımcısı durup

C.H.P. GENEL BAŞKANI İSMET İNÖNÜ
Ağırlığını koyunca...

dururken istifa ediyorlar... Bundan raporda bir iz bile yok. Bu parti büyükleri, neden basmışlar istifayı? Bunu Kurultaya gelecek partililer merak etmezler mi? İç çekişmelerden açıkça neden söz ediliyor? Süreyya Koç, açıkça, samimiyetle, ortanın solu sebebiyle bizim seçmenlerin sandık başına gitmediklerini söyledi.. Bu düşüncede olan yalnız o değil elbette.. Ama bakıyorum, maşallah bir yıldır sağ - sol diye çekişen bu Meclis birden sağıyla soluyla birden bir hizaya gelivermiş.. Ne âlâ, ne güzel.. Şimdi insaf edilsin arkadaşlar, bu Mecliste daha düne kadar, ortanın solu haklı veya haksız çekişirken, baş kaldıran arkadaşlarımız, lihikmetülhüda -Allahın hikmetiyle demektir- bir gecede gaflet uykusundan uyanır gibi, doğru yolu buldular ve eski fikirlerinden vaz mı geçtiler? Ama ne hikmettir ki bu ayrılış, Kurultaya birkaç gün kala oluyor ve cemaatin imama uyması gibi, İnönü'nün arkasında, onun safına geçmek şeklinde oluyor. Eğer namuslu kimselersek bunun bir oyun olduğunu saklamayalım...».

Cahit Zamangil -Turan Bey, hep böyle mesuliyetsiz konuşuyorsunuz Namus, şeref falan... Yani buradakilere hakarete hakkınız yok... Başka türlü de dedikleriniz ifade edilebilir.

Turan Güneş (devamla) -Cahit Bey de, Fethi Bey de (Çelikbaş) Kurucu Mecliste, bugünkü Anayasanın şimdi ortanın solu diye adlandırılmak istenen sosyal reform ve tutumuna karşıydılar... Şimdi bu belli arkadaşlardan başka türlü düşünmeleri isteniyor. Bu olmaz. Arkadaşlar, ben ortanın solu filân bilmem, ben Kurucu Meclisten bu yana fikren bir oluşla sosyalizme kadar vardım... Ben CHP'yi bir (avangard) parti olarak hep düşündüm... Kuruluşundan beri, ister eşraf olsun, ister memur olsun, kadrolarında her zaman günün ilericileri toplanmıştır. Fakat bugün, sosyalist olmayan, ya da sola açık bulunmayan bir parti, artık kendisine Halk Partisi diyemez. Bu işin

namuslucası işi açıkça ortaya koymaktır. Sağ sağa gitsin, ilerici aydın bir ekip işbaşına gelsin, büyük gövdedeki Halk Partililer de yerlerini bulsunlar... Hem Türkiye'ye, hem de partiye hizmettir.. v.s.

Cahit Zamangil arkadaşımız bana kızabilir, ama söylediklerimin aksini iddia edemez... Yani kendileri gerçekten ortanın solunu almış, kabul etmiş, bağışlarına mı basmışlardır? Bu sözüm, onun durumundaki öteki arkadaşlar için de doğrudur.»

Turan Güneş, rapordaki, sağı yatıştırmak için konulmuş orta yolculuk cambazlıklarını da, aynı «Doğrucu Davut» üslûbuyla eleştirdi. «Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız» klişesini yerdirdi: «Bu sözle biz yeni birşey söylemiş olmuyoruz. Aşırı sağ da, aşırı sol da, esasen kanunlarla yasaklanmıştır. Bu haliyle yurtdaki sözlerin, (Biz hırsızlığa da, yankesiciliğe de karşıyız) dan farklı anlamı yoktur. Oysa bir partiye düşen kendi yerini tâyin ederken sarih olmalıdır...»

Ortanın solunun ele alınışı yetersizdir. CHP, yerini ve olaylara hangi açıdan bakarak yaklaşacağını ifade edecek olan bir prensibi benimsiyorsa, CHP, Meclisinin bunu güçlü bir şekilde savunması gerekir. Sağa karşı olduğumuzu ve ortada olduğumuzu ifade edelim. Orta katta sol odada oturduğumuzu söylemeliyiz. (...)

Rapordaki Komünist tehlikesi inandırıcı değil. Böyle olsaydı üçbuçuk yıllık iktidarımız sırasında, tedbirler almamız gerekirdi. Şimdi bu tehlikeyi söyleye söyleye, iktidara fikir hürriyetini kısıtlaması için yardım mı edeceğiz?..»

FEYZİOĞLUNUN GERİCİLİĞİ

Prof. Turan Güneş'in bu içten ilericiliği karşısında, Prof. Turhan Feyzioğlu'nun hesaplı ilericiliğini de bilmek faydalıdır. Kasım Gülek'le ittifak yapacağına asla ihtimal vermediğimiz Feyzioğlu'nun hesaplı ilericiliği şöyledir: «Halk Partisi, her zaman günün ilerici partisi olmuştur. Reformcudur, memleket

GÜÇLEME

Kapılarını sarstığın
Gecelerden çıkacaksın.
Satılmış mı, köle midir,
Sömürmüş mü, alçak mıdır,
Birer birer yıkacaksın,
Çoban ne ki, itler ne ki,
Yeşildir sürüyü çeken,
Vur daha vur, yaz daha yaz,
Karanlığa yumruğunu
Işıklarla sokacaksın.

Doruk, yeryüzünden yürür yücelere, ululara,
Bir ırmağı varıp gider göklere kara topraktan.
Sen yer ekin, sen ova ot,
Ülkenin ak günlerine
Köpük köpük akacaksın.
Bu yurdumuz, bu en güzel,
Atatürk'le sonsuz olan,
Bayraklar mı düşecekmiş eski burçlar üzerine,
Varto mu sallanacakmış.
Güçlü ellerinden belli, tutacaksın, tutacaksın!

Fazıl Hüsnü Dağlarca

aydınlarının ümit kaynağıdır. Kısa iktidarı süresince, plânlı ekonomi içinde, memleketi şimdiye kadar görülmemiş hizmetler yapmıştır. Ortanın solu deyimi, reformculuk anlamına gelir. Toprak reformu, işçilerin refahı, iş güveni, bunların hepsi, bugünkü Anayasa düzeninin gerekleridir. Halk Partisi, Anayasanın sosyal hamlesinin ifadesidir. Ama bu parti sınıf partisi değildir. Biz karma ekonomi taraflıyız. Sınıf Partisi TIP tir, TIP, Marksisttir. Sosyalisttir. İsteyen oraya gider. Halk Partisi, bütün sınıfları bir ortamda birleştirici bir partidir. Kısa iktidarımız sırasında yaptığımız büyük işler, CHP'nin böyle kapsayıcı bir parti olarak, iktidara gelmesi halinde, neleri başaraçağının delilidir... TIP, Türkiye işçi düşmanı gösteriyor. Bir eli de Alevî saz sairlerinde, Komünizm tehlikesinde, Turan Güneş yanıyor. Bu tehlike vardır. Yoktur diyen TIP'tir.

CHP'nin sloganı ortanın solu gibi her tarafa çekilebilecek sözlerden çok icraatıdır. Bunları söyleyip halkı uyarmalıyız. Bu demek değildir ki, ortanın solu reddediyoruz. Hayır ama bunu bir Kurultay çekilmesi haline getirmeyelim.»

FERİT MELENİN TAARRUZU

Ortanın solu Bülent Ecevit'in şahsında yıpratmaya cesaret edemeyip, etrafındakilere çatarak çürütmeyi deneyen «orta yolcular», parti kulisinde, Selâhattin Hakkı Esatoğlu'nun bir yazısını vesile edip çürütmeyi denediler. Esatoğlu, Ulus'ta, «Eğer, Millî gelirin, fertler arasında, topluma kattıkları değer oranında ve ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda adil ölçüde bölüşülmesini kabul ediyorsanız... Sen ortanın solundasın» yazmıştı. Orta yolcular, bu yazıya, mal bulmuş magribi gibi saldırdılar. Daha toplantı açılmadan Coşkun Kırca, Ferit Melen'e «Görülmemiş şey... Adam kâr müessesesini reddediyor. Bu hâlen Sovyetlerde bile yok» diye dert yanıyordu. Toplantı başlayınca, Ferit Melen sesi titreyerek, Esatoğlu'nun yazısını ele aldı. «Bugünkü Ulus'ta bir yazı var. İçinde, bugünkü Komünist Rusya'nın bile henüz varamadığı bir merhaleyi aratmıyacak bir takım lâflar ediyor. Bütün millî gelirin vatandaşlar arasında eşit bölünmesini isteyen ve bunun adına (ortanın solu) diyor. Bu ne iştir? Derhal müzakere açılmalı. Bu kadari her türlü ölçüyü aşılıyor. Genel Sekreter de burada, hemen işe el koyalım.»

Kurultaya sunulacak raporun hazırlanmasında da, ortanın solunun «mecburî» yolcuları, «C. H.P. sosyalist değildir» ibaresinin metinde yer alması için dayatılar ve bunu başardılar. «Sosyalist değildir» ibaresinin metin-

PROF. TURAN GÜNEŞ Doğrucu Davut!...

den çıkarılması, 6'ya karşı 18 oyla reddedildi. Nadir Nadi, «anti sosyalist ortanın solculuğu» garabetini çok iyi belirtti: «Ortanın solunda yer aldığını söyleyen bir parti, her ne kadar sosyalist değilse de, sosyalist eğilimli olmak zorundadır. Bu da hiç değilse, sosyalist sözüne karşı bir allerji taşımamayı gerektirir. Ne var ki, CHP kodmanlarının bir çoğu hâlen İsmet Paşa'nın dümen suyunda «mecburî» orta sollarıdır. Hiç şüphe yok, Kurultayda ortanın solu ezici bir zafer kazanacaktır. Ama ortanın solu temsil edecekler? Esas mesele budur? CHP'nin büyük isimli «devlet adamları deposu»ndan kolayca kurtulması mümkün değildir. Bunların çoğu, tekrar Parti Meclisine seçilecektir. Ama hiç değilse ortanın soluna samimiyetle bağlanmış Ecevit grubundan 15-20 yeni isim Parti Meclisine girebilecek midir? CHP Kurultayı bakımından en önemli soru budur.

Demirel'in incileri

• Allah adını anmak asla suç sayılmaz.
• Büyük milletimiz, 10 Ekim 1965 seçimleri ile «bulunduğu mevkide kendisi için bulunmak» gayretinde olanların bütün planlarını ve tahminlerini altüst etmiştir.
• 125 sene devam eden hürriyet mücadelesini 10 Ekim 1965 seçimleriyle Büyük Türk milleti kazanmıştır.
• Batı demokrasisinde ve Hür Dünyada rahatlıkla münakaşa edilebilen bir çok mevzular, (İhtilâlden sonra Türkiyede - Yön) münakaşa edilemez hâle gelmiştir.

• AP kurulduğu günden bu yana tarihî bir vazife yaparak geliyor. Bu vazife millet'in bütünlüğünün ve beraberliğinin muhafazasıdır. Her türlü haksızlıklara rağmen, yeraltı, sokak, gayrimişru tehdit, tehdit metodlarına başvurulmamış, meşru, medenî, ölçülü usuller ve yollar tercih olunmuştur. Vatandaşlarımızın birbirine düşürülmesinden şiddetle kaçınılmıştır. Hukuk ve kanun devletinin ihyasına ve işler hâle gelmesine gayret edilmiştir.

• Kime ve neye hizmet edildiği bilinmelidir. İş isten geçtikten sonra, bilinen dal kesildikten sonra dövmenin, yakınmanın hiç bir faydası olmaz.

• Birer Anayasa müessesesi olan parlamento ve hükümet, hiç bir şekilde diğer Anayasa müesseselerinden daha az hürmete şayan değildir.

• Demokratik memleketlerde hür ve serbest seçimle iktidara gelen partiler, memleketin tasvibinden geçmiş olan programlarını olduğu gibi tatbik ederler.

• Programın tatbikatında idarenin müzaheretini mevzu bahisdir. İdare, iktidarın emrindedir (.....) Bu itibarla, idarenin kanunlar çerçevesi içinde «tarafsız» laştırılması (CIA raporunda da aynı deyim kullanılmaktadır - Yön) ve siyasî iktidarın kararlarının pürüzsüz tatbik edilmesi, demokratik anlayışın kaçınılmaz bir sonucudur.

• Demokratik bir idarede, millî iradeyi temsil eden çoğunluk ve azınlıktan ibaret dengeli bir siyasî ikiliğin yanında muhtelif fikir ve menfaat grupları da vardır. Bütün demokratik idarelerde, bu kuruluşların ve grupların siyasî iktidar ile olan ilişkileri, millî iradenin mutlak hâkimi düşüncesine gölge düşürmeyecek bir tarzda nizamlı ve âhenk li bir hâle getirilmiştir.

• Şurasını kaydedelim ki, sâdece bir zümrenin hak ve menfaatlerinin müdafii olmak, istikrarlılığın ve iç çatışmaların belli başlı sebebi olur.

• Fikirler ve inançlarda tenakuzlar olmamak şartıyla, Batılı mânâda medeniyetçilik ve meş-

ruiyetçilik esas olmak şartıyla, partilerimiz arasında farklar olmasını tabii addediyoruz.

• Plân, toprak reformu, petrol, din ve vicdan hürriyeti gibi meseleleri hem 10 Ekim 1965 seçimleri, hem de 5 Haziran 1966 seçimleri dolayısıyla arızamik meydan meydan milletimizin önünde münakaşa ettik. Ve milletimizi hakem yaptık. Bütün bu konularda uzun tartışmalar oldu. (...) Huzurunuzda ve millet huzurunda daha evvelki münakaşaların aynen tekrarlanmasını fuzulî addediyorum.

• Sayın CHP Genel Başkanı, konuşmasının bir yerinde «AP'nin başlıca hedefi CHP iktidarının düşürülmesi için tertip aramak olmuştur» diyor. Bundan kastının, 1965 Şubat ayında, bütçesini geçiremiyerek istifaya mecbur kılması olduğunu zannediyorum. Bu bir tertip değildir. (Demirel, çeşitli sebepler arasında, «dış politikada kâfi enerji gösterememiş» bir hükümeti düşürmeyi «vazife addettiğini» açıklamıştır).

• Bazı müesseselere (Danıştay, Yargıtay, TRT v.s.. - Yön) karşı çıkartma gayretlerini de e-selle karşıyorum. Müesseseler, siyasî iktidarların değil, devletin ve millet'in malıdır. Müesseseleri politikanın içine sokmak ve bu maksatla tedbir ve teşvikte bulunmak, yanlış ve hatalı bir yoldur (...). Politikaya âlet ettiği her kesi daha sonra kendi koltuğunun altında görüyor. Bunun en taze misallerini kısmî senato seçimlerinde gördük.

• Demokratik düzenin karşısında bulunan fırsatçılara istismar edilecek hiç bir mesele vermemelidir.

• Adalet Partisi ve onun iktidarı, Cenabı Hakkın yardımıyla her gün bir adım daha atmakta ve her gün bir basamağı daha çıkarmaktadır.

Her konuşmasında böyle inciler sıralayan Demirel, bu sefer «İnönü'ye ismini belirterek botmaktan sakınma» usulünü de çağırdı. Bu arada İnönü, petrol yağmasına ciddiyetle karşı duracağını belirtti.

KIBRIS: İkinci

Acheson Plânı

Sızan haberler, Anglosaksonlar ve Yunanistanın Türkiyeye İnönü Hükümetinin derhal ve tereddütsüz reddettiği İkinci Acheson Plânını kabul ettirmeye caba gösterdikleri intibahı vermektedir. Plân, Türk Hükümetinin pres tijini koruyacak bazı aldatmacalarla, Enosis'i kabullenme amacını gütmektedir. Türkiye bir üs vererek ve Türk topluluğuna bir takım haklar sağlayarak, Hükümete «Enosis oldu ama, bu çifte bir Enosis'tir» diyebilme fırsatı araştırılmaktadır.

Gebze İlçe Kongresinde konuşan Prof. Nihad Erim, ihtiyatlı bir dille, İkinci Acheson Plânının kabul edilemeyeceğini belirtti: «Kıbrıs davasını hükümet rahat takip etsin diye, 1965 yılının başından bu yana, iktidarda olanlara karşı çok dikkatli davranıyoruz. Mecbur olmadıkça sesimizi çıkarmıyoruz. Aylardır süren ikili müzakerelerin sonucunu sabırla bekliyoruz. Ancak bu gün gazetelerde okuduğumuz yanlış değilse, Kıbrıs davasına bulunduğu bidirilen çare, evvelce bizim görüşmeyi bile kabul etmediğimiz İkinci Acheson Plânını getiriyor.»

İnönü de, Ankara İl Kongresi konuşmasında, Türkiye'nin Birinci Acheson Plânı ile önemli tavizler sağlamış bulunduğunu hatırlatarak, İkinci Acheson Plânının reddedilmesi gerektiğini ima etmiş olsa gerektir: «Amerikan eski Hariciye Nazırlarından Mr. Acheson ile yapılan müzakerelerin olumlu ve ümitli safhaları hatırladık. Bütün bu safhalarda CHP hükümetleri, muhalefetten,

PROF. NİHAD ERİM «Eski plân sahnede»

özellikle AP den hiç bir yardım görmemiştir. Bundan sonra AP'nin başlıca hedefi CHP iktidarının düşürülmesi için tertip aramak olmuştur.»

İnönü'nün devrilmesiyle, Kıbrıs meselesinin çözümünde Washington'a büyük ümitler veren AP, İkinci Acheson Plânı tarzındaki bir çözüme, Türk kamu oyuna her halde kolayca kabul ettiremeyecektir.

Özel sektörün kampanyası!

Mehmet Turgut'u yalnız bırakmamak ve gönlünü hoş etmek için, özel sektör «yıkıcı» cereyanlarla mücadele kampanyasına başlamıştır. Ama kampanyanın faturasını da AP iktidarına pahalı ödetmeyi unutmamıştır. İktidar Bakanlıkların elindeki ithalât tahsislerini Odalar Birliğine devretmeyi prensip itibarıyla kabul etmiştir. Böylece, esasen ithalât kotalarının düzenlenmesi ve yürütülmesinde büyük payı olan Odalar Birliği, tamamen hükümetin yerini alacaktır. Hükümet, sonradan sözünden caymazsa, Odalar Birliği bu devirde «devlet içinde devlet» sıfatına tamamen hak kazanacaktır. Ayrıca, Odalar Birliği çerçevesinde önemlice bir ağırlığı olduğu anlaşılan eczacılar yararına da, Sosyal Sigortalar Kurumunun ilaç satışının sınırlandırılacağı vadedilmiştir. Hele bir de Maden Bankası işi vardır ki, bu iş de sökülürse, Odalar Birliği, «yıkıcı» cereyanlarla çok daha şevkle mücadele edecektir. Ama Başbakanın evet demesine rağmen, hınzır Maliyeciler, bu işi sabote etmektedirler. Banka, yabancı maden tröstleri ile ortaklıklar kurmaya pek hevesli olan madencilere, Hazine ve AID'nin sağladığı fonlardan kredi verecektir. Eğer madencilere, maden arayıp bulamazlarsa, zararı Maden Bankası yüklenektir! Bulurlarsa, kâr müteşebbise aittir. Banka da tabii özel sektörün yönetiminde olacaktır. Yani şekeri, unu, her şeyi devletten gelecektir. özel sektör yalnız helvayı yiyecektir! Helva yanarsa bunu devlet ödeyecektir. «Yıkıcı» cereyanlara karşı kampanyanın öncüsü Sırrı Enver Batur, Sivas'ta tüccarlara bu nu saf anlatmıştır: «Maliye, Maden Bankası işini sabote ediyor. Bunu Başbakan söyledi. Kendisiyle üç defa konuştum. Demirel, (Gayet müsbet intibalarla tamamen aydınlandım, çok faydalı olacak. Bunu Maliye Bakanlarıyla görüşeceğiz. Siz de Bakanlarla görüşün) dedi. Maliye Bakanlığında bir toplantı yaptık. Maliyeciler, (Biz bunu İktisadi Devlet Teşekkülleri Kanunu içinde düşünüyoruz) iddiasını ileri sürdüler. İspatladık ki, bu statü ihtiyaca uygun değildir. (İnceleyelim) dediler. Tekrar Başbakan Beyfendiyle ko-

nuştuk. Sonra Maden Yardım Komisyonu Başkanı Ferit Kromer'i yeniden Maliyeye gönderdim. Verdikleri teknik izahatı sabırla dinledik. Bu esfer Maliye, İktisadi Devlet Teşekkülleri statüsünden vazgeçti. Sekiz tane banka çağırıldı, onlara (Bu işi siz yaparınız) denildi. Ama bankalar hevesli davranmadılar. Halbuki bu işte AID'nin vereceği 2 milyon dolarla birlikte 33 milyon lira yardım var. Bu para, bankalara verilecekti. Bankacılarla toplandık. Onlara (Siz para satarsınız. Maden Bankasından beklediğimiz ise para satmak değildir. Bizim mevzuatımız AID ile müştereken yürütülmektedir. Biz bir yerde maden açarız, cevhere bakarız. Çıktı. Cevherin rezervlerine göre bir proje yapar ve uygularız. Çıkmadı, madeni örteriz. Yaptığımız masrafları maden sahibinden almamız. Bu nu yapabilecek misiniz?) diye sorduk. (Yapamayız) dediler. Üç toplantı yapıldı, bir sonuç varamadık. Başbakanı Maliyeyi şikâyet ettim. (Tekrar meşgul olacağım) buyurdular. Ayrıca bununla da yetinmedik. Bu işle fikir ve mesleki bakımdan ilgili senatör ve milletvekili arkadaşlarımızla temasa geçtik. Arkadaşlarımızdan bir heyet Sayın Başbakanla görüştü.

Aziz arkadaşlarım! Bugünkü iktidar Türk müteşebbisinden çok seyler beklemektedir ve bunda hakikaten çok samimidir. Fakat maalesef hâlâ dairelerimizde ve vekâletlerimizde kökleşmiş olan bir zihniyet var. Bu zihniyet, eskiden beri alışageldikleri bir devletçilik zihniyetidir. Bütün gücümüzü, maden konusunda olsun, sa nayide olsun, ticaretle olsun bu zihniyeti kökten söküp atmak zorundayız. Gayretleri mizi bu yöne teksif etmeliyiz. Fakat maalesef, henüz bu konuda muayyen bazı bakanlıkların dışında ilerlemiş sayılmayız.»

Ama «yıkıcı»larla mücadele öncüsü Odalar Birliği Başkanı Batur, Başbakanın himmetiyle, bu «yıkıcı» devletçilik zihniyetini idareden sökmeye umidedir. Bu ümitle, yıkıcı cereyanlar mücadelesi ni üniversitelerin başlatmıştır. «Genç dimağları zehirlemek» kurtarma amacı güden özel sektör kampanyası yurt çapında yürütülecektir. Böylece, «bu bakiir ve mâsum kütle aldatılmaktan» kurtarılacaktır! Amerikan üniversitelerinin mütevelli heyetleri başkanlarına benzer fütursuzlukla «Üniversitenin Patronu» gibi konuşan Batur, gençliğin beynini yıkama işini nasıl yapacaktır belli değildir. Özel sektör yayınları, konferansları kafası işleyen gençlik için alay konusudur. Derslerinde «özel sektörçülük» taslayan hocaların dahi —ki bunlar çoğunlukta— kitaplarında yazdıklarının çürüklüğünü görece kadar gençlik uyanmıştır. Özel sektörçüler, herhalde gençliğe, onu politika dışına çekecek mesgaleler bulma sevdasındadır. Ama kampanyanın lâfta kalması ve Mehmet Turgut'u sevindirmekten başka işe yaramaması en kuvvetli ihtimaldir.

Mehmet Turgut'un başka bir ricası, ilericî büyük gazetelere özel sektörün plânı vermeden vazgeçmesidir. Böylece, sosyalistlerin gazetelerden uzaklaştırılacağı umulmaktadır.

Bu arada Singer Umum Müdürü Jacques Humbert de, teşkilâtına fabrikasının «tevsi işleriyle yakından ilgilenen» Mehmet Turgut'u tam destek lediğini belirten bir tamim yollamıştır.

Özel sektör kampanyası, zaten elatından yürütülmekteydi. Kampanyanın böylece açığa vurulması iyi olmuştur. Mehmet Turgut, doğrusu iyi iş yapmıştır.

Sunay'ın Gezisi

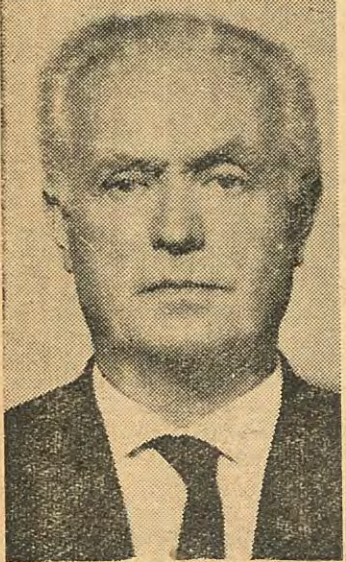
Sunay'ın İran gezisi, İslâm Pak tı yolunda atılmış ikinci bir adımdır. Zira İslâm Paktının ikinci direği, Faysal'dan sonra, İran Şahıdır. Ashında laik bir kişi olan Şah, Orta Doğuda genişleyen sosyalizme karşı, İslâm silâhına sarılmayı uygun görmüştür. Şah, Tahran'da Sunay ve Çağlayan-gil'i İslâm Paktı konusunda daha cesur davranmaya teşvik edecektir. Birliğin, şeriatçı görünüşten kurtarılması şartıyla, Türkiye'nin bu telkinleri olumlu karşılaması beklenmektedir. Yalnız tabiatıyla, İslâmî zirveye giden yol, daha bir hayli uzundur. İslâm Paktının ateşli şampiyonlarından AP Genel Başkan Yardımcısı ve Türk - İran Dostluk Cemiyeti Başkanı Osman Turan bu konuda şunları yazmaktadır: «Suudî Padişahı Haşmetli Melik Faysal Hazretleri ile Şehinşah Pehlevî ve Türkiye Cumhuriyeti Reisi Cevdet Sunay Hazretleri arasında İslâm Birliği istikametinde atılan ilk adımlar çok hayırlı bir başlangıç sayıyoruz. Gelişmekte olan yeni dünya muvazenesi, Rusya ve Çin komünist yayılışı karşısında bu birliğin umumî sulha, Amerika ve Avrupa'nın menfaatlerine uygun geleceği de şüphesizdir. Türk, İranlı ve Arap milletlerinin maddî ve manevî güçleriyle bu birlik içinde tam bir ahenk kurabilmeleri ve tarihte olduğu gibi bugün de birbirlerini kuvvetlendirecek mes'ut bir devir açmaları mümkündür. Ve ilgilî milletlerin fikir adamları ve aydınlarının dirayet ve anlayışlarına mevdudur. Şehinşah ve Eyüp Han Hazretlerinin daveti üzerine İran ve Pakistan'a seyahat eden Türkiye Cumhuriyetinin bu seyahatlerinin bu büyük ideale yardımcı olmasını dileriz.»

Ama yayınlanan ortak bildiri-de, İslâm Paktı fikrinin yer ve rilmemesi. CENTO'dan söz edilmediği ise dikkat çekti. İran, Anglosaksonlarla «onlardan kopması bahis konusu olmamakla beraber» çekişme halindedir. Anglo saksonlar, İrana çok yüksek fiyatlarla silâh satmak istemişlerdir. İran, onları Sovyetlerden füzeye ve diğer silâhları almakla tehdit etmiştir. Sovyetlerden füzeye alımı Amerikan Savunma Bakanlığı yetkililerinden birinin alelacele Tahran'a gelişiyle ve güçlükle önlenebilmiştir. Bu ziyaret sonuncu da İran, nisbeten avantajlı şartlarla silâh elde edebilmiştir: Sovyetler Birliği ile de aramız iyi tu fan Şah, Moskova ve Washingtonu birbirine karşı oynamanın, a vantajını anlamıştır. CENTO'ya küskünlük, bu politikanın bir görüntüsüdür.

Öğretmenlere baskı

Millî Eğitim Bakanlığı, yıllardan beri uyguladığı, «İleri Öğretmenleri sürme, cezalandırma, görevden uzaklaştırma» eylemine hız vermeye başladı.

Çeşitli illerde ortaokul ve lise müdürleri, öğretmenleri, yöneticileri ve denetçileri iyice huzursuzdur. Öğretmenler arasında sınırdışı bir terör havası estirilmektedir. Öğretmenler, ışık tutan, sendikalaşmayı örgütleyen ilköğretim müfettişleri de sindirilmek isteniyor. Hidayet Taştekten sonra öğretmenlere sosyal adalet ten, toprak reformundan, millî petrolenden söz eden Tekirdağ İlk

Şerif Tekben
Sürgün yolu göründü

Millî İlâç Firmaları, Bu Suçlamayı Cevaplandırmalıdır!

YÖN okuyucuları, yabancı firmalar tarafından millî ilâç sanayiinin nasıl ezildiğini açıklayan İstanbul ve Adana Eczacı Odalarının bildirimlerini hatırlayacaklardır. Bildiriler üzerine Mediko-Sosyal Sağlık Dergisi, millî ilâç firmalarının da genellikle yabancılar gibi soyguncu davrandığını ve bunların yabancı firmalar hizmetinde konfeksiyonculuk yaptığını, yani millî nitelikte olmadığını ileri sürdü. İlâç sanayii konusundaki gerçeği ortaya çıkarma ümidiyle, bu yazının önemli kısımlarını yayınlıyor ve Eczacı Odaları ile millî ilâç firmalarının cevaplarını bekliyoruz.

Şuna inanıyoruz ki bir millî yol vardır; fakat çok kazanç, sadece ben kazanayım zihniyeti de maalesef bu yolu gölgelemektedir. Yerli sermayeli ilâç olarak iddialı ve azimli kaç firma gösterebiliriz? Evet, her firma yerli ilâç savunuculuğunu kimseye bırakmadan ön safta yapmak gayretini gösterir, fakat bugün, maalesef öncülerden Sağlık Laboratuvarı da dahil olmak üzere hiçbir firma kal mamıştır ki, yabancı bir patent ilâcın kendi ufak veya büyük laboratuvarında konfeksiyon imalatını yapmasın.

Maalesef bugün gelişmiş ve mükemmel bir yerli patent ilâç sanayii yoktur. Yerli ilâç sanayiiimiz var diyoruz. Evet, patentli veya patentsiz yerli veya yabancı sermaye olarak sadece konfeksiyonculuktan ibaret kalan gelişmiş bir konfeksiyonculuğumuz vardır. Buna yerli ilâç sanayii demek ne derece doğrudur? Ki bu konfeksiyonculuk bile kamuoyuna tam bir itimat telkin edecek kontrola tâbi değildir.

Hâttârlarımızı yokluyoruz ve gene 1961 yılında takılıp kahyoruz. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının gönderdiği temsilci önünde büyük yardım ve vaatler alınmak suretiyle İstanbul Eczacı Odasından meslek âşığı iki eczacı Kalite kontrol laboratuvarı kurulması için cansiperane bir teklif hazırlamışlardı. Her türlü materyali hazırlamış bu iki idealist eczacının amaçları, yerli ilâç sanayii Türk hekim ve halkı nazarında sevdirmek, itimadını kazanmaktı. O zaman kurulması istenen bu kalite kontrol laboratuvarı neden ve niçin o zaman birçok müdahaleye maruz kalmış ve Merkez Hey'etinden istifalara sebep olmuştur? Bildiri hazırlayanlar neden o zaman kontrol laboratuvarının kurulmasını desteklemiyerek halk nezdinde yabancı ilâçların üstün kalitelili ilâç olarak kabul edilmesine sebep olmuşlardır? Ve gene neden o zaman yabancı sermayeli ilâç fabrikaları Türkiye'ye gelirken, Türk Hükümetini uyarıp her firmanın veya fabrikanın bir ham madde yapımı mecburiyetini anlaşılmaya koydurmadılar?

Türk Eczacılar Birliği Merkez Konseyinin 24 Temmuz 1962 günü yaptığı oturumunda teklifi yapılan Kalite Kontrol Laboratuvarı teklifi fırtınalı bir toplantısında tartışılmış ve reddedilmişti. Dökümanlar ise 26 Temmuz 1962 tarih ve 1473 sayılı dosyada istirahat etmektedir.

Bugün, pek az olmakla beraber, kendini millî ilân eden yerli sermayeli ilâç fabrikaları bile yabancı patentli ilâçları birbirleriyle rekabet derecesinde işleyip piyasaya sürmektedirler. İtalya'da maruf bir firma, 150 küsur preparatının Türkiye'de konfeksiyonunun yapılması için Eczacıbaşı müessesesi ile uzun müzakerelere girişmiş, fakat bu müzakerenin neticesi, Eczacıbaşı müessesesinin kapasitesinin dışında kaldığı için bir neticeye ulaşamamıştır. Eczacıbaşı müessesesinin miktar bakımından kapasitesinin dolu olması yüzünden kabul etmediği bu teklifi, Santafarma müessesesi kendisini kurtaracak bir teklif olarak kabullendi. Pek yakında da bunların konfeksiyonunun yapılmasına girişecek. Bir başka örnek mi istiyorsunuz? İşte Sağlık Laboratuvarı! Yerli İlâç Sanayii'nin bir numaralı silâhsörlerinden sayılan, daha doğrusu kendisini bu rolde göstermek olan Sağlık Laboratuvarı ve sahibi Albert Mazon, bu konuda vermiş olduğu konferansları ve garanti sözlerini unutarak, o da can havliyle yabancı patentli ilâçlara sarılmıştır.

öğretim müfettişi Hasan Çelikel'in görevi üzerinden alınmış ve bu ileri müfettiş Bursa'ya nakledilmiştir. Daha sonra tüm gençliğini halk ve köy toplumu için tüketen Köy Enstitüsü Şerif Tekben İstanbul'dan alınarak Elazığ ili emrine verilmiştir. Şerif Tekben yaşı 60'a gelmiş ama dün ya görüşü taptaze bir eğitimcidir. Kendi alanında yazılmış pek çok yazıları ve bir de kitabı vardır. Bakanlık, Şerif Tekben'i «re'sen ihtiyaç üzerine» nakletmiştir. Bakanlığın hiç bir haklı nedeni olmayan bu tasarrufu, sindirme politikasının bir sonucudur.

İstanbul şehrinin soygunu!

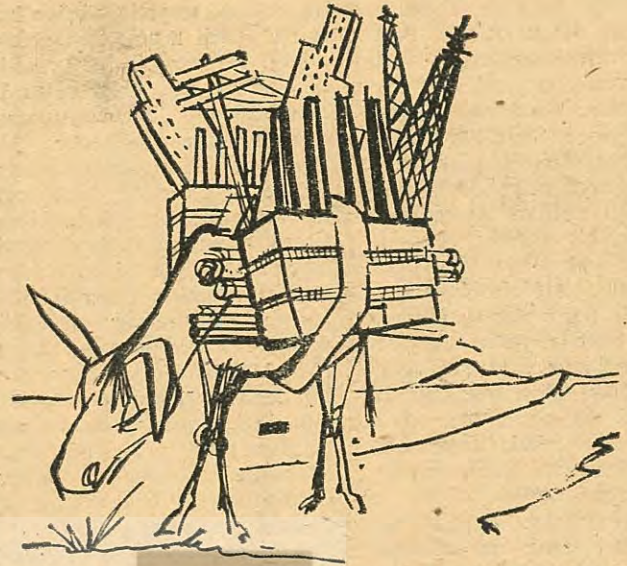
AP'lilerin İmar Komisyonu Başkanı Lütfi Özün'in marifetlerini hayli önceden YÖN'de yazmıştık. Bu zat, korkunç yolsuzluk iddialarıyla karşı karşıya idi. Demirel bile onu atmak zorunluluğunu kabul etmişti. Falih Rifki Atay dahi, «Türkiyede en

kolay servetler, İstanbul Belediye Meclislerinde, plân bozma oyunlarıyla edinilmiştir» dediği halde, bu gökkubbede değişen bir şey yoktur. Lütfi Özün'in hikâyesini F.R.Atay'ın kaleminden dinleyelim: «Bir Lütfi Özün vardır. Belediye Meclisine ve AP'liler tarafından da İmar Komisyonuna ve Başkanlığına seçilmiştir. Dört yüz kadar yapı işine karıştığı söyleniyordu. Size acaba dedirten hangi yapıya baksanız, tabelâsı üzerinde onun adına rastlıyorsunuz.

Yazdık, çizdik.

Müfettişler geldi. Bir çok maddelerden hakkında soruşturma yapılması için rapor verdiler. Bu rapor, İmar Müdürlüğüne Belediye Meclisine gönderilmişse de, okunmamış, toplantının da son günleri olduğu için hasıraltı edilmiştir.

Ondan sonraki toplantıda Lüt-

Sıraladığımız bu birkaç örnek önünde soruyoruz:

Türk Eczacıları Birliği Birinci Bölge İstanbul Eczacı Odası ile Dördüncü Bölge Adana Eczacı Odası tarafından yayınlanan ve daha önceki satırlarımızda bahsettiğimiz bildirimlerde yabancı sermayeli fabrikalarla yerli sermayeli fabrikalarda konfeksiyonu yapılan ilâçlar arasındaki ücret farkından bahsediliyordu. Fakat bu tek taraflı bir açıdan ele alınmıştır. Biz, çıkış gayemize uygun olarak ve tarafsızlık parolamızdan ayrılmadan, bu konuda taraf tutulduğunu belirtmekten kendimizi alamıyacağız. Tabii ki yerli ilâç sanayii'nin gelişmesinden yanayız. Yerli ilâç sanayii'nin her bakımdan yabancı ilâç sanayii'nin üstünde olmasını tercih ederiz. Arzumuz da bundan başka bir şey değildir. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki, gerçekler her şeyin üstündedir ve güneş balçıkla sıvanamaz! Aşağıda verdiğimiz örnekler de bizim ne kadar tarafsız ve objektif görüşlü olduğumuza kabul ettirecektir.

GAROVIGEN (Aksu Laboratuvarı) 15 draje 865 kuruş A ve E vitamini ihtiva eder.

SKLEROBION (E. Merck) 20 kapsül 865 kuruş. A +E ve B6 vitaminlerini ihtiva eder.

ROVIGON (Roche) 30 draje 1055 kuruş A ve E vitaminlerini ihtiva eder.

Tamamen Avrupa menşeli Kloranfenikol (SYNTHOMYCTINE -R. Lepetit) 250 miligram 12 kapsül 485 kuruş iken; yerli bir fabrikanın Kloranfenikol'u (DEVAMYCTINE - Deva) 250 miligram 12 kapsül 660 kuruştur.

Aynı şekilde ve aynı kalitede imal edilen KARACİĞER EKSTRESİ Ampullerinin Avrupası 595 kuruşa satılırken, İbrahim Ethem İlâç Fabrikasının imal ettiği Karacığır Ekstresi Ampulleri 730 kuruşa satılmaktadır.

DEXACORTIN 20 tablet 3,50 mgr. 920 kuruş. Mustafa Nevzat'ın.

ORADEXON 20 tablet 0,50 mgr. 865 kuruş. Organon Laboratuvarının.

Başka bir örnek daha: Sulfamitli göz ilâcı olan ALBUCID göz damlası 250 kuruştur. Buna karşılık İbrahim Ethem'in imâl ettiği sulfamitli göz ilâcı olan OPTAMID ise 360 kuruşa satılmaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, yabancı sermayeli ilâç konfeksiyonları kapsül ve vitaminler bakımından daha fazla olduğu halde, yerli sermayeli ilâç konfeksiyonundan daha ucuzdur.

Sonra... bilindiği gibi ilâç fiyatları Türk Eczacıları Birliği Merkez Hey'etindeki İlâç Fiyat Tespit Komisyonu tarafından titizlikle hazırlandıktan sonra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında gönderilir ve fiyatlar burada da ikinci bir incelemeden geçtikten sonra halka intikal eder.

O halde bildiri yayınlayanlar, kimi, kimleri ve niçin sorumluluk altında bulundurmamak isterler?

Özün'in İmar Komisyonuna seçilmediğini duyduk. Bazıları, (Unutturmak için...) dediler. Soruşturma ve kovuşturmanın yapılmasını tabii bulduğumuzdan hak kında suçlu veya suçsuz olduğu üzerine bir hüküm verilmesini bekliyorduk.

Yeni toplantıda ne oldu beğenirsiniz? Lütfi Özün gene İmar Komisyonuna seçilmiştir.

İktidarın, hükümet olarak bir suçu yok bunda. Ama parti olarak yenden göğe kadar haksız.

Bu kadar dedikodulu ve resmî raporlu bir şahıs üzerinde durulmalı idi. Gereğini parti bakımından yerine getirmeli, adalet bakımından yerine getirmeli idi.

İstanbulun imar plânı tarihi, hırsızlıklar, nüfus ticaretleri yüzünden, bu şehri, bugüne kadar harcanan paranın bir santim fazlasını harcamaksızın cennete çevirmek yerine, maskaraya döndürmek hikâyesi demektir.

Türkiyede, en kolay servetler, İstanbul Belediye Meclislerinde plân bozma oyunları ile edinilmiştir.

Hırsızlık, eğer hırsız seçimde oy alarak Meclise gelmişse, demokratik bir fazilet sayılmaz. Demokrasiyi bir dinamit gibi yıkip bir avuç toza çevirir.

Bay Lütfi Özün için yalnız hak kında resmî rapor ve soruşturma isteği olduğunu biliyoruz.

Meclis bilmiyor mu idi bunu? Biliyordu elbette! Soruşturma, kovuşturma bitmeden niçin seçti öyle ise?

Gerçekten Atay'ın belirttiği gibi, Türkiyenin en korkunç kazançlarından biri imar yolsuzluklarıdır. Sosyalizm ya da ortanın solu ilkeleri üzerinde çok yüksek plânda tartışan milletvekillerimiz, lütfen tenezzül edip şu imar plânları yolsuzluklarıyla ilgilenirler mi?

Gidişin ne tarafa ?

CHP. sosyalist bir parti olma-
ğı mı yöneliyor? Bugünün en
popüler sorularından biri de bu-
dur. Gerek parti içinde, gerekse
dışında bu soru sık sık sorulmakta
ve çok değişik — aynı zaman-
da çelişik — cevaplar verilmektedir.

Bir Kurultay öncesinde, CHP'
deki «ortanın solu» hareketinin
muhtelif çevrelerde nasıl yorum-
landığını özetleyip; Türk siyasi
hayatı bakımından son derece il-
gi çekici bir gelişmeye toplu ola-
rak bakmak faydalı olacaktır.

İnönü, 19 Kasım 1965'de ya-
pılan bir Parti Meclisi toplantı-
sında, memleketi tam sola kay-
maktan korumak ve CHP'yi A-
dalet Partisinin peyki olmaktan
kurtarmak için «ortanın solu»nu
benimsediğini söylemişti. İnönü-
ye göre «yeni yetişenler süratle
aşırı sola kayıyor», «eskiler ise
islâhat diye» hergün biraz daha
artan isteklerde bulunuyorlardı.
«Ne kadar itibarımız varsa onun-
la bu cereyanlara sahip olacağız
ve memleketi aşırı istikamete git-
mekten alkoyacağız» diyordu
İnönü. «Dönmeyeceğim» diyor-
du. «Aksi olursa», iki üç seneye
varmadan CHP'nin tıpkı YTP
gibi iktidar partisinin peyki hali-
ne gelebileceğini söylüyordu.

İTİBAR HAREKETİ

Demek ki, İnönü, ortanın solu
ile, yeni ve eski nesiller üze-
rinde bir itibar kazanmak istemiş
ve buna inanmıştır. Tutumunun
parti içinde ve dışında geniş şe-
kilde yorumlanacağını hesaba
katmış; —oldukça kaypak bir
zeminde dik durabilmenin güç-
lüklerine katlanmıştır. Kendisine
«Partinin ne biçim bir sosyaliz-
me götürdüğünü» soranlar çıkmış-
tır. 1961'den beri CHP'yi sosy-
yalist parti uygulamasında gö-
rüp— İnönü'ye «hürriyetçi sosy-
yalist» diyenler çıkmıştır. Ve ni-
hayet, ortanın solu sloganının or-
taya atıldığı ilk günlerde, İnönü-
ye «Atatürk'ün partisini ma-
ceralara sürüklüyorsun» demiş-
lerdir. Mesela Tahsin Banguoğlu,
bunların en cesaretlilerinden-
di. Fakat İnönü, bizzat kendi
partisinden gelen bu hücumlara
fazla önem vermez görünmüştür.
Büyük bir patlama olmayacağına
inanmış ve bütün itirazları söy-
letmiştir. Sonunda da «CHP,
ortanın solunda bir partidir» de-
miş, çıkmıştır. Kurultayda «ha-
yar» demeye cesaret ve fırsat bır-
akmamıştır.

Çünkü İnönü, fikir ayrılıkları-
na ve bunların sahiplerine değil,
sonunda parti yönetimine hâkim
olacak «doğru ve ileri» fikirlerin
üstünlük kazanmasına önem ver-
er bir mizaçtır. 1965 Temmuzunda
Abdi İpekçi'ye verdiği bir mülâkatta
«fikir ayrılıkları önem-
li değil, mesele doğru ve ileri he-
defi bulan bir yönetimin partinin
başında olmasıdır» demişti. O
halde ortanın solu, İnönü için
«doğru ve ileri bir hedefi bulma-
nın» vasıtasıdır.

Bu noktaya kadar, başlıca üç
mesele, İnönü'yü, ortanın solun-
da bir politikaya itmiş görünü-
yor.

a) Bilhassa partisi dışında ge-
lişen akımlara sahip olmak.

b) Partinin bugünkü bünyesi-
yle gittikçe fonksiyonsuz hale ge-
leceğini görmek.

c) Süratle partinin itibarını art-
tırmak.

Bu üç mesele, «kırk yıllık
partiye yeni bir hüviyette göster-
meğe lüzum yok» diyenlere rağmen,
İnönü'yü harekete getirmiş
parti içi itirazlar ve karşı çıkma-
lar da yaşlı politikacıyı adama-
kılı bilemiştir. Bunun için, «ar-
tık eski kudreti yok» diyen Ka-
sım Gülek'e İzmir Kongresinde,
Kurultay öncesi ciddi bir ihtarda
bulunuyor ve «sol sözünden va-
tandası huyulanıyor, solunuzdan
kalkmışsınız sözleri de gelenek
olarak yerme sözümüzdür, gibi
yalan ve iptidai yakıştırmalarla
büyük politika meselelerinde va-

ziyet alınmaz» diyor. Gerçekten
de, Halk Partisi için son derece
önemli, büyük bir ciddiyetle ele
alınması gerekli bir meselenin
Gülekvâri yakıştırmaları ve Ban-
guoğluların suçlamaları hafiflen-
mesi; Millî Mücadele partisinin
devrimci hüviyetinden çok şey
kaybettiğinin işaretleri sayılabilir.

CİDDİ TENKİTLER

Nedense CHP, içindeki «eski-
me - yıpranma»nın farkına var-
mamış görünmek de bir «politi-
ka» haline getirilmek istenmiştir.
Partinin fikirlerini geliştirmede
olayları değerlendirmede tecrü-
be sahibi genç ve aydınlık kafa-
lardan bazıları, parti içi politika
endişelerine yenilmiş olarak, or-
tanın solu hareketine karşı çıkmış-
lardır. Bunların CHP'deki
«eskime»yi görmemiş olmaları
düşünülemez. 27 Mayısın son-
raki devrede hızla gelişen ve ka-
mu oyunu etkileyen devrimci
fikir akımlarının partinin dışın-
da akıp durduğunu — en az on-
ların da İsmet Paşa kadar — endi-
şe ile takip etmeleri akla yakın
gelir. Fakat onlar, nedense me-
seleyi ısrarla yüzeyde tutup, or-
tanın solu'nu bir üslup, bir mi-
zaç meselesi gibi göstererek «de-
yimlerin kullanılması değil, somut
konular üzerindeki tutumlar ön-
emlidir» demeyi uygun görmüş-
lerdir. Ortanın solu'nun bir fikir
muhtevasından yoksun olduğu-
nu söylemişlerdir. Halbuki, biz-
zat İnönü, ortanın solu'nu bir
üçüncü doktrin gibi savunmak-
ta; kapitalizmle sosyalizm ara-
sında «sağlam bir yol» olarak
görmektedir.

Ortanın solu'nun «biz o eski
Halk Partisiyiz» demek olmadı-
ğını, CHP içindeki ciddi itiraz-
cılar da her halde bilmelidirler.
Bu davranış demagojiye müsait
değildir. Yani «Atatürkün parti-
si reformculukta ve ilericilikte
yeni bir slogana muhtaç değildir»
gibi, «bizim umdelerimiz zama-
nın bütün ihtiyaçlarını karşılar»
gibi, «ortanın solu seçmenin zil-
nini bulandırıyor» gibi sözler,
samimiyetle de söylenmiş olsa,
İsmet Paşayı harekete getiren
sosyal ve siyasi sebepleri iyi an-
lamamak anlamını gizleyemezler.
Fikirlerinin «açık, seçik ve so-
nut olarak açıklanması» modern

toplumlarda elbette bir temel fel-
sefe, bir tutum güvenliği yarata-
cak «deyim» ister. CHP ortanın
solundayım demekle, bizzat İnönü-
nün açık sözlerinden anlıyoruz ki,
hızla sola kayan gençliğe,
aydınlara ve reform isteyen de-
mokratik müesseselere bir ümit
verilmek istenmiştir. Demek ki,
program, tüzük, diğer yazılı me-
tinler bir temel görüş içinde ye-
niden yorumlanmışlardır. Geç-
miş uygulamalardaki sapmaların
sebebi söylenmiş, bundan sonra-
ki iktidarların güvenliği verilerek
istenmiştir. Ortanın solundayız'
da elbette ki bir doktrin yoktur
ve belki de asıl zorluk buradadır;
ortanın solunu bir doktrin
olarak kabul ettirme zorluğu or-
tadadır. İnönü, ortanın solu'nu
sağ'dan ve aşırı sol'dan ayırmak
isterken, aynen şöyle diyor:

«Adalet Partisinin karma ekono-
misi geçicidir. İmkân buldukça
devlet elindeki teşebbüsleri
özel teşebbüse devredecektir.
TIP'in karma ekonomisi de ge-
çicidir. Özel teşebbüsü kâmil
kaldırıp devlet teşebbüsüne dev-
retmek ister.

Sağımızda solumuzda bulunan
fikirlerin hepsi Türkiye'ye göre
kısır nazariyelerden ibarettir.
Gerçek bizim iktisadi politikamızdır.
Bizim karma ekonomimizde özel teşebbüs için em-
niyet içinde çalışma imkânları var-
dır.»

(Son İzmir konuşmasından)

Demek ki, iki doktrin arasın-
da doktrinsiz kalmamak endişesi
CHP'ye hâkimdir ve topluma
yeni bir doktrin kabul ettirmek
istenmektedir.

İşte bu noktada, konuya de-
rinlemesine giren ilim adamları-
mızın görüşlerini aksettirmek ve
onlar üzerinde bazı düşünceler
söylemekle, her halde, meseleyi
sadece parti içi bir kadro kavga-
sı şeklinde değerlendiren fikirle-
rin dışına çıkabilmek mümkün
olabilecektir.

GÖRÜŞLER - DÜŞÜNCELER

Prof. Sadun Aren, «hâkim sınıflar,
iktidara hangi parti ge-
çerse geçsin tedirgin oluyordular-
dı. Gelişen sol akımın yarattığı
tedirginlik, gelişen sağ ile sol ara-
sında ilımlı bir iktidar partisi
fikrini kuvvetlendirmiş ve CHP
yi o tarafa doğru itmiştir» diyor.

Ancak, bu açıdan bakıldığı
zaman, hâkim sınıflar tedirgin-
liğinin bizzat partinin içinde de
başgösterdiği anlaşılabilir. CHP'
nin ilımlı bir sosyalist parti ve-
ya Batı örneği bir sosyal demok-
rat parti hüviyetini benimseme-
ye yönelişi önce parti içinde ge-
niş tepkiler uyandırmıştır. Top-
lum partisinin hâkim sınıflar ka-
nadı, derhal, böyle bir gelişime
ihtiyaç olmadığı teziyle meydana
çıkış ve Halk Partisini mevcut
düzenin koruyucusu mevkiine
itmek istemiştir. İşte bu, İnönü-
nün «büyük bir tehlike» diye
bahsettiği «AP'nin peyki olmak»
âkıbetini hazırlayıcı bir tutum-
dur.

Ancak, bu tepkiye de şaşma-
mak gerekir. Zira, parti «sosy-
yalist» veya «sosyal demokra-
tim» demeden bunlara benzer
bir hüviyet kazanmak istemek-
tedir. Bunu da, kendisine bağlı
seçmenleri tedirgin etmeden yap-
mak aşırı titizliği içindedir. O
halde, «yeni hüviyet»'i ancak re-
vizyon görmüş bir kadro ile or-
taya koymaktan başka çare kal-
mıyor. Bu bir kısım eski yöne-
ticiler ve partinin hâkim tepele-
rinde bulunanlardan bazıları için
bir «görev teslimi» meselesini or-
taya çıkaracaktır ve bu ya-
vılamadıkça da, ortanın solundaki
yeni durumu kamu oyuna gös-
termek mümkün olmayacaktır.

SOSYALİST PARTİNİN ŞANSI

Şimdi bir soruyu cevaplamak
gerekir:

Klasik hak ve hürriyetler me-
sesesini halletmiş, bunun müca-
delesini vermiş fakat geri kalmış-
lıktan kurtulamamış liberal bir
toplum, ilımlı veya ilımsız bir
sosyalist partiyi iktidara getire-
bilir mi?

Prof. Besim Üstünel'e göre,
demokratik Anayasalar liberal
toplumlardaki sınıf çatışmalarını
yumuşatmakta; sınıf örgütlen-
meleri (sendikalizm ve kooperat-
tifçilik) ve fikir alanındaki geli-
meler (sosyalist akımlar), siyasi
demokrasiler içindeki ekonomi
feodallerine karşı bir denge mey-
dana getirmektedirler. Böyle top-
lumlarda halk, sahip olduğu hür-
riyetleri kaybetmemeye ve sınıflar
arasındaki ekonomik dengesiz-
liğin düzeltilmesine önem ver-
mektedir. O halde, hürriyetlere
dokunmadan ekonomik dengesiz-
liği giderme, sosyal adaleti sağ-
lama ve hızlı kalkınma yolunu
bulma prensiplerine bağlı bir si-
yasi parti çoğunluğunu kazanabilir.

Üstünel, bu bakımdan, ortanın
tedir. Fransada, İngilterede, İs-
veçte kazanılmış başarıları işaret
etmesi ise, bize hâkim sınıfların
kapitalist bir bünyeye sahip
buldukları geri kalmış fakir
bir ülkede başarının kolay elde
edilemeyeceğini hatırlatıyor. Re-
fabri arttırmak ve yaymak politi-
kasını geniş halk kütlesine anlat-
maya kalktığımız zaman, hâkim
sınıfların karşı propagandalarını
solu politikasını şanlı görmek-
da göğüslemek zorunda kalacak-
sınız. Mevcut düzeni revizyon-
dan geçirmek ve fiyat mekaniz-
masını düzeltmek işini, tahrik e-
dilmiş hâkim sınıfların mukave-
metini kırarak gerçekleştirecek-
siniz. Sosyal güvenlik için istis-
mara karşı çıktığımız zaman, bu-
nun, hâkim sınıfların menfaatini
diğer sosyal sınıfların menfaat-
leriyle bağdaştırmak olduğunu
anlatılabileceksiniz ve hürriyetleri
koruyan Anayasa düzenini kusur-
suz işleteceksiniz. Batıda sosy-
alist partiler, kapitalist düzeni yü-

rüten hâkim sınıflara meseleyi
anlatılabilemiş ve kabul ettirmiş-
lerdir. Tâvizler, hâkim sınıfların
bilinci sayesinde koparılabilmis-
tir. Türkiye gibi geri bir memle-
kette bu «anlatma» ve «ikna»nın
zorlukları meydandadır. Daha
bir kaç gün evvel, hâkim sınıflara
dayanan bir iktidar Bakanı,
«sahip olduklarımızı ve torunla-
rımızın hakkını koruyunuz» diye
servet sahiplerini tahrik etmiş ve
Odalar Birliği Başkanı da bu yol-
dan açılan bir kampanyayı ilân-
da gecikmemiştir. Hindistanda,
Pakistanda da aynı olaylar yaşan-
maktadır ve Batıdaki gibi «ısm-
lı» bir sosyalist partinin seçimle
işbaşına geliş şansındaki güçlük-
ler bütün geri kalmış toplumlar-
da tartışılmaktadır.

Sosyal ve ekonomik alanda ge-
ri kalmış siyasî demokrasilerde,
hızlı bir kalkınmayla topluma çe-
ki düzen vermek hareketi, hâ-
kim sınıfların hak ve hürriyetle-
rini sınırlamadan yapılamamaktadır.
Bu sınırlamadan vazgeçti-
ğiniz zaman da, gelişen sol akım-
ların vuracağı «kompradorlar iktidarı»
damgasından kurtulma-
nız düşünülemez. Bu ortam iç-
inde, demokratik sol'un şansını
azaltacak pek çok olay yaşanaca-
ğını görmemek de mümkün de-
ğildir.

DOKTRİNSİZ SOL

Prof. Münci Kapani, devirleri
içinde ileri sol diye anılan fikir
ve hareketlerin, zamanla sağda
kalabildiklerini işaret ederek;
CHP'deki hareketin, yeniden «so-
la geçiş» hamlesi olduğunu be-
lirtiyor ve ortanın solu'nun, doğ-
malardan ve doktriner görüşler-
den hızla uzaklaşan modern bir
demokratik sol hareketi olduğunu
söylüyor.

Sosyalizmin Batıdaki gelişme
ve etkilerini o şartlar içinde ele
aldığımız zaman, bunun bir dok-
trinden uzaklaşma değil, doktri-
ni geliştirme hareketi olduğunu
kabul etmek gerekir. Dolayısıyla,
demokratik sol'un doktrinsizlik
anlamını taşımadığı meydanda-
dır. İngiliz İşçi Partisini yönen
sosyalist Wilson'un «Kapital'in
ilk sahifelerini okuyunca sıkıldım»
demesi, Marx'tan beri sosyolojinin
ve iktisadın Batıda geçirdiği büyük
gelişmeyi ifade eder, yoksa sosyalist
doktrin «eridiğini» belirtmez.

CHP'nin «sosyalist bir parti-
yim» diyememesi, hâkim sınıflar-
dan olduğu kadar, geniş halk
tabakalarından çekinmiş olma-
sındandır. Halbuki 1965 seçimle-
ri ve 1966 kısmî senato seçimle-
ri, en kesif «komünist» isna-
dında CHP'nin halktan aldığı oy-
ları pek etkilememiş, buna mu-
kabil hâkim sınıflara dahil CHP
liler tereddütlü davranmışlardır.
Yani halka uzun tarih şüresi için-
de yapılan telkinlere rağmen,
halk terimlere değil, fikirlere,
halledici formüllere önem vermek
tedir. Bu konuda Halk Partisine
ne derece güven varsa, halkın
payına düşen kısmi eksilmemiş-
tir. O halde, partideki değişmele-
ri bütünüyle halka duyurmakta
hiç bir sakınca görülmemelidir.

Sonuç olarak, ortanın solu gi-
bi bir sosyal demokrat hareketin
doktrinsizliği, bu hareketin göze
almağa mecbur olduğu mücadelede
ona hiç bir şey kazandırmaz,
bilakis kaybettirir. Hâkim sınıfların
ürkütilmemesi gibi bir politika
olamaz, çünkü mümkün
değildir. İleri götürmek maksadı-
yla da olsa, düzeni bozmak, o
düzenden faydalanan ilkel tabak-
atlı geri kalmış ülke burjuvazisi-
ni derhal tepkiye zorlar. Doğma-
sı tabii bu mukavemet karşısın-
da doktrinsiz kalmak ise, ancak
hareketi güçsüzleştirir.

Sadun Tanju

Sosyalizm Tartışmaları

BİR SOSYALİST STRATEJİNİN ESASLARI

Doğan Avcioğlu

TIP YÖNETİCİLERİNİN ÇEKİMSER TUTUMU

Dört aydır süren TIP ve sosyalizm tartışmalarını, bu yazımızla sona erdiriyoruz. Aslında tartışma bitmemekte, yeni başlamaktadır. YON tartışmaları, bu yolda bir ilk adım olmuştur. Gittikçe, daha derinlemesine araştırmalar ve tartışmalar, ümit ederiz ki bunları sonra yapılacaktır.

Şimdiye kadar esas itibarıyla, «Sosyalizm iyidir, kapitalizm kötüdür» teması işlenmekteydi ve bunda şüphesiz ki herkes görüş birliğindedir. Ama asıl iş, bundan sonra başlamaktadır. Sosyalizm, nasıl, hangi güçlerle ve hangi aşamalardan geçerek kurulacaktır? Türkiye'nin çok sözü edilen, fakat ne olduğu açıklanmayan tarihi özellikleri nelerdir? Bu konular üzerinde yeni yeni düşünülmesi başlanmıştır. YON tartışmaları da göstermiştir ki, sosyalist stratejinin bu temel sorunlarında çok farklı görüşler vardır ve bir çok sosyalist arkadaşın aynı dili bile kullanmadığı şüphelidir. Bu durum, farklı görüşleri açıklığa kavuşturma ve ortak bir dil kullanma zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. YON tartışmaları bunu belirterek ve sosyalistleri stratejik sorunlar üzerinde daha fazla ve derinlemesine düşünmeye iterek yararlı olmuştur. Bu tartışmalar sayesinde ki, sosyalist düşünce, Türkiye gerçeğine oturtulabilecektir.

Böyle bir tartışma açılmasını başlangıçta bir çok arkadaş yadırgadı, tartışmanın zararlı olacağını söyleyenler çıktı. Ama bir süre sonra anlaşıldı ki, zaman zaman kişisel suçlamalarla çılgından çıkıyor itibarı vermesin rağmen, tartışma, sosyalist düşünce ve eylemi daha sağlam temellere oturtma imkânını getirmektedir. Şimdiye kadar, «sırası değil» gerekçesiyle, sosyalist gelenekten ayrılarak bu tartışmalardan kaçınılması bir fayda sağlamış değildir. Aksine, öteki ülkelere nazaran Sosyalist düşüncenin Türkiye'de biraz kısır kalışında, tartışmayı reddeden bu tutumun da az çok etkisi olsa gerektir. Bu sebeple, sosyalizm ve TIP için, tartışmalarla faydalı bir çığır açtığımız inanındayız.

İsterdik ki TIP'in merkez yöneticileri de bu tartışmalara en geniş ölçüde katılsınlar. Türk kamu oyunun büyük ilgisi, sosyalist strateji konusunda bir tartışmaya geniş ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Milliyet, Cumhuriyet ve Akşam gibi üç büyük ilericî gazete, başyazıları ve fıkralarıyla, YON'un açtığı tartışmayı çok olumlu karşıladıklarını belirtmişlerdir. Üç büyük gazetinin ilgisi, kanımızca, Türk kamu oyunun böyle bir tartışmaya duyduğu ihtiyacın ifadesidir. TIP yöneticilerinin buna rağmen tartışmaya katılmaktan kaçınmaları, sanırım ki biraz yadırganmıştır. Partinin bazı yetkili kişileri bize demişlerdir ki, «Biz parti olarak bu tartışmaya ihtiyaç duymuyoruz». Halbuki TIP alt kademelerinden gelen cevapların çokluğu ve bu cevaplarda birbirlerinden çok farklı ve zıt görüşlerin savunulması, geniş bir tartışmaya olan ihtiyacı göstermektedir. Bizat TIP yöneticileri, çok kısa bir süre içinde çok değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Meselâ 1965 seçimleri sırasında antiemperyalist mücadeleyi geniş bir cephe hareketi olarak düşünen TIP yöneticileri, şimdi antiemperyalist mücadeleyi ancak sosyalistlerin tek başlarına yürütebileceklerini, esasen sosyalist mücadele ile antiemperyalist mücadelenin aynı şey olduğunu söylemektedirler. Bu sosyalist eylem bakımından çok önemli bir değişikliktir ve en azından uzun uzun tartışılmaya ve aydınlatılmaya muhtaçtır. Ne var ki TIP yöneticileri, parti kongrelerinde ve diğer yerlerde, stratejik plândaki bu hayati değişikliğin nedenlerini etraflı olarak açıklamış değillerdir. Bu durumda partili olmayan sosyalistler gibi, partililerin de bu temel değişikliğin nedenlerini tartışmaya ihtiyaç duymadıklarına inanmak çok güçtür. Nitekim TIP Genel Başkanı Sayın Aybar da, YON tartışmalarının dışında kalamamış ve TIP'in tutumunun eleştirilmesinden son-

ra yaptığı çeşitli konuşmalarda, ileri sürülen bazı iddiaları, çok genel plânda da olsa, cevaplandırmak ihtiyacını duymuştur. Gönül isterdi ki, TIP yöneticileri kongrelerde çok genel plânda ve yuvarlak ifadelerle açıkladıkları görüşlerini, bu görüşlerin dayandığı etraflı tahlillerle birlikte kamu oyuna sunsunlar. Bunun zamanla gerçekleşeceği inancındayız. TIP yöneticilerine hâlen hâkim gözükten çekimsiz tutum, ülkemizde tartışmaya alışılmış olmayışının sonucu olsa gerektir. Tartışma geleneği yerleştikçe, TIP yöneticilerinin de tutumlarını değiştirecekleri ve en geniş biçimde açık tartışmaların faydasını kabul edecekleri ümidindeyiz. Önemli olan, tartışmaların başlamasıydı. Bugün bu yapılmış ve vuzuha kavuşturulması gerekli önemli sorunlar su yüzüne çıkmıştır. Anlaşılmıştır ki, teorik plânda ilk önemli sorun, Türk toplumunun hangi gelişme aşamasında bulunduğu ve bu aşamaya nereden ve nasıl gelindiğinin tesbiti ve bu aşamada bizi bekleyen ilk devrimci adımın tayinidir. Sayın Aybar, son aylarda, bu konuda enteresan görüşler ortaya atmıştır. Sosyalist düşünce metodu ve terminolojisinden çok ayrılan bu görüşler, tartışmaların özünü teşkil etmektedir.

OSMANLI TİPİ DEVLET

TIP Genel Başkanı, son zamanlarda, Türk toplum yapısı ve evrimi konusunda, TIP programında yer almayan yeni bir teori ve yeni bir terminoloji getirmiştir. TIP programı, toplum ekonomisindeki yerine göre, sınıf ve tabakaların durumunu iyi kötü tesbit etmeye çalışıyordu. Aybar, bu ekonomik sınıflandırmayı bırakarak, «Osmanlı tipi, tepeden inme, eli sopalı ceberrut devlet ve bu devletin temsilcileri» gibi, sınıfı karakterleri belirtmeyen bir zümreden söz etmektedir. Nedir bu eli sopalı ceberrut devlet? Geçen yüzyılın ünlü liberallerine sorsanız, ister sosyalist, ister kapitalist, isterse feodal olsun, her türlü devlet eli sopalı ve ceberruttur. Stalin'in devleti gibi, Kral Faısal'ın feodal devleti de bu nitelikleri taşımaktadır. Zenciler için Johnson demokrasisi, eli makinalı tüfekli devlettir. O halde sınıfı niteliği karanlıkta bırakılan, sadece Osmanlı ve ceberrut olduğu söylenen bu devlet ve temsilcileri boşlukta kalmaktadır. Böyle bir görüşü destekleyecek ciddi araştırmalar da yapılmış değildir. Bildiğimiz kadarı ile, Türkiye'de kapitalizmin savunuculuğunu yapan Ahmet Hamdi Başar, buna benzer orijinal bir görüşün fikir babasıdır. Ahmet Hamdi Başar'a göre, ekonomik anlamıyla sınıfların üstünde ve kapıkulunun elinde bir devlet vardır. Kapıkulunun devleti otoriterdir ve kapitalist gelişmeye engeldir. Amerikan üniversitelerinde hocalık yapan Kemal Karpat da, Orient dergisinde çıkan Türkiye'nin sosyal yapısının evrimi ile ilgili yazısında Türkiye'yi uzun süre yöneten «idarî entelektüel grup veya geleneksel yönetici grup», yani «kapıkulu» ile yükselen burjuvazi arasındaki iktidar mücadelesi üzerinde durmakta, burjuvazinin liberalizmi savunduğunu, «geleneksel yöneticiler» in ise sosyalizme kaydığını yazmaktadır. Kapitalist gelişme, «geleneksel yöneticiler» in gücünün kırılmasıyla istikrara kavuşacaktır. Görüldüğü gibi, kapitalizmden yana düşünürler, kapitalizmin tam gelişmesini, ekonomik ve politik alanda egemenliğini kökleştirmesini tehdit eden en büyük tehlike olarak «kapıkulu» denen geleneksel yöneticileri, ya da idarî entelektüel grubu görmektedirler. Onların yerini, kapitalistlerin temsilcilerinin almasını istemektedirler. Nitekim Tabii Senatör Haydar Tunçkanat tarafından açıklanan CIA raporunda da, emperyalizm - komprador - ağa üçlüsünün karşısına dikilen en büyük tehlikenin «geleneksel yöneticiler» olduğu belirtilmektedir:

«Münakaşa edilmez bir gerçektir ki, memleketin politik hayatında Ordu, her zaman rejimin istikrarını tayan eden birinci derecede önemli bir faktör olmuştur. Hükümet darbelerinden sonra binlerce subayın ordudan çıkarılması, bizim askerî çevreler içindeki

nüfuzumuzu ciddi şekilde etkilemiştir.

Hâlihazır subayların büyük çoğunluğunun reform psikozunun nüfuzu altında İnönü'nün körükörüne hayranları ve Adalet Partisine düşman oluşları rejim için potansiyel bir tehlike arzeder (.....)

Aynı zamanda bütün devlet cihazı, maaşesef muhalefete bağlı kimselerin elindedir (.....) Rejime sadık olmayan devlet memurları ve subaylardan en tehlikelileri bir program dahilinde tasfiye edilmek üzere tesbit edilmektedir. Şimdiye kadar yapılmış olan değişikliklere karşı gösterilen reaksiyon, muhalefetin zayıflığını bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.»

Eski Amerikan Büyükelçisi Hare ve AID yöneticisi Macomber de Amerikan Kongresi önünde «geleneksel yöneticiler» den yakınmaktadır: «Bürokrasinin bir kısmının, dış yatırımlara tüm sempatiyle baktığı konusunda şüpheliyim..... Türkiye'de, özel sektöre daha çok rol verilmesini görmenin sabırsızlığı içindeyiz. Seçimle iş başına gelen yeni iktidar da aynı şeyden şikâyetçidir.»

Emperyalistler ve onların ideologları, antiemperyalist milliyetçi direnmeyi kırmak için geleneksel yöneticileri «nötralize» etmeyi plânlarken, sosyalist kanattan da Senec Divitçioğlu, «kapıkulu» nun sosyalizm karşısında en büyük engel olduğunu ileri sürmüştür. Divitçioğlu'na göre, temel çelişme, «kapıkulu» ile «halk sınıfı» arasındadır. Halk sınıfı, demokratik yoldan kapıkulunu tasfiye edince, halk sosyalizmi gerçekleştirecektir. Böylece «kapıkulu - halk» ziddiyeti, «emperyalizm-ağa-komprador üçlüsü-millet» ziddiyetinin önüne geçirecektir. Kurmayların «iki cepheye savaş vermek» dedikleri şey, herhalde bu olsa gerektir.

SOL SAPMA

Son konuşmalarıyla, Sayın TIP Genel Başkanı da, Divitçioğlu'nun bu görüşünü geliştirmeye başlamıştır. Sayın Aybar, 21 Ağustos 1966 tarihli konuşmasında şöyle demektedir: «Halkımız, yüzlerce yıl tepeden inme yönetim metodlarının ısrabını çekmiştir. Ve ancak 1950'de, kendisini ayak takımı sayan, tepeden bakan bu ceberrut, bu yukarıdan aşağı yönetim şeklini kurtulmak fırsatını bulmuştur. Osmanlı tipi devlet yönetiminin mirasçısı olarak gördüğü CHP iktidarını devirmiştir. Ve o tarihten beri bu partiyi iktidar fırsatı vermemiştir. Fakat o tarihte böyle bir alternatif de bulunmadığından CHP'yi devirmekle beraber, onun yerine kendi temsilcilerini geçirememiştir. Bugün dava, 1950'de başlamış devrimi tam yürütmesine oturtmak, yani Türkiye İşçi Partisinin halk için tek kurtuluş yolu olduğunu halka anlatmaktır.»

Görüldüğü gibi sosyalizm yolunda en büyük engel, Osmanlı tipi ceberrut devlet ve temsilcileri sayılmaktadır. CHP, ağa - eşraf egemenliğinde tutucu hâle geldiği için değil, «kapıkulu» nun temsilcisi olduğu için kınanmaktadır. Bu düşüncenin sonucu olarak, bizlerin emperyalizm-komprador-ağa ittifakının zaferi diye nitelendirmiş 1950 seçimleri, bir «halk devrimi» sayılmaktadır. Aynı mantıkla, AP'nin zaferi de bir halk devrimidir. Yalnız DP ve AP iktidarları şeklinde tecelli eden halk devrimleri, Aybar'a göre, «tam yürütmesine oturmuş» değildir. Halk devrimi, TIP'in iktidara gelişiyse tam yürütmesine oturacaktır.

Tabii ki bu mantıkla, İttihat ve Terakki'yi, Mustafa Kemal Hareketini ve 27 Mayıs karşı-devrim saymak gerekecektir! Kapıkulu denen idarî kadro ile kitleler arasındaki soğukluğun gözlemine dayanan bir sezgi ve bilimsel olmaktan uzak belirsiz bir terminolojiyle ortaya atılan teori, böyle tehlikeli sonuçlara varmaktadır. Bu teorinin gereği TIP, tıpkı DP, AP ve emperyalizm gibi, «geleneksel yönetici kadro» ya ve onu temsil ettiği ileri sürülen siyasî teşekküllere cephe almaktadır. Peki ya antiemperyalist mücadele? Antiemperyalist mücadelede, Washington'un ve işbirlikçilerinin emellerine karşı en büyük engel gördükleri «geleneksel yönetici kadro» ya da, kitleler sevmiyor diye karıştırmaya alacağız? TIP Genel Başkanı'nun konuşmaları, bu soruya evet demeyi gerektirmektedir. Zira Sayın Aybar'a göre, antiemperyalist mücadele ile sosyalizm, «madalyonun iki yüzü» gibidir. Sosyalist mücadele ile antiemperyalist mücadele aynı şey olduğuna göre, bunu gerçekleştirecek olan sosyalist güçlerdir. Halbuki geçen yıl Aybar, antiemperyalist mücadeleyi, sosyalist olmayanların da katılacağı bir milliyetçi cephe hareketi saymaktaydı. Daha önceleri TIP'in «Faşizmle Mücadele Kampanyası» da, Anayasaya inanan güçlerin ortak savaşı olarak sunulmaktaydı.

Şimdi TIP, müttefik arama ihtiyacından kurtulmuştur. Nitekim Sayın Prof. Sadun Aren de Milliyet'te yayınlanan «Ortanın Solu, CHP ve Sosyalizm» başlıklı bir yazısında, «ortanın solu» hareketini, tutucu çevrelerin bir oyunu şeklinde niteledikten sonra, «Artık CHP'nin iktidara namzet bir muhalefet partisi olarak fonksiyonu kalmamış ve iktidar için siyasî mücadele, sadece AP ile TIP arasında olmaya yönelmiştir» demektedir.

Çok iyi, çok güzel. Fakat TIP, bütün sosyalistlerin en büyük öncelik taşıdığı birleştiği antiemperyalist mücadelenin ön derliğini tek başına yapabilecek güce erişmiş midir? TIP, Amerikan emperyalizmine karşı bir boykot kampanyası düzenlemiştir. Sayın Aybar kampanyayı defalarca şu sözlerle açıklamıştır: «Amerikanın nüfuz ve etkisinden kurtulacağız. İkili anlaşmaların feshi için uğraşırken, bir yandan da Amerikalılar için Türkiye'yi pasif direnmemizle, yaşanmaz bir ülke hâline getireceğiz. Her Amerikalı kendini gittikçe daralan bir yalnızlık çemberi içinde görmelidir. Amerikalı ile, resmî ödevlerin dışında, bütün münasebetlerimizi keseceğiz. Amerikalıya hiç bir haldé yardım etmeyeceğiz. Bu mücadeleyi en basitten başlayarak, derece derece kuvvetlendireceğiz. Sokakta, nakil vasıtalarında, köyde kentte, her rastladığımız Amerikalıya gözlerimizle nefretimizi anlatacağız. Şoför kardeşim, Amerikalıyı arabana almayacak, berber kardeşim, Amerikalı bayanın saçını taramıyacak, bakkal, zervavatçı, kasap kardeşlerim, Amerikalıya bir şey satmayacaklar, Amerikalıya evimizi kiralamıyacağız. Amerikanın yanında çalışmıyacağız. Ta ki, gittikçe daralan bu yalnızlık çemberi Amerikalıya selâmetin Türkiyeden çıkıp gitmek olduğunu anlatsın». Pekî, aylardır yürütülen bu kampanyanın bilançosu nedir? Maalesef sıfır bile değil. Geçen yazımızda açıkladığımız üzere, Amerikan sermayesinin Türkiye'yi istilâsı hızlanmıştır. Yabancı basın, NATO'da yeni mükellefiyetler yüklenemeye başlamıştır. Amerikalılar, «gittikçe daralan yalnızlık çemberine» girmek şöyle dursun, kendilerini Türkiye'de çok rahat hissetmeye başlamışlardır. İşçilerimiz ve köylülerimiz, Amerikan ve Alman şirketlerinde iş bulabilmenin hayali içinde yaşamaktadırlar. Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporunda, Amerikan emperyalizminin emellerine karşı dikilen en büyük engel olarak, «kapıkulu ceberrutları» gösterilmektedir. Proleterya-dan, sendikalardan ve TIP'ten söz yoktur. Ama muhalefetin, milliyetçi bir cephe hâlinde bir birlik yaratmasından fena halde korkulmaktadır. CIA raporu, böyle bir birliğin boğulmasını şart saymaktadır. Milliyetçi «geleneksel yöneticiler» in tasfiyesinde, muhalefetin tepkisinin zayıflığını memnuniyetle belirtmektedir. Bu durumda TIP yöneticilerinin sosyalist olmayan «Osmanlı tipi ceberrut devlet» teorisi ve sosyalist mücadele ile antiemperyalist mücadeleyi aynı şey sayma eğilimi, CIA'yı pek ürktüren milliyetçi birleşmeyi engelleyen düşüncelerdir. Sanırım ki, emperyalizm ve işbirlikçileri, TIP'i tecrit etmekten başka sonuç vermeyecek olan bu yeni teorilerden çok hoşnutlardır. Öte yandan, bu yeni teoriler sosyalizm bilimine aykırı düşmektedir. Sosyalist bilimin getirdiği en önemli görüşlerden biri, aşama kavramıdır. Sosyalizme aşama aşama varılacaktır. Bu sebeple, sosyalistlerin, zaman ve aşama fikrine yer vermeyen görüşlere iltifat etmeyip, ilk cevaplandırılacakları soru, toplumun hangi tarihî aşamada bulunduğu, bu aşamada atılacak ilk devrimci adımın tesbiti, devrimin hangi güçlerle ve hangi güçlere karşı yürütüleceğinin tayinidir. Sosyalist strateji, bu sorunların cevabında yatmaktadır. E. Tüfekçi, Muvaffak Şeref, Aslan Başer Kafaoglu ve Ahmet Say, bu konuda gerekli aydınlığı getirdikleri için daha fazla üzerinde durmuyoruz. TIP, Türk toplumunun içinde bulunduğu aşamayı ve bu aşamadaki kuvvet ilişkilerini doğru değerlendiren bir stratejiden yoksun görünmektedir. Bu sebeptendir ki, içinde bulunulan aşamayı ve toplumdaki kuvvet ilişkilerini hesaba katmayan boşlukta bir teori ve belirsiz kavramlar geliştirilmektedir. TIP'i öteki antiemperyalist güçlerden tecrit eden bu görüş ve davranışlara, sosyalist terminolojide «sol sapma» denilmektedir.

SAĞ SAPMA

Sol sapma içinde bulunan TIP, aynı zamanda bir «sağ sapma» göstermektedir.

T.I.P. Genel Başkanı Aybar, bir mitingte konuşuyor.

ğ sapma, «tepeden inme-aşağıdan yu-
arı» gibi görüşlerle açığa çıkmaktadır.
syalist teoride, «tepeden inme-sandıktan
kma» tarzında bir ayırım yoktur. Şu ya
a bu yolla iktidara gelenlerin sınıfı ka-
akterini esas alan bir ayırım vardır. Çam-
ızda tepeden inme gelenler burjuvalar
e, reimin adı faşizmdir. İlerici güçler
e, rejimin adı herhalde faşizm değildir.
eza, sosyalizm yapacağım diye büyük oy
oğunluğu ile iktidara gelen Hindistan
ongre Partisi, büyük burjuva ve komprad-
orların eline ve oradan da emperyaliz-
nin kucağına düşünce, sandıktan çıktı
ye bir imtiyaza sahip olacak değildir.
fenderes iktidarı, sosyalist açıdan, bir
halk devrimi» değil, antidemokratik ve
atta faşist bir yönetimdir. Dominik'in
ındıktan çıkan Amerikan kuklası başka-
ı mı daha halkçidir, yoksa seçim yap-
ıyı reddeden tepeden inme Castro mu?
örüldüğü gibi, «tepeden inme-sandıktan
kma» gibi bir ayırım, sosyalist açıdan
nlamsızdır. Tek anlamlı ölçü, iktidarların
nıfi karakterleridir. Şüphesiz TIP, Ana-
asaya titizlikle bağlı kalarak, işçi ve köy-
kütlelerini bilinçlendirmeye ve örgüt-
ndirmeye çalışacak bir teşekküldür. TIP
hikmeti vücudu budur. Ama, tepeden
me ve aşağıdan gelme gibi yanlış ayırım-
r, hatalı değerlendirmelere ve davranış-
ra yol açmaktadır. Meselâ Sayın Aybar,
Demokrasilerin en aksak, en bozuk şekli
dir» demektedir. Halkın oyunu devamlı
yorlar diye, DP ve AP iktidarlarını,
örüngesine tam oturmamış halk dev-
nleri» saymaktadır. Bu tanımlamaya gö-
n, Süleyman Bey parlâmentoculuğunu,
atürk rejiminden ve 27 Mayıs yöneti-
inden bin kere iyi mi sayacağız? Hâlen
ryüzünün en ilerici rejimleri, maalesef
aatkâr diktatörlükler» den ibarettir. Fi-
in, Kolombiya gibi ülkelerde de, Ame-
anın kurduğu ve Amerikan taraftarı
i büyük partiye dayanan bir «sömürge
mokrasi» başarıyla uygulanmaktadır.
nerikanın Türkiye'deki rüyası da, De-
rel — Gülek ikilisine dayanan tatlı bir
mokrasi'dir. Yalnız Türkiye'de değil,
iney Amerikada ve daha bir çok ülke-
e, parlâmentoculuk, emperyalist - komprad-
or - ağa ittifakının egemenliğini sağla-
ştır. Feodal kalınlardan temizlenmemiş
toplumda, hâkim sınıfların ekonomik
ideolojik egemenliği altında bulunan
telerinin, onlar yararına oy kullanması,
«Osmanlı tipi ceberrut devlet» gibi çok
el nedenlerle açıklanamıyacak genel bir
rumdur. Fransız profesörleri M. Duver-

ger ve J. Lambert'in bu konudaki araş-
tırmalarının sosyalistler arasında tartışma
konusu yapılması yararlı olacaktır.

TIP çok yalınkat bir görüşle, «ceber-
rut devlete karşı ayaklanan halk, başka bir
alternatif olmadığı için DP'ye ve miras-
çılara oy vermiştir. Şimdi TIP vardır.
DP ve mirasçılar, başarısızlığa uğraya-
caklarından, halk onların kendi partisi olma-
dığını anlayacak ve kendi partisi TIP'le
birlikte kendi iktidarını kuracaktır» de-
mektedirler. Görüş çok câziptir, ama sosy-
yalist bir öğretiyi dayanmamaktadır. Bu
görüşü göre, Onsekizinci Yüzyıl liberal-
lerinin düşündükleri gibi, halk, tamamen
özgür bireyler sayılmaktadır. Toplumsal
yapıdan gelen baskı, hâkim sınıfların eko-
nomik ve ideolojik egemenliği ve ileri gö-
rüşlere karşı yarattıkları büyük mukave-
met hesapta yoktur. Ne var ki, Amerikalı-
ların yaptıkları Köy Anketi, seçmen küt-
lesinin büyükçe bir kısmının AP'nin
adını dahi bilmeden AP'ye oy verdiğini
göstermiştir. Bu sözlerle, TIP'in oy toplama-
ktan ümidini kesmesini söylüyor de-
ğiliz. Belirtmek istediğimiz, TIP'in Türk top-
lum yapısını, köy yapısını, işçi sınıfının
durumunu, «maya tutmuştur, somun bi-
zimidir» tarzında kolay izahlardan kaçına-
rak, sosyalist teorinin ışığı altında iyi ta-
nımaya çalışmasıdır. Ancak sağlam araş-
tırmalara dayandığı takdirde, TIP'in küt-
leleri bilinçlendirme ve örgütlenme çabaları
verimli olacaktır. Bunun için de her şeyden önce, sosyalist teoriyle donatılmış
bilinçli bir parti kadrosuna ihtiyaç vardır.
Sayın Aybar, Olaganüstü Kongre-
de, haklı olarak, bilinçli kadro azlığından
şikâyet etmekteydi. (TIP tartışmalarında
pek çok yanlış anlamalara yol açtığı için
hemen belirtelim ki, bu bilinçli kadro için-
de işçilerin sayısı ne kadar çok olursa, TIP
o kadar güçlü olacaktır. TIP'in baş göre-
vi budur).

KAPİTALİST OLMİYAN KALKINMA AŞAMASI

TIP yöneticilerinin «1950 halk dev-
rimi» ni kolayca yöruşesine oturtacakları
inancı, «tepeden inmecilik» teorisi ile bir-
leşince, ilerici hareketlerin dahi sınıfı ka-
rakterine bakılmaksızın, tepeden indikleri
takdirde, halk tepeden inmecilere karşı ol-
duğu için, faşizme dönüşeceği görüşüne
yol açmaktadır. Böyle bir iktidar, TIP yö-
neticilerine göre, halka toprak da verse,
yabancıları yurttan da kovsa, halk tepe-
den inme hareketlere karşı olduğu için,
halkın desteğini kazanamayacak ve belki
de bu yüzden, hiç bir şey yapamayacaktır.
Sayın Aybar, «Halkın güvenini iktidarda
iken kazanmak, muhafazeteyken kazan-

maktan kat kat zordur» demektedir. Ay-
bar, belli başlı üretim araçlarını kamulaş-
tıracak bir iktidarı da, kamulaştırma tek
başına sosyalizm demek olmadığı için,
makbul saymamaktadır. Aybar'ın sözleri
şöyledir: «Sosyalizmin sâdece bir ekono-
mi tekniği olduğunu sananlar ve belli baş-
lı üretim araçlarının kamulaştırılmasıyla
sosyalizmin kurulabileceğini düşünenler
hâtâ içindedirler. Çünkü bunlar sosyalizmi
hangi sosyal sınıfların kuracağı noktasını
karanlıkta bırakmaktadırlar. Aslında bu
düşüncede olanlar, Osmanlı tipi devlet yö-
netimini, yani tepeden inme ceberrut dev-
let anlayışını sosyalizm adı altında devam
ettirme hayali peşindedirler». Şüphe yok
ki, sosyalizm, işçi sınıfının öncülüğünde
kurulacaktır. Aybar, bunda haklıdır. Ama
eğer başka sınıf ve tabakalar da -Aybar'ın
kabul ettiği gibi-, belli başlı üretim araç-
larını kamulaştırarak, kapitalizm ve em-
peryalizmin temellerini geniş ölçüde zayıf-
latacak güçseler, bunu reddetmek de-
ğil, memnuniyetle karşılamak gereklidir.
Zira kapitalizm ve emperyalizmin temelle-
rini zayıflatan bir hareket, büyük bir ih-
timalle bir süre sonra sosyalizme dönüş-
ecektir. Esasen Sayın Aybar'ın uzunca sü-
re kullandığı, «kapitalist olmiyan kalkın-
ma yolu ve millî demokrasi» aşaması, iş-
çi sınıfının tek başına millî kurtuluş dev-
rimini sosyalist devrime dönüştüremeyece-
ği hallerde, sosyalizm öncesi bir dönemi
belirlemektedir. Acaba Sayın Aybar, «ka-
pitalist olmiyan kalkınma» aşamasını, sosy-
yalist aşama anlamına mı kullanmaktaydı
ki, şimdi bu aşamayı «sosyalizm değil»
diye küçümsemektedir. TIP Genel Baş-
kanı, Sosyal Adalet dergisinin 4 ve 5'inci
sayılarında, partili aydınların bu konuda
yazdıkları incelemeyi herhalde okumuş
olmalıdır...

YENİ ANAYASA VE CEBERRUT DEVLET

Tepeden inme hareketlerin büyük
bir ihtimalle faşizme dönüşeceğini söy-
leyen Sayın TIP Genel Başkanı öte
yandan «Osmanlı tipi ceberrut devlet-
in» temsilcilerinin tepeden inme eseri
olan 27 Mayıs Anayasasını yürekten
desteklemektedir. Nasıl olmuştur da,
«tepeden inmeciler» hâkim sınıfların
çıkartlarına karşı bir Anayasa yapmış-
lardır? Aybar, bu soruyu, «bize özgü
tarihî şartların sonucu», «türlü tarihî
nedenler dolayısıyla» diye cevaplandır-
maktadır, fakat bu tarihî nedenleri bir
türlü açıklamış değildir. Aybar'ın söz-
leri şöyledir: «Genel olarak, Anayasa-
lar, hâkim sınıfların ideolojisini dile
getirir, onların çıkarlarını savunan hü-
kümler getirir. Oysa içinde bulundu-
muz bize özgü tarih şartları sonucu ola-
rak, 27 Mayıs Anayasası, toprak ağa-
larının ve işbirlikçi sermayeci sınıfların
çıkartlarını iyice destekleyen hü-
kümlerle doludur. Anayasa, hâkim si-
nıflarımız için bir ayakbağıdır». Ne-
den ayakbağıdır? Bunu açıklamak ge-
rekmez mi? Halbuki Sayın Aybar, her
fırsatta «Her toplum tarihinden gelen
bir takım özelliklere sahiptir. Ve bu
özellikler, tarihsel gelişmede, çoğu za-
man genel şartlardan çok daha etken
olmaktadır» demektedir. Nedir «Os-
manlı tipi ceberrut devlet» in temsilci-
lerine hâkim sınıflar aleyhine Anaya-
sa yaptıran bize özgü tarihî şartlar?..

ARA TABAKALAR SORUNU

Gerek Aybar'ın konuşmalarında,
gerek TIP programında bu sorunun
cevabı yoktur. Türk toplum yapısını
uzun uzun inceleyen TIP pro-
gramı proleterya, millî burjuvazi,
komprador burjuvazi, toprak ağa-
ları biçiminde klasik sosyalist tah-
lil çerçevesi içinde kalmaktadır. Hal-
buki yüzyıla yakın süredir, «Osman-
lı tipi ceberrut devletin temsilcileri,
kapikulu, geleneksel yöneticiler gru-
bu, idari entellektüel kadro» de-
nen ve bizim «ara tabakalar» de-
meyi daha uygun bulduğumuz bir
zümre, Türkiye'nin kaderine hâkim
dir. Ama TIP programında bu ara
tabakalardan bahis yoktur! Yok-
tur, zira Batı toplumlarında ara ta-
bakalar, önemli bir rol oynayama-
mışlardır. Sarahatla tanımlanmış
sınıfların yol arkadaşı ya da müt-
tefiki olarak kalmışlardır. Bu se-
beple Batı sosyalistlerinin tahlil-
lerinde ara tabakalar ihmal edilmiş-
lerdir. Bizler de Batı sosyalistlerinin
tahlillerini aynen aktardığımız için,
bu önemli tabakayı, Türk toplum ya-
pısının tahlilinde unuttuğumuz
ve lunun varlığını, ancak son za-

manlarda, ama halk düşmanı ve fa-
şist bir tabaka olarak keşfetmekte-
yiz! Halbuki emperyalistler ve işbir-
likçiler de aynı tabakayı, kapitalist
ve emperyalist emellere en büyük
engel diye «nötralize» etmeye çalış-
maktadırlar! İki taraftan birinin
fena halde yanıldığı muhakkaktır.
Ama çok korkulur ki yanılanlar sos-
yalistlerdir.

Nedir bu ara tabakalar? Bu bir
mütecanis sınıf, hatta mütecanis
bir tabaka değildir. Ama hâkim si-
nıfların nisbeten zayıf olduğu top-
lumlarda, içinden çıktıkları sınıf
ve tabakalardan bağımsızlaşmakta-
dır. Ara tabakalar, politik hayatta
sonucu tayin edici unsurdur. Bu
büyük güçlerinin bilincine varmış
lardır ve bu bilince onları bağımsız
kılmaktadır. Bu ara tabakalar, top-
lumun ilerici kesimini teşkil etmek-
tedirler. Çıkartları modernleşme ve
hızlı kalkınmadan yanadır. Toplum
hayatındaki önemli rolleri dolay-
ısıyla, öncü bir rol oynama, kendile-
rini, özel çıkarlarının üstüne çık-
maya zorlayan tarihi bir misyona
sahip sayma eğilimindedirler. Bu ta-
bakalar, burjuvazi kalkınma çaba-
sında başarısızlık gösterdiği ve küt-
lelerden gelen sosyal baskı arttığı
ölçüde, kapitalist olmiyan bir kalkın-
ma yoluna yönelebilmektedirler.

Millî Kurtuluş Savaşımız, bu a-
ra tabakaların eseridir. İhtilâl ka-
rosu, eşrafi ve kütleleri peşinden sü-
rükleyerek, savaşı başarıya ulaştır-
mıştır. İleri yönde bir çok devrim-
leri gerçekleştirmekle beraber, bu
kadro, toprak reformunu uzun süre
ihmal etmiş ve millî bir kapitalizm
kurmaya yönelmiştir. (Sanırız ki, o
tarihlerde bir toprak sıkıntısının ol-
mayışı ve kütlelerden gelen baskı-
nın azlığı, toprak reformunun ih-
maline yol açmıştır. Toprak refor-
muna, köy enstitüleri kurmaya ni-
hayet teşebbüs edilince çok geç ka-
lınmıştı. Ayrıca ihtilâl kadrosunun
iktisatçıların, kapitalizmden baş-
ka bir yol tasavvur edemeyişi, kapi-
talist gelişmeye yönelmeyi teşvik
etmiştir. Devletçiliğe, geç ve sistem-
siz girişilmiştir). Tabii ki, bütün
bunlar, derinlemesine araştırmalara
ihtiyaç gösteren önemli sorunlar-
dır. Muhakkak olan nokta, ihtilâl
kadrosunun ekonomik gücü elinde
tutan sınıflardan bağımsız bulun-
muş idi. Ağa, komprador takımı, ih-
tilâl kadrosunun öncülüğünü kabul
etmiş ve onunla uzlaşmıştır. Halk
kütleleri ise, ihtilâl kadrosunun iyi
niyetlerine rağmen, 1930 Ekonomik
Buhranının ve İkinci Dünya Sava-
şının da etkileriyle fena halde ezil-
mişler ve savasa peşlerinden git-
tikleri devrimci kadrodan soğumuş
lardır. Ekonomik buhran dolayısıy-
le buğday fiyatları iyice düştüğü
halde, çiftçiyi koruyacak Toprak
Mahsulleri Ofisi ancak 1938'de ku-
rulmuştur! Bu arada ağa - kompra-
dor takımı zenginleşmiş ve güçlen-
miştir. 1945 Demokrat Parti hare-
keti, ağa ve eşrafın, ara tabakalara
karşı ayaklanma ve iktidara hâkim
olma teşebbüsüdür. Demokrat Par-
ti hareketini, bir «halk devrimi»
saymak son derece yanıtıcı bir dü-
şüncedir. Halk kütleleri, komprador
- ağa ittifakının iktidarı ele alma
teşebbüslerini tam bir coşkunlukla
desteklemişlerdir. Nasıl ki katıksız
bir burjuva hareketi olan Fransız
İhtilâlinde, işçi ve köylü, burjuva-
nın safında aristokrasiyeye karşı cep-
he almışsa, Türkiye'de de, ekono-
mik gücü elinde tutan sınıfların
ekonomik ve ideolojik egemenliğin-
de bulunan ve iktidardaki devrimci
kadroyu, jandarma ve tahsildar zui-
mü ile tanyan yoksul kütleler, komprad-
or ve ağa ikilisinin peşinden git-
mişlerdir. Bugün de gitmektedirler
ve korkulur ki emperyalizm - komprad-
or - ağa ittifakının kütleler üze-
rinde kurduğu «demirperde» radi-
kal tedbirlerle yıkılmadıkça, daha
hayli uzunca bir süre gideceklerdir.
DP iktidarı emperyalizm - ağa
- komprador üçlüsünün altın devri
olmuştur. Ama bunlar, bütün çaba-
larına rağmen ara tabakalar üye-
lerinde tam egemenliklerini kurama-
dıkları için devrilmişlerdir. 27 Ma-
yista ara tabakaların ortak inancı,
iyi bir anayasa yapıldığı takdirde,
memleketimiz için ilerleme yolu-
nun açılacağı biçimindeydi. TIP
Genel Başkanının, «hâkim sınıfları
mız için ayakbağı» olduğunu söyle-
diği Anayasa, ara tabakaların eseri
dir. Sayın Aybar'ın deyimiyse, «bize

Robert Kolej'de Sendikacılık

Engin Ünsal

İstanbul'da bir Robert Kolej vardır. Salonlarında Türkiye'nin parçalanma belgesi olan Sevr Anlaşmasına imza koyan Rıza Tevfik'in kalemini özel cemekeşler ardında. «Rıza Tevfik Sevr'i işte bu kalemlerle imzaladı» diyecek kadar Türk dostu bir eğitim müessesesi! Robert Kolej'in Arnavutköyde kızlar için ayrı bir okulu vardır. İşte bu okuldan Ekim ayının ilk haftasında bir hanım sendikacı, hem de polis zoru ile, kapı dışarı atıldı. Adı Fezal Esmen Gürten olan bu sendikacı hanımın bütün suçu okul idaresinin işçilere ve sendikaya karşı giriştiği haksız mücadeleye karşı çıkmasıdır. Sendikacı Gürten okul idaresinin bir 27 Mayıs'ta idare müdürü ile ortaklık ederek işçilerin sendika yolu ile elde ettikleri hakları korumak için gösterdiği cesaretin bedelini polis zoru ile okuldan atılarak ödedi.

Neydi sendikacı Gürten'in karşı çıktığı yolsuzluklar? En başta işçilerin yemek derdi geliyordu. Toplu sözleşmeye göre idarenin işçilere ayda 205 lira tutarında yemek vermesi gerekiyordu. Fakat sömürme eylemini her yerde göstermek zorunda olanlar, işçinin bu hakkından çalmak istemişler ve uzun süre işçiye kalitesi çok düşük yemek vermişlerdir. Sendikacı Gürten'in olaya müdahale edip gerekli tesbiti yaptırmadan sonra idarenin işçiye verdiği yemegin aylık değerinin 50 lirayı geçmediği anlaşılmıştır. Böylece okul idaresinin her işçinin gidasından 155 lirahık bir kesinti yaptığı sabit olmuştur. Sonra toplu sözleşme ile okulun temizlik işçilerine yılda 300 lira değerinde giyim eşyası verilmek zorunluluğu vardır. Fakat sendikacı Gürten'in uyanıklığı sonucu yapılan hesaplar işçiye verilen elbisenin 200 lirayı geçmediğini ortaya koymuştur. Sonra bir kira meselesi vardır. Toplu sözleşmeden önce yemekhanede çalışan işçilere idare yatacak bir yer veriyor ve buna karşılık ayda 50 lira parayı bordrolardan kesiyordu. Sözleşme yapıldıca, işçiler sendikalaşmanın mükafatı olarak kaldıkları yerlerden çıkarılmışlar, fakat daha önce kira bedeli olarak kesi-

Sendikacı Fezal Esmen Gürten Kolejden ayrılırken.

len 50 liralık işçilere iade edilmemiş. Durumun farkına varan sendikacı Gürten durumu ilgililere duyurunca para kesme olayı inkâr edilmiş, fakat bir kaç gün sonra işçiler çöp sepetlerine atılmış ve kendileri ile okul idaresi arasında toplu sözleşmeden önce imzalanmış hizmet sözleşmelerini bulup getirince orada idarenin işçi aylıklarından kira bedelini keseceği açıkça ortaya çıkmış.

Böylesine işçiden yana çıkma elbette sömürmeye alışmış insanları kızdırmaya yeter ve Oleyis sendikasının baştemsilcisi gerçek sendikacılığa inanmanın bedelini polis zoru ile okuldan kovularak öder.

hataları derinlemesine eleştirmek suretiyle, ara tabakaların birinciler mesini hızlandırmaktır. Öte yandan elbette ki sosyalistlerin baş görevi kitleleri bilinçlendirmek ve örgütlenmelerdir. Sosyalizmin, işçi sınıfının öncülüğünde gerçekleşeceğinde kimsenin tereddüdü olmamalıdır. Ama daha önceki antiemperyalist ve antifeodal aşamada da, köklü demokratik reformların ve tam bağımsızlığın en sağlam biçimde gerçekleştirilmesi, bilinçli halk kitlelerinin mücadeleye artan ölçüde katılmasına bağlıdır. Bu sebeple, sosyalistler, ara tabakalar ve kitleler arasındaki uçurumu doldurmayı ödev bilmelidir.

Sosyalist strateji, içinde bulunduğumuz aşamada, yani emperyalizm - ağa - komprador üçlüsüne karşı yürütülecek milliyetçi mücadelede, Türk toplumunun bu iki gerçeği - halk ve ara tabakalar - üzerine oturtulmalıdır. Program ve sloganlar, sosyalist aşamaya ulaşmanın hayli zaman ve sabır istediği unutulmayarak, bu cereza içinde çizilmesi ve mücadele bu sınırlar içinde yürütülmelidir. Tartışmaya katılan arkadaşlardan birinin belirttiği gibi, «demokratik devrim aša-

masında, bu devrimden yana olan güçleri karşımıza alırsak, devrime karşı olan sınıfları tecrit etmede kusur edersek, en bilinen devrimciler olarak, sosyalist olarak devrimci gücünü kurma işinde öncü rol oynama yolunda çaba göstermezsek, sosyalizmin iyi şey, kapitalizmin kötü şey olduğu anlamındaki sözlerimiz, boş sol gevezelikten öte ye bir değer taşımaz».

İnançımız odur ki, TIP halen Türkiye gerçeklerine ve toplumdaki kuvvet ilişkilerine dayanan ciddi bir sosyalist stratejiden yoksundur. Ümit edilmelidir ki, TIP Büyük Kongresi, böyle bir stratejinin çizilmesi yolunda çabalara sahne olsun.

NOT:

Bu mesele son derece hayati olduğu için, konuyu dağıtmamak amacıyla, tartışmalarda ileri sürülen ikinci derecedeki meselelere temastan dikkatle kaçındık. Görüşlerimizi, en nazik konularda dahi, mümkün olan en büyük açıklık ve samimiyetle ortaya koyduk. TIP tartışmaları kapanmış olmakla beraber, sosyalist strateji konusundaki farklı görüşleri memnuniyetle yayınlamakta devam edeceğimizi belirtmeyi lüzumsuz sayarız.

SİYASİ NOTLAR

Sahil yağması

Ulus'ta Ali Hikmet Korkmaz, «Prof. Baade'nin düşünceleri gerçekleşiyor» başlığı altında şunları yazmaktadır.

«Burası Ayvalık'ın Sarımsaklı denilen plaj cennetidir. Yıllar yılı kimseler tanımamış, bilmemiş. Ama şimdi parsel parsel bölünmüş. Bir yandan yurttaşlarımız, öte yandan yabancılar...»

Alman Büyükelçisinin teklifiyle, çoktan Varol Pansiyonun sahibi Nafiz Beyi bulmuş. Batı Almanya Büyükelçisi iki defa gitmiş Sarımsaklı'ya... Elçi gözüne kestirdiği bu pansiyonun yanında bulunan geniş sebze bahçesi için sahibi Nafiz Bey ile başlamış pazarlığa. Almanlar, bu sebze bahçesine büyük bir otel yapacaklar, Almanyadan getirecekleri malzeme ile döşeyip donatacaklar. Yiyecekten içeceğe kadar her türlü tüketim mallarını da getirecekler. Türkiyede insan gücü ucuz, Bekçisini, kapıcısını, oda hizmetçisini v.b da Ayvalıktan bulup çalıştıracaklar...»

Komünist Partisi

ve Yunanistan

Yunanistanda muhafazakâr çevrelerin önemli bir kısmı dahi, 1947'de yasaklanan Komünist Partisinin (K.K.E.) tekrar açılmasını istemektedirler. Bunlara göre, hâlen Parlemantoda temsil edilen E.D.A. Partisi, komünistleri, sol demokratları, sosyalizanları, ilerici ve gayri memnunları toplayan bir çorbadır. KKE açılırsa, EDA, bu çelişmelerden kurtularak, Batı tipi bir solun merkezi hâline gelecektir. Bir kısım sağcılar ise, EDA'yı KKE'nin legal plandaki paravanası saymaktadır ve «paravana» parlemantoda temsil edilirken KKE'nin yasaklanmasının anlamsız olduğunu ileri sürmektedirler.

Ne var ki, Hükümet çevreleri, bu görüşlere kesinlikle karşı çıkmıştır. Onlara göre, KKE'nin legalize edilmesi, EDA'nın durumunu etkilemeyecek, aksine, komünistler yeni bir örgüt daha kazanacaklardır.

Le Monde'un Atina muhabiri, sağcı çevreleri saran bu tartışmayı, şu sözlerle sonuçlandırmaktadır: «Yunanistanın çok daha ileri bir NATO politikasına sarıldığı bir sırada, KKE'nin lemnistlerin dönmesi sorunları gibi, buzdolabında kalacaktır». Bu genel affı ve sürgündeki koğal hâle getirilmesi, komünistle-

özgü tarihi şartların sonucu», emperyalizm - ağa - komprador üçlüsünden hayli bağımsız bir ara tabakaya sahip bulunduğumuz için, hâkim sınıfların çıkarlarına karşı bir anayasa ortaya konulabilmiştir. Ama çok geçmeden görülmüştür ki, bir anayasa ile fazla bir mesafe almak mümkün değildir. Toplumsal yapıyı değiştirmek şarttır. Bu sebep le köklü demokratik reformlar fikri ve antiemperyalist ve antifeodal görüşler ara tabakalar arasında güç kazanmaya başlamıştır. Bugün de, ister beğenelim ister beğenmiyelim, ön plandaki çatışma, proleter ile burjuva arasında değil, emperyalizm - ağa - komprador üçlüsü ile ara tabakalar arasındadır. Bu çekişme yi, AP ve CHP arasında suni bir mücadele olarak değerlendiren sosyalistler, sanırsız ki, yanılmaktadırlar. Bunlar, «AP de, CHP de sermayedar ve ağa partileridir, o hâde çekişme sunidir» demektedirler. Halbuki CHP'nin ağa ve komprador takımı AP-iktidarından hiç de sıkayetyci değildir. Sıkayetyci oldukları, ara tabakaların etkisi ile CHP'nin sola kaymasıdır. Zira tam bir «kokteyl partisi» olan CHP, sinesinde yalnız ağa ve komprador barındırmakla kalmamış, aynı zamanda ara tabakaların desteğine ve gücüne sahip olmuştur. CHP içindeki mücadele, AP'ye benzer bir siyasi tesekkül isteyenlerin zaferiyle biterse, CHP ara tabakaların desteğini yitirerek sahneden çekilecektir. Ama ara tabakalar ile emperyalizm - ağa - komprador ittifakı arasındaki mücadele devam edecektir.

Türkiye'nin bugün en büyük tahtı, emperyalizm - ağa - komprador üçlüsünden hayli bağımsız ve güçlü ara tabakalara sahip bulunmasıdır. Antiemperyalist ve antifeodal aşamada, ara tabakalar çok önemli bir rol oynamaya namzettirler. Eğer bugün emperyalizm - ağa - komprador ittifakı, Anayasayı tamamen rafa kaldıramıyor ve Türkiye'yi Güney Amerika ülkelerine benzetemiyorsa, bu, profeteryanın değil, ara tabakaların direnişi sayesinde.

Şimdi böyle önemli ve hayli bağımsız bir gücü, «Osmanlı tipi cebberrut devletin halk düşmanı temsilcileri» diye karşıya almak, faşist ilân etmek, sanırsız ki, sosyalistlerin yapacağı en büyük tarihi hatadır. Sosyalistlere düşen görev, emperyalizm - komprador - ağa ittifakının oyunlarını ciddi belgelere ve rakamlara dayanarak ısrarla ortaya koymak, bunlarla kalkınma ve bağımsızlık olmayacağını inkâr götürmez delillerle belirtmek ve devrimci kadronun geçmişte yaptıkları büyük

ŞİDDETLİ
BAS
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

BAS VE DİS
NEZLE
GRİPİN

KININLI
GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

AZ GELİŞMİŞLİĞİN TARİHSEL NEDENLERİ

IV - Batı karşısında Doğu

Niyazi Berkes

Doğuların kendilerini Batı uygarlığı karşısında daha iyi anlayabilmeleri için Batı tarihçilerinin ihmal ettiği bu yanlara, yani kendi tarihlerine dönüp bakmaları gerekir. Fakat, bizim tarihçilerimizin de gösterdiği gibi, bu işi bilimsel bir görev şekline çıkararak ya Batı tarihçileri ile sen-ben kavgasına dökerler, ya da kendi tarihlerini Batı Üniversitelerinde öğrendikleri için yazdıkları şeyler onlarınkinin kötü bir kopyası olmaktan öteye gitmez. Bizim Osmanlı tarihçilerimizin ekonomik ve sosyal tarihe biraz yaklaşabilleri Yeniçeri isyanlarından, hazinenin boşluğundan, padişah ve vezirlerin boğdurulmasından, para taşışından ve rüşvetten söz ederler; bunlar da dönüp dolaşıp yerine göre padişahlara, yeniçeri ağalarına, sadrazamlara ve bir de şeyhülislamın kötülüklerine bağlanır. Bu tarihi okuyan genç, bu kötü insanlarla dolu tarihi nefretle kapar, o tarihi unutmak ister. Ya da kahramanlar aramak için Mete'lere, Atilla'lara, Cengiz Han'lara sarılır. Yeni kuşakların tarihten ve toplumdan «yabancılaşmasında» tarihçilerimizin bu tarihçiliğinin büyük rolü olmuştur.

Y. Lacoste'un yüzyılları ya da bir kaç yüzyılı, bu kadar küçümseme ile geçiştirmekten maksadı, bizi tezinin en önemli yanına hazırlamak içindir. Tez, şudur: Denizaşırı ülkeler halklarının emperyalizm karşısındaki aczi, esas itibarıyla geleneksel yapılarından ileri gelmektedir. Yazar burada, Marx'ın doğu toplumları hakkındaki fikirlerine dayanarak bu yapıların özelliklerinin ifade ettiği zayıflıktan ötürü sömürge durumuna düştükleri sonucuna varmaktadır.

Şu halde, bütün sorun iki sistemin yani Asyalılıkta Avrupalılığın veya Batılılıkla Doğululuğun karşılaşması olayının bir sonucu oluyor. Bu karşılaşmada Asyalı toplumların kapitalizm öncesi yapısı, Avrupalı toplumların kapitalizm yapısından daha zayıf, ona karşı mukavemetli olduğunu göstermiş; geleneksel yapıları yüzünden Doğu toplumları Batı kapitalizminin boyunduruğu altına girmişlerdir.

Bu fikir, bizim pek yakından tanıdığımız bir fikir. Onun için onu aydınlarımızın çoğunluğu olan Batıcı aydınlar çok kolaylıkla normal ve makûl bir fikir olarak karşılarlar. Ve benim bu teze şüphe ile bakışımı çok yadırgayacaklardır. Bu düşünüşün etkisi altında hâlâ bugün bütün derdimizin, yani geri kalmışlıktan kurtulmamızın Doğulu olmaktan çıkıp Batılılaşmak olduğuna inanırız. Ve bunu çok basit bir iş sayarız. Yani Şarklı taraflarımızı atacağız, Batının usullerini alacağız, tamam.

«Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler» adlı tartışmamda bu fikrin düşün hayatımızdaki tarihsel gelişimini ve eleştirisini yaptım. Ve gösterdim ki bu iş basit bir iş olmadıktan başka, dâvanın kendisi de değildir. Mesele, gerçekten Lacoste'un eserinin ifade ettiği gibi bir Doğu toplumu sistemi ile bir Batı toplumu sistemi karşılaşması ve birincinin ikinci tarafından kendi hükmü altına alınması meselesi ise, bizim gibi toplumlara hiç ilerleme ümidi yoktur. Eğer öyle ise, Menderes ve Demirel gibi önderlerimizin tuttuğu yol tarihin zorunladığı, aklın gerektirdiği ve biricik çıkar olan yoldur. Birinci cihan savaşıdan sonra «mandat» altında olmayı kabul etmek, ikinci cihan savaşıdan sonra bir Batı devletinin yudusu olmak en akla uygun yoldur. Çünkü bizim geride bıraktığımız şu kadar yıllık deneylerimiz göstermiştir ki bir Doğulu toplum kendiliğinden Batılı olmaz; onu Batılılaşmaya zorlayacak bir Batı üstünlüğü gereklidir.

Bu fikri, onun bu gibi sonuçlarını kabul etmesizin veya onların neye vardığını göze almağa cesaret etmesizin kabullendiğimiz halde, bu fikrin kendisi bizi hiç üzerinde düşünmediğimiz, hattâ farkına varmadığımız, ancak son yıllarda belli belirsiz hissetmeye başladığımız bir paradoksla karşılaştırmaktadır. Çünkü bu fikre göre uygulanmakta olan Batılılaşma bir toplumu bir uydu Batılılaşmasına götürmekte, fakat gene de gelişmeyi sağlamadığı gibi üstelik ne toplumsal normalleşmeyi, ne de hattâ ulusal bağımsızlığı garanti etmektedir. Bu incelemenin başında da söylediğim

gibi, Batı yardımı veya Batı hükmü altına girmeyi kabul eden toplumların hiç biri bugün ne huzura, ne kalkınmaya, ne demokrasiye, ne de ulusal benliğe ve bütünlüğe kavuşmuştur. Bizde de Batıya karşı hiç bir düşmanlığı olmayan, ona karşı aşırı bir hayranlığı ve özlemi olan Türk aydınlarını, olaylar neden Batıya karşı bir direnme zorunluğuna getirip dayamıştır? Geriye gitmeyi, Doğululuşmayı istediklerinden mi?

BATI SORUNUNUN ETKİLERİ

Demek ki bu fikrin içinde bir yanlışlık, bir sakatlık var. Lacoste'un kitabı ve fikirleri, doğru veya yanlış, ilhamını hangi kaynaktan aldığı iddia ederse etsin, bu sorunun üstüne yürümeye itiyor bizi. Bu zorunluluğu bize yükleyen bir sebep te Batı uyduculuğunun zaferinin yalnız Atatürkçülüğü iflâsa sürüklemiş olmakla kalmayıp (Bugün C. H.P.'nin içinde debelendiği fikir anarşisi bunun en iyi ifadesidir), aynı zamanda ülkemizde zaten hiç bir zaman gelişme yüzü görmeyen toplumu düşünü de şaşırtmış olmasıdır. Batıdaki Marxist düşünün gelişmelerini Batı yazarlarının makaleleri ile izliyebilenler, bu gelişmenin kendi sorunlarımız açısından ne ifade ettiğini tesbit etmek yerine, her zaman olduğu gibi Batı'daki fikir akımlarının peşinde kelebekler gibi koşmağa, bunları moda meseleleri yapmağa, Doğu toplumu fikri üzerine, çocukların tahta bloklarla çeşitli şekiller yaparak oynaması gibi formüllerle oynamağa başladılar. Kimisi bundan bir Doğuculuk ideolojisi bina ediyor kimisi «uydu olmyacağız diye Şarklı mı kalacağız?» gibi sorular soruyor.

Bundan ötürü, Lacoste'un bizim eski Batıcı görüşümüze uygun gelen analizi dört elle sarılacak bir çözüm gözükiyor. Lacoste'un, bundan sonraki maddede tartışacağımız bugüne ait yargılarını değerlendirebilmek için şimdi karşılaştığımız bu sorunu burada tarih ışığında incelememiz gerekecektir.

BATI EMPERYALİZMİ KARŞISINDA DOĞU

Bu konuda ilk şüphelerimiz yazarın bazı yargıları ile diğer bazı yargılarının çelişkilik halinde olmasını farketmeğe başlıyor. Yazar, sömürgeciliğin geleneksel yapıları tahrip ederken kendi bindiği dalı kestini söylüyor. «Sömürgeciliğin başarısı, sömürge olmayı sağlayan faktörü (yani geleneksel yapının kendisini) ortadan kaldırmasıdır» diyor. Eğer böyle ise, sömürgeciliği candan alkışlamalıyız. Ve ilk iş olarak biz de Doğululuktan kurtulmak için bir sömürge olmanın çaresine bakmalıyız. Yazarın dediği gibi ise, sömürgecilik gerçekten devrimci ve ilerici bir iş yapmış olmalıdır. Doğu ülkelerine Batılılığı getirmiş olmalıdır.

Fakat, geleneksel yapı mademki sömürgeleşmenin nedeni olmuştu ve mademki bunlar Batı sömürgeciliği tarafından yıkılmıştır ve bununla bu toplumların önüne gelişme yollarını açmıştır, yazar ne demeye bütün incelemesinden bunun aksini iddia etmekte, bunların bağımsızlaştıkları zaman bile az

gelişmiş kaldıklarını ileri sürmekte? Yazarın kendisinden öğreniyoruz ki sömürgecilik, bu toplumların geri kalma nedeni olan geleneksel yapıyı yıktığı halde kendisi ortadan kalkmamış. Bu toplumlar gelişen bağımsız toplumlar olamamış. Gerçi, ondokuzuncu yüzyılda sömürgeciler sömürgele medenileştirme misyonu ile gittiklerini, bu ülkeleri şark zulmünden ve geriliğinden kurtarıp medeniyet ışığına çıkarmaktan başka bir dilekleri olmadığını iddia ederlerdi. Yazarımızın, fikirlerinde tutarlı olması için bu iddiaları kabul etmesi gerekir. Fakat, onun bu kadar saf olacağını sanıyorum; yanılması ve içine düştüğü çelişme bütün konuya yanlış bir açıdan, henüz daha kurtulamadığı Avrupa-bencilliği açısından bakmasından ileri gelmektedir.

Gerçek şudur, yani yazarın dediğinin tersidir: asıl emperyalizm bu geleneksel yapıları yıkmasından sonra başlamaktadır. Sömürgecilik (eğer onu eski Fenikelilerin veya Greklerin denizaşırı yerlere gidip koloniler kurması anlamında almazsak) ondokuzuncu yüzyıldan çok önce, daha onaltıncı yüzyılda, bir yandan Batı'da bir yandan Doğu'da başlayan değişmelerin geçirdiği sürecin sadece ekonomik olmayan irrasyonel politik mülahazalar mahsulü olarak meydana gelmiş olan bir sonucudur. Bu hareketlerin asıl kaynakları Doğulu toplumların yapılarının niteliğindedir. (Bugünkü Amerikanın Vietnam siyasetini arak bu yargının gerçekliğini genişlemesine siz ölçebilirsiniz, bunu yapmama burada yerim yeterli değil).

Bu irrasyonel etkenlerin temsilcileri çevrildikleri toplumların içine de girmişler, bu toplumlar içinde kendi eşlerini geliştirecek yollar bulmuşlar, onları kendi araçları haline getirmişlerdir. Onları, bu ülkelerin halkları (yazarın iddia ettiği gibi ne aristokrasileri ne de avamı) çağırılmamıştır. Bu toplumlarda yazarın sözünü ettiği işbirlikçi «aristokrat» bu hareketler mahsulü olarak sonradan çıkmışlar ve bu da, tekrarlamak isterim, geleneksel iç yapının bir özelliği sonucu olarak değil, tamamiyle emperyalizmin kendisinin özelliğinin yarattığı bir anomali olarak meydana gelmiştir. Sömürgeciliğin ve emperyalizmin, halkların halklarla ekonomik ilişkiler dolayısıyla karşılaşması olayından ayrılan yanı budur.

Batılı yazarlar, Batı toplumlarının tarihsel bir evrim mahsulü olduğunun kuvvetle bilincinde oldukları halde, Doğulu toplumlar onlara Hollywood filmlerindeki gibi veya Binbir Gece Masalları'ndaki gibi gözükiyor. Doğu toplumlarını hiç değışmez, tarih süreci içinde olmayan monolitik varlıklar, Budda heykelleri gibi düşünme, okumalarının bile bilinç altında yaşar. Onaltıncı yüzyıldan beri dünya ve onun içinde Asya veya Doğu öyle global bir devrim geçirmekte idi ki ayrı ülkelerin insanları bunun niteliğini anlayacak durumda olmadıkları halde, dünyanın sonu geldiğine dair Batı'da da Doğu'da da şaşılacak derecede birbirine benzeyen halk inançları ve hareketleri doğmuştu. Aşağıda bundan biraz daha söz edeceğim.

Yazar, bu konudaki yargılarını Marx'ın yazdıklarına dayandıramaz. O, Asyalı toplumların geleneksel yapıları (Batı'daki Antik, Ortaçağ ve yeni çağ sosyo-ekonomik şekillerinden) ayrıran yanlardan söz ederken bunlardan, ondokuzuncu yüzyıldaki durumun özelliği olarak söz etmiyordu. O yüzyıldaki durumun öncesi olan bir tipten genel olarak söz ediyordu. Bunların ondokuzuncu yüzyıldaki durumundan söz ederken de (Hindistan ve Çin den söz ettiği zaman) bu geleneksel yapıların yıkılışının sonuçlarından söz ediyordu. İkisi arasındaki süreci de Lacoste'un yorumladığı şekilde yorumlamış olduğunu sanmıyorum.

Sömürgecilik döneminde, Marx'ın yazdığı ondokuzuncu yüzyıl ortalarında bu Asyalı veya Doğulu toplumların hiç biri onun geçmişlerinde tasvir ettiği klâsik geleneksel durumda değildi. Bu toplumların ondokuzuncu yüzyılda ne durumda olduklarını anlamamız için gerilere, tâ onaltıncı ve onyedinci yüzyıla dönmemiz gerekecektir. Sömürgecilik, bu dönemden sonra olanlara

ait bir hikâye.

Onaltıncı yüzyılda Batı Avrupada, özellikle bu yüzyılın sonunda, meydana gelen büyük ekonomik çalkantı ve buhran, daha önceleri (belki daha onikinci yüzyılda) belirli hale gelen ticaret ve şehir gelişmelerinin, şimdi Avrupanın gelişmesinde yeni bir anlam kazandığının bir ifadesidir. O zamana kadar Avrupada neler olmakta olduğunu bu buhranın etkileri meydana çıkarırdı. Avrupadaki oluşumun bütün dünya ölçüsünde etkileri olan global bir devrimin bir parçası olduğunu gösterdi.

Biz bu devrimin Batı Avrupaya rastlayan hikâyesini Batı tarihçilerinin araştırmaları sayesinde her gün biraz daha iyi tanıyoruz; hâlâ bilinmeyen veya üzerinde uyulmuyanan çok yanlar kalmış olmakla beraber. Fakat bunun Doğu'daki karşılığını hemen hemen hiç bilmeyiz. Bu, Batı tarihçilerini de ilgilendirmiyor. Onları ilgilendirmemesinin nedeni, zamanımıza kadar (incelemesini eleştirdiğimiz yazarda da görüldüğü gibi) Batı'nın gelişerek kuvvetlenip nihayet Doğu'nun karşısına çıkarak onu ister istemez ve haklı olarak ekonomik, politik, teknolojik ve askerî hükmü altına alması olayının sadece Batı'daki gelişmelerin sonucu olduğu kanısının kuvvetle etkisi altında bulunmalarından ileri geliyor.

TARİHE DÖNMEK

ZORUNLUĞU

Halbuki Doğu'lular için böyle olması gerektir. Doğu'luların kendilerini Batı uygarlığı karşısında daha iyi anlayabilmeleri için Batı tarihçilerinin ihmal ettiği bu yanlara, yani kendi tarihlerine dönüp bakmaları gerekir. Fakat, bizim tarihçilerimizin de gösterdiği gibi, bu işi bilimsel bir görev şekline çıkararak ya Batı tarihçileri ile sen-ben kavgasına dökerler, ya da kendi tarihlerini Batı üniversitelerinde öğrendikleri için yazdıkları şeyler onlarınkinin kötü bir kopyası olmaktan öteye gitmez. Bizim Osmanlı tarihçilerimizin ekonomik ve sosyal tarihe biraz yaklaşabilleri Yeniçeri isyanlarından, hazinenin boşluğundan, padişah ve vezirlerin boğdurulmasından, para taşışından ve rüşvetten söz ederler; bunlar da dönüp dolaşıp yerine göre padişahlara, yeniçeri ağalarına, sadrazamlara ve bir de şeyhülislamın kötülüklerine bağlanır. Bu tarihi okuyan genç bu kötü insanlarla dolu bu tarihi nefretle kapar, o tarihi unutmak ister. Ya da kahramanlar aramak için Mete'lere, Atilla'lara, Cengiz Han'lara sarılır. Yeni kuşakların tarihten ve toplumdan «yabancılaşması» nda tarihçilerimizin bu tarihçiliğinin büyük rolü olmuştur.

(Bu dragoman tipli tarihçi kumpanyası geleneginden gelmeyen Ömer L. Barkan'ın değeri henüz daha gerektiği kadar anlaşılmamış olan araştırmalarının bu yarığın müstesna olduğunu belirtmek isterim).

Gelecek Yazı
DOĞU TOPLUM YAPILARI
VE BU YAPILARIN
BOZULUŞU

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI: 13

(Ballı Zoması)

İş kıyafetiyle bir köylü kadın: Başında kofisi, üstünde entaris, yeleği ve kuşağı, ayaklarında lüstik ayakkabı ve yün çorap.

(Şemdinli — Girik yolu)

Kaymakam Musa Atik, Tabur Tabibi yedek teğmen Nafi Taşatar, Jandarma Karakol Komutanı Assubay Hüseyin Karakaya, diğer yardımcıları, yollar kapalı iken köylere doğru yola çıktık. Bu gezi, unu, otu, şekeri bitmiş, kar altında kalmış köylülerin moralini yükseltme gezisiydi.

(Gare Köyü)

İş kıyafetiyle bir köylü erkeği: Başında poşisi, üstünde şelişepik ve kuşağı, ayağında yün çorap ve lüstik ayakkabıları.

YÖNETİCİ KADRO VE HALK

BİR YÖNETİCİ KADRO HALKIN KARŞISINDA

Halk, emeğiyle yaşayan yani yaşamayı için gerekli şeylerin aşarısını emeğiyle üreten kitledir. Tabiatın zenginliği, onun verimini artıran bir unsur değildir, sarp dağları, azgın suları, yabancı hayvanlarıyla emeğini bölüp paylaşan tek gözlü canavardır. Halk, tabiatın zenginliklerini ekmeğe ve elbiseye çevirecek bilgidir yoksundur araçtan yoksundur, sermayeden yoksundur. Ben öyle sanıyorum ki, yönetici kadronun baş görevi, halkın üretimini artıracak bilgiyi, aracı ve sermayeyi ona sağlamaktır. Fakat gördüm ki, yönetici kadronun böyle bir meselesi yoktur. O, isyanları, aşiret kavgalarını önleyecek, idari yönden can ve mal güvenliğini sağlayacak inzibat bir temele oturtulmuştur. Bunun dışında, birkaç yılda bir-iki köye okul yapılması, birkaç yılda bir-iki köye su getirilmesi gibi avutucu ve oyalayıcı işleri yürütür. Halkın temel gelir kaynağı koyundur, koyun nesli ıslah edilip, daha verimli hâle getirilmez. Ama koyunlarda salgın çıkarsa, aşı için faaliyet gösterilir. Halk bütün ekler, bütün, en ilkel usullerle hazırlanır; onun üretimini ve verimini artıracak hiç bir katkıda bulunulmaz. Ama, mavi küf çıkarsa telgraflar işlemeye başlar. Mevcut yoksulluğu gidermek, artan nüfusun daha da artıracığı sefaletle çareler aramak, yeni üretim kaynakları bulmak, kışın köylere yağlan, yazın yollarda harcanan insan gücünü teknik üretime aktarabilmek için gerekli yatırımların yapılmasını sağlamak gerek. Bunlar yapılmaz; fakat Kızılay'dan bir iki kamyon Amerikan unu ve pirinci gönderilmesini temin için büyük gayretler sarfedilir ve bu sadakalar halka tantana ile dağıtılır. Halk ekmeğe yiyecektir, ekmeğe undan, buğdaydan olur. Buğday tarlada yetişir. Halk, üzerinde yüz yıllardır yaşadığı toprağın sahibi değildir. Ona kendisi-

nin olan bu toprağı vermek gerek. Böyle bir mesele yönetici kadronun hiç bir şekilde meselesi olmamıştır. Ama, Gevaruk zoması için bir kavga olursa, hemen olay yerine jandarmalar ulaşır. Halk okulsuzdur, doktorsuzdur, ilâcsizdir, yolsuzdur, açtır, çıplaktır ve bütün jandarma karakollarında kusursuz nöbet tutulmaktadır. San ki yoksulluğun nöbeti tutulmaktadır.

Ortaçağ kalıntısı kurumları koruyan inzibat karakolu

«Sanki yoksulluğun nöbeti tutulmaktadır» sözünü biraz eşelemek gerekiyor. Yönetici kadro, bu nöbeti Türkiye Cumhuriyeti'nin, sevgili vatanımızın bütünlüğünü korurken, aynı zamanda Şemdinli'deki ortaçağ kalıntısı mevcut düzenin nöbetini de tutmuş olmaz mı? Yönetici kadro cumhuriyetin halkçı felsefesini halka yöneltmiyor, yani onun toplumsal bünyesini kendi halkçı felsefesine uygun olarak değiştirmiyor, üstelik yarı feodal düzeni mahalli teokratik bünyeyi koruyan ve besleyen bir görev yükleniyor. Aşiret bağları zayıflarken, aşiret reisleri toprak ağaları olarak yeni yerlerini alırlarken yönetici kadro üzerindeki dostluklarını ve etkinliklerini kullanarak kendilerine imtiyazlar sağlarlar. Eski dini liderler veya bunların soyundan gelen aileler, toprak ağaları olarak yeni yerlerini alırlarken, yönetici kadrodan imtiyazlar koparırlar. Ziraat Bankası krediyi bunlara verir. Hazine topraklarını genellikle bunlar kiralar. Yani yönetici kadro, egemen unsurların, yeni sosyal ve ekonomik bünye değişiklikleri içinde egemen unsurlar olarak kalabilmeleri için onlara yeni imtiyazlar sağlanmasını kolaylaştıran bir manivela olmakla, halkın karşısında yer alır. CHP'nin politikasında gizli duran bu öz, DP'nin ve AP'nin politikasında bir takım münâsebet yumuşamalarına uğrayarak aynen devam edip gider. Daha önce, bağımsız ve aşiretleri üzerin-

Yazı ve Fotoğraf

Muzaffer Erdost

de egemen olan unsurlar, devletin örgütlenmesiyle, eski serbestliklerini ve güçlerini kaybederken aynı devlet örgütleri sayesinde imtiyazı ve egemen unsurlar olarak kalmasını becermişlerdir. İyi insan, yani unutmama benî çiçekleri Zaman zaman iyi insanlar gelir Şemdinli'ye. Yürekli, iş becerir kaymakamlar, komutanlar gelir. Bir yere çeşme bir yere köprü yaptırır; yirmi nüfuslu yoksul bir aileye Tüccar Selim Yılmaz'dan bir çuval un, Tüccar Fahri Akdemir'den dört metre basma verir. Bunlar bir bataklığın içinde açan narin «unutmama benî» çiçekleri gibidir. Bataklığı, bataklık olmaktan kurtaramaz. Hiç bir

şeyi kurtarır, az ve hiç bir şeyi değiştiremez.

Halkçılık, halka acımak mı?

Daha önce gördük ki, birliğin esasını aşiret teşkil eder. Aşiret, vahşi tabiata ve düşmanlarına karşı onu koruyan henüz en büyük kuvvettir. Halk teknik bakımdan ilkel, uygarlık bakımından geridir. Nakşbendi tarikatı ile dini etkilere, Barzan yolu ile siyasi etkilere vasıtalı olarak zorlanmaktadır. Halkın yapısı aşağı yukarı budur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş özüne uygun karakteri ise devrimci, lâik, halkçidir. İçinde bulunduğu ideolojik gelişmeleri hesaba katmazsak Türkiye, uygarlaşan bir ulustur. Türkiye Cumhuriyeti'nin özü böyledir ama, yönetici kadro ne halkçidir, ne lâiktir, ne devrimcidir. Halk ile çatışması gerekli noktalarda örneğin dini (nakşebendilik) noktalarda halk ile sessizce uyduğu hissedilir. Çatışması gereken, yani ona yardımcı olacağı noktalarda ise,

onunla çatışır. Emeğin gerçek sahibi halkın kendisine, kredi vermez. Krediyi servete, yani zengine, yani imtiyazlı olanlara verir. Aşiret reisleri ve ağalar, hükümetin bekçileridir. Bunlara silâh verir. Beyler, toprak ağaları, aşiret reisleri resmen hükümet bekçisi olmuşlar ve resmi tüfek sahibi olmakla, ken dilerinin mevkilerini, halka karşı, hükümete tescil ettirmişlerdir. Hazine'nin toprağını genellikle ağalar, aşiret reisleri, beyler kiralar, yarıcılığına halka ektirirler. Toprağın gerçek işleyicisi, hazinenin topraklarında yarıcılığında çalışan yarı toprak kölesi gibidir. Yönetici kadro, halk yararına olan, yalnız halkın yararına olan hiç bir şey yapmaz mı? Yapar. Ona sadaka kabildinden yardımlar verir. Çünkü yönetici kadronun anlayışında halkçılık, halkı memleketin hakiki sahibi ve efendisi yapmak değildir; onun bu zavallı haline acıyan, yoksulluğuna üzülen ve acıyıp üzüldüğü için maas alan bir kadrodur.

İKİ HALK İLE TEMASLAR

Şubat'ın ilk haftasıydı Kaymakam, köylere bir moral gezisi düzenlemişti. Altı kişiydik. Kar bazı yerde iki üç metreyi aşırıyordu. Köyden köye insan gitmemişti daha. İlk izi açarak, yazın yaya iki saatte aınan yolu, üç günde katedebilmistik. Bir yere gelmiştik. Kar'ın üzerinde çokluk çocuk dolaşıyordu. «Bunlar burada ne yapıyor» dedim. Dediler «Şavırta Köyü burası» Bütün köy karın için de kalmış, kaybolmuştu. Hazne köyü ise susuz kalmıştı. Büyük bir şapa (çığ) gelmiş, suyu kapamıştı. Hazirana belki açılır, diyorlardı. Hayvanlar bir haftadır susuzdu. Köylü toplanmış, bir metre derinliğinde karın için den bir kanal açıyor, hayvanına su için yol yapıyordu. Köylerin otu bitiyordu. Köylerde hastalar çıkıyordu. Bizim gelişimizden bir şeyler umanlar çoktu. Kaymakama sokuluyorlardı. Acaba un yardımı olur muydu? Suyu köylü yalnız çıkaramazdı, dev-

(Şemdinli)

Kaymakam Musa Atik açış nutkunu verdi, Tabur Komutanı Rıza Bozkurt kordelayı kesti ve 1963 yılının son günü Ziraat Bankası'nın bir şubesi de Şemdinli'de açılmış oldu. Sonra yollar açıldı, köylüye kredi verilmeye başlandı. Banka sorumluları, kime ne kadar kredi vereceklerini ağalara, aşiret reislerine sorup ona göre kredi verdiler. Tabii kendileri halkın aldığından beş-on misli krediyi rahatlıkla aldılar.

let yardım yapar mıydı? Yolu köye çıkarırlar mıydı? Okulu bu yıl yaparlar mıydı? Bunlar dile gelebilenler. Ya dile gelmeyenler, içteki arzular, kurulmuş hayaller?

Dile gelen ihtiyaçlar da, dile gelmeyen özelemler de, tomurcuklandığı dalda öylece kavrukları kaldılar. Şekeri tükenen, unu tükenen, gazı tükenen, otu tükenen köylere gittik. Misafir kaldık. Kıyından, köşeden çıkarılan son şekerleriyle çayımızı içtik. Son buğday unlarından yaptıkları ekmeği yedik. Tek sıcak odalarını bize verdiler, yolumuzun önüne kafilerle halinde çıkıp karda yürümemiz için iz açtılar. Fakat biz onlara ne yaptık? Ne yapabildik. Hiç bir şey. Zaten onun derdine bir çare aramaya gitmemizi de sanmıyordum. Mart başında hazineye devredilecek ödenekleri bitirmek için yapılmış bir geziydi bu. Temelindeki acı gerçek bu idi. Halk kimin umurundaydı? Onun bin derdine çare arıyormuş görünüyor, akşamları yatağa yatarken bir sigara paketinin arkasına alınacak harcırahın hesabı yapıyordu.

Yönetici kadronun temas şekilleri

Yazın, yönetici kadronun halk ile ilgileri artar. İşleri olan kaymakam, yargıç, subay, astsubay, başka memurlar köylerde misafir kalırlar. Köylerde yatar ve yemeklerini köylerde yerler. Fakat bazı köyler vardır ki, yol uğrağı değildirlir ve şimdiye kadar kaymakam, veya doktor veya bir teğmen görmemişlerdir.

Köylere gidenlerin ve aşağı yukarı bütün köyleri dolaşmaların başında hayvan sağlık memuru ve tahsildar gelir. Seyyar jandarma taburu kaçakçılığı önlemek için karakollara çıkar. Bazı karakollar yazlıktır, kışın kalkar. Tabur Komutanı, karakol komutanı ve erleri bu karakollara gidip - gelip halk ile yakınlaşırlar. Aşağı yukarı Seyyar ve Sabit Jandarma karakolları, yönetici kadronun, hükümetin, hükümet düşüncesi ve görüşünün halk içindeki temsilcileridir. (Öğretmenler üzerinde, ilerde duracağız)

Temas uçları

Şüphe yok ki, herkes ilçe merkezinde yöneticilerin yanına gelebilir, sesini duyurabilir, sözünü söyleyebilir. Ama halkın yönetici kadro ile temasını sağlayan uçları vardır. Örneğin Humaro aşiretinden İbrahim Han Töre, ve nispeten de Mustafa Töre, devlet dairesinde görülecek işlere aracı olurlar. Zerza mın tıkasında Fahri Akbaş, Fetah Töre, Gerdi'den Fettah Ercan, Herkiden Ahmet Tekin ve Ahmet Gündoğan Seyitlerin aracısı Mazhar Geylani ve Selahaddin Geylani, ve bazı köylerin aracısı Aptullah Çiftçi'dir. Bu temas uçlarının yaşaması, geniş halk kitlesinin hükümet ile doğrudan doğruya karşılaşmasını önler. Bunda temas uçlarının maddi bir faydası olmasa bile, zaman zaman 'mutavassıt' olmaları, halkı devletten önce bu temas uçlarına bağlar. Bu hizmetlerin karşılığını halk başka şekillerde öder ona. Hiç bir şey ödemesi bile, halkın hükümet ile ilgisi önlenir ve hükümet işlerini görmek, hükümetten temin edeceği şeyleri alabilmek için daima muhtaç olunan birisi olur.

Halkın halk ile çatışması, asayişin temelini meydana getirmektedir. Aşiret kuruluşları, ve aşiret düşmanlıkları endişe verici olmamakla birlikte, tarihi bir alışkanlıkla halkı silâhlanmaya zorlayan etkenlerden biri olmuştur. Ayrıca, dağ başındaki üç dört hanelik köyünde, tabiatla, tabiatın insan dilinden anlamaz yabancı hayvanlarıyla, koyununa, atına, malına göz dikmiş soyguncusu ile, canına kastetmiş düşmanı ile, tek başına savaşmaya hazır

olan insan, derdemez silâhlanmıştır. Onun silâhını elinde alabilmek, ancak bu şartları ortadan kaldırdıktan sonra mümkündür.

Silâh elde edilmek istenirken, böyle haklı sebepler vardır. Beşeri sebepler vardır. Ama silâh ele geçtikten sonra, onun saldırganlık psikozunu işlemeye ve geliştirmeye başlar.

ÜÇ YÖNETİCİ KADRONUN HALK İLE ÇATIŞMALARI, UYUŞMALARI

Halk, yönetim kurumlarıyla pek çatışmıyor denebilir. Fakat dıştaki uyuşma, acaba içte de aynı şekilde devam ediyor mu? En önemli soruyu ne yazık ki, açıklayabilecek delillerimiz yoktur.

Halk, yönetici kadro ile genellikle kaçakçılıkta, sınır anlaşımda, tarikatçılıkta ve kılık kanununda çatışıyor. Sınır olaylarını tek taraflı çözümlenmeye elbette imkân yoktur. Sınırları için bizim kadar titizlenen komşularımız yoktur. İran makamları, Türkiye'den geçen koyuna göz yumar, çünkü işine geliyor, yararına. Ama biz, halkın ve imalâthanelerimizin yararına olduğu halde, lâstik ayak-kabı geçirilmesine göz yumamayız.

Özellikle Irak hükümeti ile yıllardır komşu sayılmıyabiriz. Çünkü, sınırlarda Irak hükümetinin kuvveti yoktur ve bu sınır Irak hükümetinin kontrolü dışındadır. Bu da kaçakçılık olaylarında, ve asayiş meselelerinde önemli bir etken oluyor. İran sınırına yakın bir yerden Fahri Akdemir'in koyunlarını çaldılar. İran toprağından Irak'a götürdüler. Hükümet bu koyunları geri almaya aciz mi? Hayır. Hayır ama, Irak toprağına giremiyor, çünkü bizim değil. Fakat diplomatik yollardan bu koyunları geri istiyemiyor, çünkü Irak hükümeti, koyunların bulunduğu bölgeye hakim değil.

Dışardan gelen siyasi etkileri, yönetici kadro izliyor. Fakat Seyh Reşit tarafından yılan tarikatçılık, tamamen serbest bırakılmıştır. Hatta halk burada, tarikat almanın ve tarikatçılık yapmanın yasak olduğunu bilmez bile. Yönetici kadro, tarikat konusunda, kanunları uygulamamaktadır. Kim sorarsa sorsun, 'Seyh Reşit'ten tarikat aldığını' söyler Halk olduğu, haklı olduğu çok şeyi söylemeye korktuğu, çekindiği halde, tarikat aldığını, hele sofi olduğunu çekinmeden söyler. Çünkü suç olduğunu bilmez. Bir bakıma, sofi olmakla, Barzan'a karşı olduğunu söylemiş olur ki, bundan kıvanç duyar.

Kasabaya yaklaşınca

Halkın kılığı burada değişiktir. Nugaylan'dan gelen eşyalarını taşıyan iki köylü, Şemdinli'ye yaklaşınca başlarındaki poşilerini açtılar, koyunlarından birer kasket çıkardı ve başlarına örttüler. Şikeftan'da Fatma'nın evindeydik. Doktor Nafi Taşatar, Şikeftan'da birine dedi ki, «Sen niye poşisi sarıyorsun, bak Nâzım gibi kasket örtse ne..» Nâzım da bugün ilçeden gelmiş. Bir çocuktan almış kasketi, kendisinin değilmiş zaten. Üstüne de ekliyor, «Beyim» diyor, «bizde bir şapka bir köye yeter..» Halkın, bilmeden çeşitli hedeflere dağıtılmış maddi ve manevi güçlerini toplamak ve bir hedefe yönelmek, zamanla gelişecektir.

Bu işi gereği gibi başarmak için en önemli olanı, bence, yönetici kadronun, yönetim kurumlarının özü ile meydana getirdiği çatışmalardır. Yani devletin demokratik, laik, halkçı, devrimci ilkeleri üzerine kurulmuş kurumlarını halk içinde temsil eden ve şekillendirenlerin, bu kurumların özüne ve amacına aykırı hareketleri, halkı devlete yaklaştırmak şöyle dursun, devletten soğutuyor.

Politikacının en fazla rağbet ettiği bir konudur bu. O-

(Şavırta Köyü) Moral gezisinin ikinci günü bir yere vardık, baktık ki dağın eteğinde, karm ortasında insanlar var. Meğer, Şavırta Köyüymüş. Köy, karın altında kalmış, kaybolmuştu.

nun için ben, bu konuyu mümkün olduğu kadar yumuşatarak anlatacağım:

Olay : bir

Uzun süren bir görevden yeni gelmişim. Geldim ve akşam rakı sofrasına oturdum. Doktor Teğmen Nafi Taşatar, bana «Biz de jandar mayız değil mi?» diyor ve devam ediyordu «G. Köyünden paramızla bir kilo peynir istemeye cesaret edememiştik. Belki peyniri kendisine yetecek kadar ancak vardır, belki peyniri verir parayı almaz diye, almaktan vaz geçmiştik. Sen gittin, bize yeni iki asteğmen (bizim gibi yedek subay) geldi. Şemdinli'de âdet olduğu üzere, ikinci günü «hudut keşif gözetlemeye» gönderildi. Dördüncü gün geri geldi. G. köyünden yarım teneke bal ve yarım teneke peynir de beraberinde geldi.» Arkadaşı takdim etti, gözükü oluyormuş.

Yollar açıldıkça, güneş dağları ısıttıkça bazı kokular gelmeye başlıyor. Arkadaş gece oturduğu köy odasından dışarı çıkmış, tekme tekme bir kaç evin kapısını açmış, ev aramış. Hatta birisine (Nâzım Akbaş'a) dayak atmış. Gördüğü peyniri, balı istemiş, almış. Fakat köylüler çekinip korktukları için şikâyet edemediler.

Olay : iki

Doktor beni çağırmış, gittim. Önünde çurçurcak bir a-

dam vardı. «Şuna bak» dedi Vücutu boydan boya şis, mor ve sıyrık. İki büklüm. Kendini de tutamıyor, pisliyor-muş. «Ne olmuş buna?» dedim. «Seninki dövmüş» dedi. «Seninki» dediği birinci olaydaki asteğmen.

Hikâyesi basit. Ormanda avlanıyormuş asteğmen. Kesilmiş bir ağacın yanında durmuş ve oralarda koyun yayan bu adamcağızı yanına çağırılmış. «Bu ağacın içinden çıkan balı getir» demiş. Adam yemini etmiş, ben bal filân görmedim, diye. Ağaçların içine yaban arıları bal yapar mış meğer, onu istiyormuş. Bir daha istemiş, adam yok deyince, vermiş sopayı. «Çıkaracak mısın balı, yiyecek misin sopayı?»

Tabur Komutanı işitti, hid detinden köpürüyor. Kaymakam öfkeli, savcı, yargıç hislerini belli edecek kadar öfkeli. Halk üzül-müş, Asteğmen ise sakin, dava açmak için çare arıyor. «Uniformama hakaret etti» diye. Hakaret de ne? Adamı döverken, adam sopayı tutmuş. Doktora gelmiş. Rapor istiyor. Elinde top lu iğne ile çizilmiş gibi bir çizik gösteriyor. «Acaba bunun için rapor alamaz mıyım?» diyor.

Olay : üç

F. A. adlı köylü, komutana derdini arz ediyor: «Bu yıl bizim buraya o yüzbaşının bölüğünü verme» diyor. «Geçen

yıl sesimizi çıkaramadık ama, çektiğimizi Allah bilir. Çocuklarımızı bir tek salatalık ve diremedik. Jandarmalar tarladan çıkmadı ki. Akşam güneş batınca kimse dışarı çıkmıyordu. Tarlasında, harmanında kim bir iş görecekti olsa, devriyelere yakalayıp götürüyor, dövüyordu..»

Olay : dört

Beruh'ta altı jandarmamız yatar, altı acımız. Hemen Irak sınırının yanında. O zaman bir astsubay vardır Girana Karakolunda. Köylüye döver, köylüye söver. Köylü kime söylese, aldirtamaz onu buradan. Beruh'lular dayak yemeye razı olmuşlardır. Ama buranın âdeti vardır. Karıların yanında kendilerine hakaret edilmesini hiç kabul etmezler. Bunu bildiği için astsubay, köylüleri kadınlarının yanında, kendi evlerinde yatırmış dövmüş. Köylüler gelmiş ilçeye. Tel çekmişler. Günün başbakanı nümayişçilerden yakasını kurtarmaya çalışıyor. İçişleri bakanı onu kurtarmaya çalışıyor. 1960 ilk baharı. Kimseden ses gelmemiş, kalkmış, yeniden köylülerine dönmüşler. Pusu kurmuş, ve altı jandarmamızı şehid etmişler. Köylülerini yükleyip, Irak'a, Barzan içine gönderiyorlar.

Bunlar ihbar değildir

Bunlar ihbar değildir, bir kısmı gördüğünüz gibi aktüel de değildir. Böyle olaylar ne daima olur, ne de hiç bir zaman olmaz. Üç karakolda olur, on üç karakolda olmaz. Hazne'den ağıt sesi gelir. Masuri'de Teğmen Münir Günday'dan «çit» çıkmaz. Rubaruk'ta Yüzbaşı Kemal Altınay'dan, Teğmen Besim Demircioğlu'ndan çit çıkmaz.

Türkiye Cumhuriyeti yasaları, ağaçtan çıkan balı yiyen çobanın dövülmesini istemez. Yasalar hiddetlenir, Jandarma Genel Komutanı hiddetlenir, kıta komutanı, kaymakam hiddetlenir. Savcısı, yargıçı duygularını belli edecek kadar öfkelenir.

Yapanların içinde muvazafı vardır, yedek subayı vardır, astsubayı vardır, eri vardır.

Yapanlardan tiksinenlerin içinde muvazaf subayı kerelerce çoktur, yedek subayı, astsubayı, eri kerelerce çoktur. Kendisine verilen yetkileri, şahsi istek ve düşünceleri için kullanacak yöneticiler daima bir toplulukta bulunacaktır. Bunların azalması, hem yönetici kadronun ve hem de halkın iyi yetişmesi, yetiştirilmesi, denetleme ve kontrol araçlarının artırılarak daha iyi işler hale getirilmesi ile mümkün olacaktır.

GELECEK HAFTA
ÖLÜYE ÖDENEN ÜCRET: BİR GENÇ KIZ
1 - Hukuk
2 - Ordu: Halk üstündeki at

(Hazne Köyü)

Moral gezisinde bir gece de Hazne Köyünde yattık. Büyük bir şapa (çığ) gelmiş ve köyün suyunu kurutmuştu. Köylüler, hayvanlarını suya götürülebilmek için 1,5 metre derinliğinde bir tünel açmıştı. Tüneli yürüyerek, köyün dışına çıktık. Tabii her fırtına ve yeniden yağacak kar, bu tüneli dolduracak, ertesi gün aynı çile yeniden başlayacaktır.

Bizim bir ozanımız vardı. Ömrünün son yıllarındaki kişisel çilesini dile getirmek güçtür. On yıl önce, 13 Ekim 1956 da yitirmiştik. Son yıllarını bir dram içinde yaşadığı demek daha doğru. Cahit Sıtkı Tarancı'nın son 31 ay 15 gününü yazmak, anlatmak gerçekten güç. Onu yakından tanıyan arkadaşımız Ömer Faruk Toprak, hazırlamakta olduğu «Anılar Kitabı» nda aşağıdaki vazi ile Tarancı'ya anlatıyor.

«AYVA SARI NAR KIRMIZI SONBAHAR»

Ömer Faruk Toprak

Tarancı'nın şiiri 1930 lardan geliyor. Tek sesli, karanlık bir şiir bu. «Ömrümde Sükût», gerçi bir duyurluğun tellerine vurarak, yeni imajlar getiriyordu ama, Necip Fazıl'ın ya da Kemalettin Kâmi'nin ölçülü uyaklı şiirindeki ustalığa varamamıştı. Çağdaşları arasında daha Avrupalı, geçen yüzyıl ya da yüzyılımızın Fransız ozanlarının etki sınırı içinde şiir serüvenine başlamıştı. «Ömrümde Sükût» u kendisine özgü şiir olanakları içinde bile inceleseniz zayıf bulursunuz. Güçlü bir ozan damarı bulamazsınız onda. Zaman onu yoketmedi. Tarancı aşkla, heyecanla sevdiği şiire, daha sonra da devam etti. 1940 a kadarki şiiri tamamina tek düzedir. Eni-konu karamsardır. O sıralarda kelime sanatı açısından da bir Necip Fazıl şiirini aşmıştı, hatta ona varmıştı diyemeyiz. Orhan Veli hareketinden sonra, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiiri uzun süre titreşimler geçirerek, yeni bir potaya, yeni bir duyurluğa geçmek için çok uğraştı. Bazı şiirlerinde bunu başardı da. Ama istediği kata varamadı. Kötümserlikten kısmen sıyrıldı, yaşama üzerine bazı güzel serenatlar yazdı. Çünkü Cahit Sıtkı, küçük kızı içinde kendi tedirginliğini yaşamaya adeta mahkûmdu. İstese de oradan dışarıya çıkamıyordu. Açık havaya, daha serazat olmaya gücü yetmiyordu diyeceğim. Çağının küçük ozan yaşantısı içinde bir alkol dünyası kurmuştu. Toplum ile anlaşmazlığı vardı ama, bu çatışmayı kendi içinde, kendi iç dünyasında sürdürüp götürüyordu. Arkadaşları arasında politik görevler almış kişiler vardı. Kendinden önceki kuşak ise hemen büyük çoğunluğu ile mevkî sahibi idi. Bütün nimetlerin dışında kaldı. Ankara bürokrasisinin çarkları arasından çıkamadı bir türlü En önemlisi, kişiliğini kurmağa başladığı yıllarda, ülkemin yönetmenleri ile yazarlar, ozanlar büyük anlaşmazlıklara düşmemişti henüz. Mustafa Kemal'den sonra işler değişti. Devlet yöneticileri sanatçılara düşman gözü ile bakmağa başladılar. Cahit Sıtkı Tarancı'nın ve öbür formalist bazı sanatçıların bohem çizgisine girişleri o tarihten pek

fazla geriye gitmez, Breyci akımı yürüttükleri için, o dönemde bir dayatma hareketi başlatamadılar sanatçılar. Ağır bir içki denizinin içinden geçerek, günlük ekmeğ parasına düştüler. Bu ekmeğ parası aslanın ağzında değil, mide-sinde idi. Elini sokup alacaktın. İşte böyle bir ortamda, yöneticilerin ozanlara kötü gözle baktığı dönemde tanıdım Cahit Sıtkı'yı, 1941 ya da 1942 yazında Küllük'te tanıştık. Yardımcı öğretmenlik yapıyor, Cumhuriyet gazetesinde arada bir hikâyeler yayınlıyordu. Yardımcı öğretmenlikte, tatil başlayınca para kesiliyordu. Tanıştığımız gün, bundan yakındı. O sıralarda başlayan bazı sanat akımlarının dışında kalmamak için kuşular içinde yaşadığı her tavrından belli oluyordu. Ona gördüğüm en birinci özellik, şiire, sanata olan sevgisi idi. Gerçekten iyi bir insandı demek onun tertemiz bir yürek taşıdığını deyimlemeye yetmez sanırım. Bir pazar günü Fethi Giray ile birlikte, Mis sokağının sağ tarafında bir apartmanın birinci katındaki pansiyonuna gittik. Bir be-kâr odasının susan havasında, Cahit'in mısralarına giren ya-şantısı hüzünle sardı o gün bizi. Yeni şiirlerini dinledik. Başlangıçtaki kılıçlı mısralardan kurtulmuş, daha ustalaşmıştı. O günü gayet net karşına getiri-yorum şimdi. Saat Faik'in o yıllarda sık sık uğradığı, Tepebaşın-daki bir meyhaneye gittik. Saat vakti. Cahit Sıtkı ile ilk içişimiz değildi. Tarzını biliyordum. Ama o günkü içkili hâlini görünce korktum. O meyhanede sandalye bulunduruluyordu, taburelerde oturuluyordu. Orada epeyce kaldık. Cahit, taburenin üzerinden birkaç kez düşecek gibi oldu. O küçük yapıyı bünye, daha yıllarca önce, böyle içki ile sarsılıyordu

Cahit Sıtkı Tarancı'yı yitireli on yıl oldu. Daha önce de otuz bir ay onbeş gün gibi uzun bir zaman, yaşıyor sayılmazdı. Bu süre içinde yazamadı, okuyamadı, konuşamadı çünkü. Bir ozan için bunlarsız yaşamak olur mu? En acısı bu. Yüreğimizi burkarak oldu işte...

Tarancı, Hececiler diye anılan

ozanlardan sonra yetişen edebiyat kuşağının ünlü kişisi diye bilinir. Fransız ozanlarından en çok Verlaine, Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud etkisine girmiş, tutumunu onlara paralel yürütmüştür. Çok zaman biçim kaygısına sıkı sıkıya bağlanmış, tek adamın türkülerini söylemekle yetinmiş. Sınırları belli, küçük bir daireye sığdırdı. Son şiirlerinde bireyci duyguları söylemekte gerçekten eşsiz bir hüner göstermiştir. Önceleri karanlık bir odada kapalı sanırdınız. Şiirleri öylesine ötümlü, umutsuzluğu istekle söylüyor. Bu duygusunu yitirmemekle beraber, bir zaman sonra Yeni Şiir'inizin aydınlığı onu da kendisine çekti. Hayatı aşkla, ateşle sevdiğini söyleyen şiirlerini son onbeş yıl içinde yazmıştı. Bunlarda bir taraftan yaşamak üzerine, bir yandan da kadere eğilen acı bir söyleyiş görülmüyor.

Orhan Veli'nin şiirimizdeki başkaldırma hareketi sırasında, modern şiir anlayışına girmek için sürekli bir çaba gösterdi. Bu çaba, Tarancı'nın sanat hayatında önemli bir yer tutar. Bu noktayı şöyle açalım. 1937 yılına kadar yayınladığı şiirler, onu Hececilerden biraz ilerde tutuyordu. İçre dönük ve ışsızı, ama yü-

Cahit Sıtkı Tarancı

zeyde değildi. Orada direnip kalsaydı, bir Ali Mümtaz Arolat, bir Ömer Bedrettin ya da Necmettin Halil hisasını fazla aşamayacak-tı sanırım. Bu tarihten sonra Fransız Şiirinin daha da derinliğine indi. Onları bir baştan bir başa okumaya koyuldu. Hayran olduğu imzalar içinde güçlüler de vardı, güçsüzlere de. Ama bunlar, Ahmet Haşim'in, Necip Fazıl'ın okuduğu, yararlandığı ozanlardan birkaç gömlek üstündü. Böylece Fransadan yeni sokular kazanarak döndü. Bu sırada Orhan Veli'nin - öyle sanıyorum ki - Tarancı üzerinde sanat tutumunu daha modern bir çizgiye getirmesi bakımından önemli dürtücülüğü olmuştur. «Ömrümde Sükût» u yazan adam, Ahmet Haşim'i izlemek için hazırlık yaparken, şiirimizin yeni serüveni karşısında biran durakladı kaldı. Ozanın sosyal görevi olsun istemiyordu henüz. Oysa bir ülkenin yücelmesi, o ülkede ki insanların aydınlığa, insanca duygulara yaklaşması, girmesi ile mümkün olur sözü bir gerçek-ti. Düşünün, bir ülkede, büyük silolar, köprüler, binalar yapılabılır. Bunlar yeter sayılır mı? Üniversiteler, tiyatrolar, konservatuarlar açılmazsa, bilim adamları, romancılar, ozanlar, kompozitörler yetişmez, yapıtları ortaya koyacak alanlar bulunmazsa, o ülkenin ulusu ileri uygarlık katına ulaşmış sayılır mı? Tarancı, gerçi yaşamının son yıllarında bir ozanın, salt tek adamın çaresizlik taşıyan duygusal dizelerle yetinemesi gerektiğini söylüyordu ama, bunu şiirlerine koymak çabası göstermiyordu. Eski şiirin bazı kuralları onu olduğu yere bağlıyor sanırdınız. De-

NİKOLAY VAPZAROF

Modern Bulgar şiirinin en iyi temsilcisi olarak kabul edilen Vapzarof, İkinci Dünya Savaşı sırasında, yurdunun millî kurtuluş hareketine katıldığı için Almanlar tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Aşağıda, Vapzarof'un öldürülmeden üç saat önce yazdığı son şiirini sunuyoruz.

KARIMA

Bir gün önceğim sen uykudayken
Uzak beklenmedik bir konuk gibi.
Beni yollarda bırakma sakın
Açık tut kapıyı sürgüleme.

Yavaşça gireceğim uyandırmadan seni
Bakışların karanlıkta yüzüne dikili,
Ve öylece, gözlerimde ışık tükeninceye değin...
Sonra seni sessizce öpüp, çekileceğim.

Türkçesi: Attilâ Tokatlı

gil sanmak, bu böyleydi. Çağımız değişti. İnsanlar sanat ürünlerinde daha çok ışık arıyor artık. Elli yıl önceki ozanlar gibi çağrışımlar ağına kapılıp kalmıyor günümüzün ozanı. İnsanca sevgiler, insanca duygular, yapıtlarla ortaya konulmazsa, güçlü olmaz o ozan. Hiç şüphe etmem, Cahit Sıtkı Tarancı daha bir süre, aşkla okunacaktır. Tıpkı otuz yıl önce Faruk Nafiz'in gençler tarafından sevildiği gibi. Burada bir yüzyıl ozanı ile ölüm duygusunu derinliğine işleyen, bunun yanında yaşamak üzerine acı dizeler döken bir ozan karşılaşıyorum sanılımasın. Tarancı'daki öz ve biçim (bizim şiirimize göre) aşınmış, alışılmış duygularla kurulmuyordu. Türkçe için gerçekten yeni içtenlikler getiren şiirler yazmıştı. Türkçesi arınmıştı. Tek sesliydi, kendi ölçüsünü bir gün bile aşmadı, aşmak istemedi. Baudelaire şiirinin ilkelerine en az bağlı kaldığı zamanlarda bile aşırı değildi. (Uçtu uçtu Perihan uçtu) şiirinden sonra gene kendi kabuğu içinde kaldı. Denebilir ki, kendi şiirinin geleceğini kendisi kurdu.

Şimdi bıçak gibi soğuk bir kış gecesine yaklaşıyorum. 1954 yılı Ocak ayının son günlerini sürdürüyoruz. Ankara'nın sıfır altındaki gecelerinde, ağır bir havası olur. Yoğunluğu içice duyulacak bir hava. Soluk alırken insanın burnu sızlar, gözleri yaşarır. Çarçabuk sokaktan kurtulacak, sıcak bir yere gireceksiniz. Caddelerde, sokaklarda herşey kurumuş, öylesine takır takır. Böyle bir havada, insanın yanından geçen tanıdıkları ya da dostları farkedecek hâli olmaz. Nasıl oldu bilmiyorum, Cahit Sıtkı'yı birden karşımada buldum. İkinci beni gördü de durdu sandım. Biraz içmiş olduğu anlaşılıyordu. Huyunu bili-cim, içkili olduğu zamanlar, istikâmetini kaybetmemek için biraz yürür, sonra durur, tekrar yürümeğe başlar. Tesadüfen karşılaşmamız böyle oldu. Ben yorgundum, o baştan aşağı kederli. Hastalığından ötürü birkaç ay rapor almış, bu süre sona ermişti. Tekrar görevine başladı - başlıyacaktı. Onu ilk kez gören bir insan bile olsanız, tedirginliğini üzerinde görürsünüz. Kendisini evine götürmek istedim - Kabul etmedi.

«Epey zaman göremedik bir-birimizi, şurada biraz yarenlik edelim» dedi.

Eliyle «Piknik»i gösteriyordu. Ben yemek ve içki söyledim. O kadehini iki yudumda bitirdi. Dur Cahit demeye kalmadı, ikinci kadehi söylemişti bile. Efkârlı oluşunun nedeni şuydu. O aylarda şiirlerini yerden bir iki yazı çıkmıştı. Onlar üzerine açıklamalar yapıyor, Varlık dergisinin, saaatini savunuş biçimini beğenmiyor, uzun uzun yakınıyordu. Birkaç küçük şaka yaptı, gülümse-di. Sanki alnında karanlık bir bulutun gölgesini görüyordum. E-tini utsam, elinden kadehi al-

sam diyordum. Yeniden şiir konusuna döndü, (içkili zamanlarında dili biraz ağırlaşır) şiirlerinin savunmasını yaptı.

Oradan çıktık. Evine götürmek için tekrar zorladım.

«Bir de şuraya girelim» dedi. Bütün ısrarına rağmen alakoya-madım. Sakarya Caddesinin sol köşesine yakın küçük bir meyhaneye jdi burası. Ayakta içiliyordu. Orada iki şey vardı. Kesif bir cigara dumanı ve dışardaki soğukun yüzde sekseni. Viski bardakları ile birer votka içtik. Ama soğuk alkoli yeniyordu. Cahit içkisiz tazeletmeden:

«Çıkalım» dedim. İsteksizce kabul etti. Çıktık. Dışarda hava, gene soğuk bir demir. Ağacları karanlıkta tüm donmuş sanırdınız. Kızılay otobüs durağına gelince, bütün ısrarına rağmen, benim de evine kadar gelmemi istemedi.

«Bu soğukta seni yormayayım, sen beni bir arabaya bindir, ben giderim» dedi.

Onu küçük bir taksiye yerleştirdim, şoföre gideceği yeri söyledim. Gitti. Meğerse ayakta son gecesi imiş. Onun birinci ölümü ertesi gün oldu.

Cahit artık konuşmıyor, yürüyemiyor, bir yataкта kıvılcımdan yatıyordu. Arkadaşları ziyarete gelince, kendini tutamıyof, ağlıyordu. Ölümünden beter denilen şey gerçekten buydu. Hastalığının ilk günlerinde, kitap okumak yasaktı. Buna rağmen bizler soruyorduk.

«Birşey ister misin Cahit?» O güçlkle «Rakı» diye yazıyordu bir Yenice paketinin arkasına.

Aslında onu, oniki ya da onüç yıl önce yitirmiştik. 31 ay 15 gününü sırtüstü yataқта yaşadı. Yaşadı dedim ama, yalnız bakmakla, ağlamakla oldu bu yaşama. Uç yıl dolmadan acısı sona erdi. Onu bir daha, şahiden yitirdik. İkincisi onun için bir kurtuluştur. Artık iyi olmuycacağıni kesin olarak öğrendiğimiz andan beri, bu kurtuluşu bizler de bekler olmuştuk. Böyle yaman birer kişisel çekisi olan ozanlar yoktur demiyorum. Edebiyat alanında, acı yaşamını kitaplara bırakıp gidenleri birbir gözönüne getirdiğimiz zaman, Cahit Sıtkı Tarancı'yı da karşımızda bulacağız.

NAZIM HİKMET ALMAN FAŞİZMİ ve İRKÇİLİĞİ

Yeni çıkan bu eserle NÂZİM HİKMET'in güçlü bir yanını daha öğreneceksiniz Memet Yayınları P.K. 26. Beyazıt - İst. Fiyatı 4 liradır

(YÖN: 114)

VARLIK YAYINLARI SON HİKÂYELER — ESİRLER

Büyük Türk hikâyecisi Sabahattin Ali'nin yaşadığı sıralarda yayınlamış olduğu 9 kitap, kendi kalemiyle son aldıkları şekillere dokunulmadan, 7 cilt haline getirilmiştir. Bu cilde Varlık Dergisinde yayınlanıp kitap halinde çıkmamış olan Esirler adlı oyunu da eklenmiştir. Varlık Yayınları arasında 6 lira fiyatla satışa çıkan bu kitapla ayrıca yazarın bibliyografyasını da bulacaksınız.

NEDEN HİRİSTİYAN DEĞİLİM

İngilizlerin Nobel armağanını kazanmış, büyük filozofları Bertrand Russell, bu kitabında bilim açısından din ve inanç konusunu ele alarak önümüze aklın ve özgür düşüncenin kesin kanıtlarını seriyor. Russell'in özgür düşünmeyi yasaklayan bütün doktrinlerin karşısında olduğunu belirten bu önemli eseri Varlık Yayınları Faydalı Kitaplar serisinde 5 lira fiyatla çıktı.

ATATÜRK YOLU

Atatürk yolu tek kurtuluş yolumuz bizim. Ama yurdun hayrına olan bu çıkar yolu bırakıp bir takım birbirinden beter çıkmazlara saplananlarımız günden güne çoğalıyor. Yaşar Nabi'nin Atatürk devrimleri konusunda yillarca süren savaşının bir özeti verdiği bu kitap Varlık Yayınları arasında 5 lira fiyatla çıktı.

(YÖN: 113)

TÖST OYUNCULARI HALK İÇİNDE

Aziz Nesin

Saldırılar, olumsuz öneriler, umutsuzluklar, karamsarlıklar, küçümsemeler, işe yaramayan akıl vermeler... Bütün bunlar, hep Sermet Çağan'ın başında bulunduğu TÖST oyuncularına yönelmiştir. Yalnız düşmanlardan gelmiyor bu oklar. Gerçek dostların da özden düşünceleri şöyle:

«Bu işin sonu yok, çıkmazdır bu yol.»

«Bugünkü koşullar altında, tiyatro yoluyla halka ulaşmak olanaksızdır.»

«Salt iyi niyet, sanat gücü, coşku, ülkücü çabası yetmez. TÖST oyuncularında bunlar var, ama ya hesap!.. Ya olanak!..»

Sermet Çağan ve TÖST oyuncularını, kısaca çizmek istediğim böyle bir durumda olmasalardı, onların ilk oyunlarını seyredilecek için İstanbuldan kalkıp taa Burhaniyeye gitmeyi göze alamazdım. Zaman yok, para yok, birikmiş işler çok. Onun için, Çağan'ın çağırısına, gelebileceğimi bildirdim. Gitmemek için söylediğim bu gerçeklerden başka orada gereksiz tepkisel gösterilere sebep olup, bir küçük yararım olsun derken, daha işin başında, bu yurtsever ülkücü sanatçılara zararım dokunur diye çekiniyordum. Gittim. Böyle bir şey olmadı, ama yine de «Aziz Nesin'den başka çağırarak yazmam bulamadınız» diye söylenenler çıkmış. Oysa pek çok yazar çağırılmıştı. Böyle söylentilere alışığım, aldırmadım dersem inanamayın; kötülüğe alışılmıyor.

Sermet Çağan'ın telgrafı gelince, akarsular durdu. Öyle bir telgraf ki, iki elim kanda olsa koşup gidecektim. Çağan çağırıyor, imdat istiyor. Telgraf çekmemiş, S.O.S. çekmiş. Dosttan, düşmandan yönelmiş bunca oklara hedef olan Sermet Çağan, kendisini emekdaşlarıyla birlikte, sanki uzayın boşluğunda dayanaksız ve yapayalnız duyup, tutunacak bir sıcak dost eli arıyor, bir dost yüzü bekliyor.

Evet, iki elim kanda olsa koşarım.

Uçakta, «Ayakbacak Fabrikası»nın ilk oynanışını görmeye giden beş kişiydik: Oyun dergisi sahibi Nurten ve Günay Akarsular, Hayati Asilyazıcı ve eşi bir de ben Balıkesir'e uçtuk. Oradan otomobile, bozuk bir yoldan, üç saatte Burhaniyeye vardık. Burhaniyeden sonra gittiğimiz cen-

net parçası Ören'deki motel ve Ören'in dille anlatılması zor güzelliği, yorgunluğumuzu unutturdu.

Sabahattin Eyüboğlu ile Sabahattin Batur'un bizden önce arabayla gelmiş olmaları hepimizi sevindirdi.

Burhaniye, halkı uyanık, aydınları çok, zengin, sevimli bir küçük ilçe. Hem de çok yerlerde olduğunun tersine, buradan yetişen aydınlar, çıktıkları kabuğu beğenmeyip büyük kentlere göçmüyor, ilçede kalıyorlarmış. İşte böyle bir ilçeye bugünkü bir tiyatro topluluğu gelmemiş. Çünkü burada yalnız bir gece oyun oynanabilir. Bir gecelik oynayıp da, tiyatro topluluğunun giderlerini karşılamaz. Yalnız şu durum bile, Türkiye Öğretmenler Sendikası ile TÖST oyuncularının elele vererek giriştikleri işin önemini ve büyüklüğünü gösterir.

«Ayakbacak Fabrikası» Burhaniyede 700 kişilik bir sinema salonunda oynandı. Biletler, on, yedibuçuk, beş liraydı. İlk gece oyuna gelenler bu parayı verebilecek olanlardı. TÖST oyuncularını destekleme sayılabilir. İkinci gece biletler, beş, ikibuçuk ve bir liraydı. TÖST oyuncularını, bundan sonra gidecekleri yerlerde, biletleri hep bu ucuzlukla tutacaklar, daha da ucuzlatma yollarını arayacaklar. Bu tiyatronun kurucusu Sermet Çağan ve yirmialtı ülkücünün amacı, para kazanmak değil, ülkülerinin gerçekleşmesi için ayakta durup yaşayabilmek.

TÖST oyuncularını, niçin İstanbul'da daha yakın bir yerde işe başlamamışlar da, ilk oyunlarını Burhaniyede oynamışlar? Çoğumuzun sorduğu soru buydu. Bu sorunun cevabı, bu bölgenin sanatseverliğini değil halkçılığını da ortaya koydu. «Ayakbacak Fabrikası» oyununun hazırlanması için bir aylık çalışma zamanı gerekiyordu. Burhaniye Belediyesi, TÖST oyuncularını o güzel Ören plajındaki evlerde, para almadan bir ay konuk etmiştir. Yalnız bu da değil, Burhaniyedeki temsillerden Belediye vergisi de alınmamıştır. Burhaniyeliler, TÖST oyuncularının tarihinde yeri olacak bu güzel davranışları ile övünebilirler. Her iki gecenin oyununda da

salon doluydu. Salon bir bu denli daha geniş olsa gene de dolardı.

«Ayakbacak Fabrikası»nın nasıl oynandığını anlatacak, eleştirecek değilim. Çok güzel oynandı; ama az güzel de oynansa beğenecektik. Çünkü bu davranışın kendisi, oynanıştan çok daha olumlu. Halktan bir seyircinin yargısını söyleyeyim size: «Sizin aldığınız para helâl. Sıcım kırıştı, ben böyle güzel oyun seyretmedim.»

TÖST oyuncularını bütün bir yıl yurdu ilçe ilçe dolaşacaklar. Onların yaptıkları bu iş, gerçekte devletin görevidir. Ama devlet görevini yapmayınca ülkücü kişiler zayıf omuzlarına devletin ağır yükünü alıyorlar.

Çoğumuzun aklına gelen bir soruyu açığa vuralım: Burhaniyedeki seyirciler, halk mıydı? Buna olumlu ya da olumsuz cevap vermek için halk tanımını üzerinde anlaşılmaz gerekir. Benim görebildiğim küçük Burhaniye ilçesinin aydınları, esnafı, tiyatroya gelebilecek tarımcısı oyunu seyre gelmişti. Halk deyince okuyuzar bile olmyanları, hiç tiyatro nedir bilmeyenleri, bilet alacak bile parası olmyanları anlıyorsanız, oyunevinde bunlar yoktu; olamaz da...

Salt tiyatro yoluyla, nice ülkücü çaba olursa olsun, halka gidebileceğini, halkçılık yapılabileceğini, halkın uyarılacağını sanıyanlardanım. Bu bakımdan TÖST oyuncularının, onlardan önce bu yola düşen amatör toplulukların çabası boşunaymış gibi görülebilir. Halkçılık, bütünsel bir davranıştır. Bir ucundan tutularak, parça parça halkçılık yapılabileceğine inanmıyorum. Ama burada iki önemli noktayı düşünmemiz gerekiyor. Bütünsel çabışma, tek tek kişilerin yapabileceği şey olmadığına göre, sanatçı ne yapsın? Bütünü boş mu dursun? Umutsuzluk ve karamsarlık içinde tükenip gitsin mi? İşte bu bakımdan, Sermet Çağan ile ülkücü arkadaşlarının kutsal bir görev yaptıklarına inanıyorum.

Düşünmemiz gereken ikinci önemli şey de toplumsal birikimdir.

TÖST oyuncularını, türlü nedenler, çatışmalar ve ters tepkiler yüzünden bu işi sonuçlandıramasalar bile yine de büyük başarı kazanmış olacaktırlar. Çünkü onların bu olumlu davranışları toplumsal birikim sağlayacaktır. Bundan sonraki bu türlü olumlu davranışlar, onların sağladıkları birikim temeli üzerine oturup yaşayabilir. Bu dönemde, her men bütün ilerici Türk aydınları ve sanatçıları, omuzları ile, gelecek kuşağın kurtuluş kıyısı-

«BİRAZ GELİR MİSİNİZ?» AZERBAJCAN'DA

Aziz Nesin'in «Biraz Gelir misiniz?» adlı oyunu geçen tiyatro sezonu, Azerbaycan'ın Kirovabad (Gence) şehrinde Dram Tiyatrosunda sahneye konulmuştu. Seyircilerin büyük ilgiyle karşıladıkları oyunun temsili bu yıl yine devam etmektedir. Eseri, rejisör Nasır Sadıkkade sahneye koymuştur.

«Biraz gelir misiniz?» şimdiye kadar İstanbul Şehir Tiyatrosunda (1962), Almanya'da Shwerin Devlet Tiyatrosunda (1963), Romanya'da Braila Tiyatrosunda (1965), Azerbaycan'da Gence Tiyatrosunda (1966) oynamıştır.

na geçmeleri için köprü hazırlamaktadırlar. TÖST oyuncularını da bu köprüünün bir parçasının yapılarıdır. Kaldı ki, TÖST oyuncularının başarısızlıkları için şimdilik ortada bir neden görülüyor. Onların başarısına yardımın hepimizin görevi olduğuna inanıyorum.

Toplumca kendi değerlerimizi gereğince değerlendiremediğimize inanıyorum. Yurtdışı gezimde, birçok ülkelerin tiyatrolarını gördüm. Hele onların olanakları da hesaplanırsa, bir Sermet Çağan'ın ve öteki sanatçılarımızın çabasının değeri daha iyi anlaşılır.

TÖST oyuncularını candan kutlarım.

SOL

yayımları

Yeni iki kitabı ile birlikte sunar

• **FELSEFENİN SEFALETİ**, Karl Marx, Önsöz: F. Engels, Ekler: 1. Marx'tan Annenkov'a Mektup, 2. Marx'ın Serbest Ticaret Üstüne Konuşması, 3. Ekonomi Politigiine Eleştirisine Katkı'dan bir parça, 4. Marx'tan J. B. Schweitzer'e mektup, 10 lira.

• **FELSEFENİN BAŞLANGIÇ İLKELERİ**, Georges Politzer, Politzer'in Paris İşiç Üniversitesi'nde verdiği derslerden meydana getirilmiş olan ve Diyalektik Materyalizm ile Tarihi Materyalizm'in kolay ve sade bir tarzda anlatılan ünlü eseri Principes Elementaires de Philosophie'nin her satırı tek tek gözden geçirilerek düzenlenmiş 1963 tarihli son baskısından yapılan çevirisi. Kitabın meydana gelişini izah eden Le Goas'ın önsüzü ile kitabın hususiyetini veren okuma ve denetleme soruları ile, felsefe sözlüğü niteliğinde olan geniş bir alfabetik indeks, 7,5 lira.

• **KAPITAL**, Karl Marx, Birinci İkinci, üçüncü kitaplar 10'ar lira. Dördüncü kitap bu ay içinde yayınlanacaktır.

• **GÖRÜNMEYEN HÜKÜMET CIA**, D. Wise, T. Ross, 5 lira (tükenmek üzeredir).

• **BUZLARIN ÇÖZÜLÜŞÜ**, (Roman) İlya Ehrenburg, 7,5 lira.

• **SOSYALİZMİN ALFABESİ**, Leo Hoberman, 4 lira.

• **SOSYALİZM VE BİREY**, John Lewis, 4 lira.

• **ÜCRETLİ EMEK VE SERMAYE**, Karl Marx, Önsöz: F. Engels, 3 lira.

• **VIETNAM'DA SAVAŞ VE ZULM**, Bertrand Russell ve R. Stetler, 4 lira.

• **ATOM BOMBASI ÇOCUKLARI**, Arata Osada, 4 lira.

• **PETROL EMPERYALİZMİ**, Münir Cerid, 4 lira.

• **KAPITALİZM VE DEĞER**, Henri Denis, 4 lira.

• **EMPERYALİZM**, Lenin, 7,5 lira (tükenmek üzeredir).

• **ÜCRET, FİYAT VE KAR**, Karl Marx, (ikinci baskı) Engels'in açıklayıcı iki makalesi ile, 4 lira.

• **SOSYALİSTLER İÇİN FELSEFE**, Maurice Cornforth, 4 lira.

• **SOSYALİZMİN YENİ MESELELERİ**, Oscar Lange, 4 lira (tükenmek üzeredir).

SOL YAYINLARI

Sanayi Caddesi, Demir İş hani, 52

ANKARA

TÖST Oyuncuları «Ayakbacak Fabrikası»nda

İkinci Dünya Savaşından sonra bağımsızlığına kavuşan Hindistan'ın büyük prestij sahibi lideri Nehru, sosyalizm yapacağını diye ilân etti. Kütelerin büyük desteğine sahipti. Küteler, sosyalizm yapacağını diyen Nehru'yu her seferinde büyük çoğunlukla iktidara getirdiler. Nehru'nun sosyalizmi, Çin'in otoriter ve disiplinli sosyalizminden farklıydı. Nehru, «hümanist ve liberal» sosyalizm yapacaktı. O tarihlerde Walter Lippman gibi ünlü yazarlar, Nehru'nun hümanist sosyalizmini «Hür Dünyanın büyük şansı» diye alkışlamışlar ve Amerikan Hükümetinin Nehru sosyalizmini desteklemesini istemişlerdi.

Hindistanda bugün de sosyalizm çok prestijli bir sözdür. Bir hükümetin sosyalizmden ayrıldığını söylemesi kolay değildir. Nitekim, Nehru'dan sonra Başbakanlığa gelen Bayan İndra Gandhi de her vesileyle sosyalistliğini açıklamaktadır: «Yoksulluğa son vermenin tek yolu sosyalizmdir ve başka çare yoktur... Hindistan, sosyalizmi moda olduğu için değil, fakat memleket için başka çıkar yol bulunmadığı için seçmiştir.»

Doğrusu nötralist bir politika izleyen Hindistan için, hiç değilse Çine nazaran hayli elverişli şartlar mevcuttu. Her iki bloktan da geniş yardımlar almaktaydı. 1951 yılından beri Hindistan'ın gördüğü yardım, 10 milyar doları aşmaktadır. Seçimleri büyük çoğunlukla kazanan Nehru'nun partisi, halkın desteği ve liderin prestij de eklenince, rahat çalışma ve gerekli reformları kolaylıkla gerçekleştirme durumundaydı.

Sosyalist Hindistan, şimdi Dördüncü Beş Yıllık Plân döneminde. Sosyalizm onbeş yılı aşkın bir süredir uygulanmaktadır. Fakat bilânço nedir?

Son zamanlarda Batı gazetelerinde Hindistan hakkında akıl durdurucu haberler çıkmaya başlamıştır. Açlık ve fareler konusunda l'Express dergisi bu bilgiyi vermektedir: «Hindistanda bir fare yılda 5 kilo hububat yemektedir. Ülkede 2 milyar 400 milyon fare vardır. Bu hesaplara, fareler, yılda 12 milyon ton hububat yemektedirler. Bu miktar, kıtlık üzerine ABD'nin son zamanlarda Hindistan'a yaptığı hububat yardımına eşittir. Hükümet, farelerin ilâfını denemiştir. Ama 350 milyon Hindu, hayvan hayatına saygı gösterme gerektiği inancındadır. Karınca öldürmek gibi, fare öldürmek de, hayvanlara duyulan saygıya aykırıdır. Hattâ Rajasthan'da bir fare «mabed» i vardır. «Müminler» oraya her gün çıplak ayakla piring götürmektedirler. Fareler gibi, maymunlar, akbalar ve öküzler saygıdeğer hayvanlardır. Hindistanda 176 milyon öküz vardır. İskeletleri çıkmış bu verimsiz, fakat mukaddes hayvanlar sokaklarda sähipsiz dolaşmaktadırlar. Onlardan yararlanmak ve onları öldürmek yasaktır. Yalnız bir kısmı, sokaklarda başıboş dolaşırken trafik kazasına uğrayarak ölmektedirler. Başıboş öküzler, Yeni Delhi Belediyesini bir sıgırtmaçlar kadrosu kurmaya zorlamıştır.»

Öküzlerin mukaddesliğini kaldırmayan hükümet, çare olarak, insanlar gibi öküzlere de doğum kontrolü uygulamayı düşünmüştür! Ama insanlar üzerinde olduğu gibi, sığırda da doğum kontrolü başarısız kalmıştır. İnsanlar ve öküzler, yüzde 2 oranında çoğalmaktadırlar.

Hayvanlara çok büyük saygı gösterilen bu ülkenin insanları hakkında da Le Nouvel Observateur dergisi şu bilgiyi vermektedir: «Kalküta'da sokakta açlıktan ölmek, anormal bir durum değildir. Zira Mere Thérèse Hastahanesi, 100 kadar yatağa sahiptir. Sulh içinde ölmeyi arzulayanları kabul eden tek hastahane budur. Eğer Mere Thérèse Hastahanesine yatanlar bir ay içinde ölmezlerse, yerlerini ölümü bekleyen başka kişilere bırakmak ve kaldırımlara dönmek zorundadırlar...»

Bombay'da milyarderler, Malabar'ın yüksek tepelerinde muhteşem mahallelerde yaşamaktadırlar. Vebalı aşağı mahallelerde ise, halk çöplerini attığı derenin suyunu içmektedirler. Sayısı 40 bini bulan şehir dolusu fahişeye sahiptir Bombay, Fahişeler, amatörlerin saldırılarından korunmak için, demirden kafeslere yerleştirilmiştir. Bombay'da kaldırımlarda uyuyan meskensiz 300 bin kişi vardır. Kalküta'da evsizlerin sayısı 1 milyondur. 6,5 milyon nüfuslu Kalküta'da kadınlar nüfusun yüzde 40'ıdır ve bunların yüzde 10'u yaşanmak için orospuluk yapmaktadır.»

15 küsur yıllık uygulamadan sonra, halkın sevgilisi Nehru'nun liberal ve hümanist sosyalizmi hâlâ böyle manzaralarla karşı karşıyadır.

Hindistan'da aşağıdan yukarı sosyalizm denemesi

TOPRAK REFORMU VE AÇLIK

1949 yılında Nehru, en geç iki yıl sonra, yani 1951'de kendi kendini besleyecek duruma geleceğini ilân ediyordu. Halbuki 1951'den beri üçte biri gıda yardımı olan 10 milyar dolar yardımı rağmen Hindistan açtır. Bu yılın başlarında son bulan Üçüncü Beş Yıllık Plân, tarım üretimini bir kat arttırmayı öngördüğü halde, artış yüzde 14'ten ibarettir. Zira teorik olarak gerçekleştirilen toprak reformuna rağmen, toprak reformu gerçekleşmiş değildir. Teorik bakımdan 20 hektardan fazla araziye sahip olmamak gerekirken, aile fertleri arasında şeklen arazisini paylaşmayan büyük toprak sahipleri mülklerini korumayı bilmişlerdir. Le Nouvel Observateur'un verdiği rakamlara göre, Hindistan nüfusunun dörtte üçü, 600 bin köyde yaşamaktadır. Köylüler, büyük toprak sahibi ve tefecinin eğemenliği altındadır. Tepedeki yüzde 1, toprakların yüzde 20'sine sahiptir. En alttaki çiftçilerin yüzde 73'ü toprakların ancak yüzde 16'sını elinde tutmaktadır. Bu yüzden tarım nüfusunun yüzde 45'i sefalet şartlarında ve verim arttırma endişesinden uzak olarak ortaklık yapmaktadır. Amerikalı uzman Wolf Ladejinsky'nin de belirttiği üzere, gerçek bir toprak reformu yapılmadıkça tarım üretimini arttırma şansları çok sınırlıdır. Ama tarım üretimi iyi olduğu yıllarda dahi Hindistan, ticari spekülasyonlar yüzünden, gıda sıkıntısından kurtulabilmiş değildir. Geçen yıl kuraklık olmuş, hububat üretimi 74 milyon tona düştüğünden 100 milyon kişi açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ama 1964-65'te iyi hava şartları sayesinde rekor 88 milyon ton hububat alınmıştır. Yine de bazı bölgelerde açlık görülmüş ve Amerika'dan 6,5 milyon ton hububat alınmıştır. Daha önceki yılın 80 milyon ton ürünü, o yılın, geçmiş on senelik dönemin en büyük kıtlık yılı olmasını engelleyememiştir. Yani mahsul çok iyi de olsa, çok kötü

de olsa, açlık vardır. Değişen sâdece açlığın derecesidir. Neden? Zira zahire ticareti, koalisyon hâlinde çalışan Kalküta ve Bom bay'ın büyük tüccarları elindedir. Mahsulün en bol olduğu geçen yıl, bu zahire tüccarları, köylülere mahsullerini ellerinde tutma emrini vermişlerdir. Bu sayede, hububat fiyatları bir kaç hafta içinde bir kat artmıştır. Bunun üzerine Hükümet, büyük şehirlerde hububatı vesikaya bağlamıştır. Ama Kalküta hariç, karar uygulanmamıştır! Zira eyâletlerde büyük üreticiler ve tüccar, Hükümetin tesbit ettiği fiyatlarla satış yapmayı reddetmişlerdir. Ne tesadüftür ki, bu eyâletlerin yöneticileri de büyük tüccar ve toprak ağalarıdır! Bu kişiler, Nehru'nun liberal ve hümanist sosyalist partisine hâkimdirler.

Son yıl 74 milyon tonla müthiş bir kıtlık yılı olmuştur. Açlığa karşı, saygıdeğer farelerin bir yılda tükettikleri 12 milyon ton hububata ihtiyaç vardır. Bunu verebilecek tek ülke, Amerika'dır.

NEHRU SOSYALİZMİ VE AMERİKA

ABD'den gerekli 12 milyon ton hububat yardımı sağlamak için, Başbakan Bayan İndra Gandhi, giderken de «Şerefimize ve kendimize olan saygıya leke düşürecek hiç bir yardımı almıyacağız» demiştir. Washington'da «Yardım veriniz ama, şartlarımız var» denmiştir. «Çok fazla sosyalizm yapıyorsunuz, sıkıntılarınız bu yüzündedir. Bundan vazgeçebilirsiniz. Yabancı sermayeye kapılarınızı açacaksınız» buyurulmuştur. Hindistan'ın şerefine çok bağlı ve hassas görünen Bayan Başbakan, gerekli yardımı alabilmek için şu şartları kabul zorunda kalmıştır: Her şeyden önce Hindistan parası yüzde 57 oranında devalüe edilecektir ki bu hemen yapılmıştır. Amerikan petrol şirketlerinin çıkarlarına uygun olarak gübre fiyatları ve dağıtımı serbest bırakılacaktır. Bu şirketler yeni gübre fabrikalarına, ekseriyeti ellerinde tutarak, katılacaklar ve kendi dağıtım şebekelerini kuracaklardır. Böylece, Amerikan

petrol şirketleri, Hindistan'da serbestçe kimyevi gübre imâl edecekler ve istedikleri fiata satabileceklerdir. Fakir Hint köylüsünün yüksek fiata bu gübreyi nasıl satın alabileceğine aldırış eden yoktur. İthalâta liberasyona gidilecektir. Teorik olarak azınlıkta görünmekle beraber California International Oil kumpanyasına Madras'ta kurulan Petrokimya sanayiinin kontrol ve yönetimi bırakılacaktır. Evvelce Hükümet müsaadesiyle yatırım yapılabilen 11 önemli sanayi kolunda serbestçe yatırımlara girişilebilecektir. Devlet tekelindeki madenlerin büyük kısmı, özel sektöre, yani yabancı sermayeye açılacaktır.

Bayan Gandhi, hümanist ve liberal sosyalizmini. Amerikan tröstlerinin hazakattı ellerine terkeden bu şartları, kıtlık karşısında kabullenmek zorunda kalmıştır. Ama bu kabulleniş, kendi partisi içinde dahi, büyük tepkilere yol açmıştır. Muhalefet, «Satıldınız» diye haykırıştır. Nehru'nun Savunma Bakanı ünlü Menon, «Yeni bir Brezilya mı olmak istiyoruz, politikamızı Washington mu çizecek» diye haykırıştır. Partisinden gelen bu sert tenkide Bayan Başbakanın cevabı «Ben de sosyalistim. Ama Hindistan halkı yalnız doktrinle beslenmiyor» olmuştur. Ne var ki, Amerika'ya boyun eğiş, bu edebî sözlerle geçtirilebilecek gibi değildir. Şubat'ta genel seçimler vardır ve bu boyun eğiş, Nehru'nun Hindistanında büyük tepkiler yaratmıştır. Bu yüzden gelen ki, Bayan Gandhi, Amerikalıları hafiften sinirlendirmek pahasına da olsa, Johnson'a evet dediği bazı teklifleri uyutmak ihtiyacını duymuştur. Bu tekliflerden biri, Hindistan'ın eğitimine yardımcı olmak için, bir Hint - Amerikan tesisi kurma projesi idi. Eğitim sistemine Amerikan müdahalesi şiddetli eleştirilere yol açtığı için, Bayan Gandhi kabul ettiği projeyi savaştırmaya yoluna gitmiştir. Amerika'nın Hint köylerini bir rad yo şebekesiyle donatma talebi ise, reddedilmiştir.

Amerikan sermayesine Hindistan ekonomisini iyice peşkeş çektiği halde, radyo ve eğitim tesisi işlerini engelleyiş sayesinde, Bayan Gandhi, prestijini kurtarmaya, satılık olmadığını ispata çalışmaktadır. Hindistan Haberler Servisinin geçenlerde dağıttığı Başbakanın şu nutku çok ilgi çekicidir: «Hükümet, sosyalist ve demokratik bir cemiyet hedefine tamamen sâdiktir. Ancak herhangi bir doğmaya bağlı değildir. Bizim sosyalizminiz, Hindistan ihtiyaçları ile emellerine ve Hindistan'da fiilen mevcut duruma dayanan bir sosyalizmdir. Sosyalizm, bir kelime kitabı veya yüksek vaatler yığını değildir...»

Bugün başkalarının hiç bir şeyine muhtaç olmayan memleket var mıdır? Batı baskısı altında kendimizi sattığımız veya yabancı sermaye tahakkümü altına girdiğimiz yolundaki endişeler abestir...

Bu safhada daha fazla yardım aramızın sebebi, yardıma son vermek arzumuzdur. Bu sözler bir tezat gibi gözükse de, fakat değildir.»

Nutuk, «halka rağmen» paragrafıyla son bulmaktadır. İlericiliğini ispatlamak amacıyla, Bayan Gandhi, Blitz gazetesine verdiği bir demeçte, «Batı kumpanyaları ile yapılan son işbirliği anlaşmalarının bazı yönlerinden memnun değilim. Etraflı bir tahkikat açtıracağım» demiştir. Partinin seçim beyannamesinde özel teşebbüs sözü yoktur, ekonominin kumanda mevkilerinin kamu elinde olacağı ve banka sisteminin sosyal kontrol altına alınacağı belirtilmiştir. Parti icra komitesi toplantısında, bazı üyelerin ağır sanayi, sigorta şirketlerinin, dış ticaretin ve bankaların millileştirilmesini istedikleri resmen açıklanmıştır. Ama bütün bu lâfta kalan sosyalist gösterilerle rağmen, 1 Ekim 1966 tarihli New-York Times, «Şubat seçimleri dolayısıyla, sosyalizmi mukaddes sayan seçmenlerin kendisinden yüz çevirmesini engellemek için Bayan Gandhi bazı adımlar atmak zorunda kalmıştır» demektedir. Yani son günlerin lâfta çok şiddetli ilericilik gösterileri bir edebiyattan ibarettir. Pakistanlı bir diplomat ise şöyle demektedir: «Hindistan şimdi Batı'nın metresidir. fakat bakire olmak iddiasındadır. Pakistan ise, Batının meşru nikâhlı karısıdır. Ama Hindistanın metresliğini ileri sürerek, boşanma dâvası açma tehdidinde bulunmaktadır». Time dergisi ise, Hindistan halkının hareketsiz, mütevekkil tutumunu, sosyalizme karşı büyük bir garanti olduğu için övmektedir.

İşte halkın büyük desteği ile gelen, fakat halka bir şey veremiyen ve sonunda Amerikan tröstlerine sığınan bir sosyalizm denemesinin 15 yıllık hikâyesi...

REKLAMINIZI GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU